

Biblioteca POLIS

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU Vol. 89 (2023) Nr. 2

ISSN 1811-900X

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is on the top line and "Polis" is on the bottom line, both centered.

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 89 (2023) Nr. 2 (serie nouă)

Director-fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Ivan PILCHIN

Colegiul de redacție:

Elena BUTUCEL (*Servicii, Imagine*);

acad. Mihai CIMPOI;

Tatiana COȘERI (*Evaluare*);

dr. Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Dezvoltare, Inovații*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARI (*Tehnologii, Resurse*);

Ivan PILCHIN (*Editorial, Lectură*);

Maria PILCHIN (*Programe și evenimente*);

Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

dr. Sorina STANCA (Cluj-Napoca);

Margarita ȘCELICOVA (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

prof. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică, Revista presei*);

dr. hab. Elena UNGUREANU (*Studii și cercetări*).

Revista este editată cu suportul financiar al Primăriei Municipiului Chișinău, sub egida Direcției Generale Cultură și Patrimoniu Cultural al Consiliului municipal Chișinău.

Aprobată de Consiliul științific-editorial al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Secretar general de redacție:

dr. Nadejda IVANOV

Coperta:

Valeriu HERȚA

Tehnoredactare:

Ion VĂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: (022) 22-15-30; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS

EDITORIAL

Ivan PILCHIN

A citi singur(ă) sau împreună cu cineva? 5

STUDII ȘI CERCETĂRI

Constantin MARIN, Nelly ȚURCAN

Practica comunicării instituționale în viziunea angajaților Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” 7

Lidia KULIKOVSKI

Bibliotecile transformă comunități:
un model care adaugă valoare activității bibliotecii. 38

BOGDAN PETRICEICU HASDEU – 185

Veronica T. COSOVAN

Dinastia Hasdeilor în universul bibliofiliei 46

Cristina DICUSAR

Adolescentul Bogdan Petriceicu Hasdeu. 49

Mariana HARJEVSCHI

Bogdan Petriceicu Hasdeu – bibliotecarul 51

Liliana JUC

Bogdan Petriceicu Hasdeu despre *frunza verde*
în literatura populară 55

Elena TARAGAN

„Draga mea Lilica...” 60

COLOCVIILE DE VARĂ

„Cum creăm și organizăm serviciile de lectură?”:
un talk show din cadrul Colocviilor de vară la BM „B.P. Hasdeu”
(ediția a XII-a).....63

EVENIMENT CULTURAL

Elena TARAGAN

Reziliența prin artă cu regizorul Mihai Țărnă 90

Artă și reziliență: Maria Pilchin în dialog cu Mihai Țărnă 95

IN MEMORIAM

Elena UNGUREANU

Vlad Pohilă – glasul libertății noastre 117

Traian VASILCĂU

„Sabia de miresme” a lui Eugen Simion sau cultul
pentru Basarabia și cărturarii ei 141

Mircea CIOCHINĂ

Zilele Ghibu la Biblioteca „Onisifor Ghibu” 145

A CITI SINGUR(Ă) SAU ÎMPREUNĂ CU CINEVA?

*Ivan PILCHIN,
redactor-șef*

Întrebarea din acest titlu poate fi ușor reformulată prin schimbarea verbului „a citi” cu, de exemplu, verbele „a trăi”, „a juca”, „a crea”, „a călători”, „a se bucura” etc. În toate cazurile, răspunsul va fi determinat de felul în care înțelegem legătura dintre solitudine (necesară sau opțională) și comuniune umană, pentru ca aceste procese (lectura, traiul, jocul, creația, călătoria, bucuria etc.) să aibă sens și finalitate.

Una dintre cele mai cunoscute formule care justifică însingurarea în scopul lecturii este cea pe care o întâlnim într-un preambul la romanul *Numele trandafirului* de Umberto Eco: „In omnibus requiem quaesivi, et nusquam inveni nisi in angulo cum libro” („În toate lucrurile am căutat liniștea și n-am găsit-o decât retras într-un colț cu o carte”). Pentru prima dată, aceste cuvinte au apărut pe un tablou vechi care, așa cum se presupune, îl reprezenta pe Fericitul Thomas a Kempis, autor al celebrei cărți *Imitatio Christi*. În consecință, o îndelungată tradiție de receptare a operei lui Thomas a Kempis a asociat această formulă nu doar cu viața sa de intelectual medieval, ci și cu un obicei specific uman de a se retrage, din când în când, în universul salvator al lecturii. Echilibrul interior, recăpătat „într-un colț cu o carte”, se opune aici unui dezechilibru din jurul omului sau unei neliniști deprimante din interiorul său. Lectura, în acest sens, capătă valoarea unei meditații sau reculegeri, a unui dialog cu propriul sine sau cu textul din carte, ce ajută să-ți păstrezi integritatea, să-ți consolidezi rezistența mintală sau să-ți confirmi orientarea valorică într-o lume agitată. Și nu este aici neapărat vorba despre a-ți crea din lumea cărților un „turn de fildeș” confortabil, ci, mai degrabă, de menținerea unei culturi sau arte individuale a lecturii solitare, în care concentrarea activă și însușirea analitică a ideilor devine

instrumentul principal al dezvoltării noastre intelectuale. Aceasta, la rândul său, nu ne izolează de lume, ci, dimpotrivă, face relația noastră cu ea mai conștientă, mai asumată, mai înțeleaptă, mai activă și mai responsabilă.

Tradiția de a citi împreună sau pentru cineva poate fi atestată atât în culturile antice, cât și în culturile modernă și contemporană. Este cunoscut faptul că Herodot, de exemplu, citea fragmentele din *Istoriile* sale în fața publicului atenian. Lectura în voce a textelor sacre face parte din serviciul religios al mai multor confesiuni ale lumii. De asemenea, dictarea, lectura expresivă și comentariul instantaneu al celor citite în comun fac parte din cultura educațională, larg răspândită din cele mai vechi timpuri și practică și astăzi.

Din anul 2010, în prima zi de miercuri a lunii februarie este marcată Ziua Internațională a Cititului Împreună (World Read Aloud Day), inițiată de organizația nonprofit LitWorld, fondată în 2007 la New York, pentru a combate analfabetismul în întreaga lume, pentru a consolida comunitățile prin „puterea poveștilor” și pentru a promova bucuria, frumusețea și beneficiile lecturii prin „provocarea participanților să ia o carte, să găsească un public și să citească cu voce!”

Cultura cluburilor de lectură, care face parte din procesul actual al evoluției lecturilor comunitare în bibliotecile publice sau în afara lor, contribuie și ea la dezvoltarea dialogului intelectual și afectiv, la un schimb și circuit al ideilor, emoțiilor, reprezentărilor individuale și cele comune. Învățarea și devenirea existențială prin lectură se clădește, în acest caz, pe o bază solidă a interconectării umane, a prieteniei și a colegialității.

A citi solitar sau împreună cu cineva rămâne deci una dintre opțiunile celor care se apropie de carte. Una care ține de resorturile individuale și foarte intime ale fiecărui cititor. Cert este însă că, indiferent de opțiune, lectura este un proces prin excelență dialogal, neutralizând senzația de solitudine și izolare prin conectarea la cineva sau ceva care vine din interiorul cărții și interacționează cu mintea cititorului. Cărțile bune, astfel, fiind cele mai fidele prietene, ne vor susține și vor fi alături de noi oricât timp vom avea nevoie de ele.

**PRACTICA COMUNICĂRII
INSTITUȚIONALE ÎN VIZIUNEA
ANGAJAȚILOR BIBLIOTECII
MUNICIPALE „B.P. HASDEU”**

*Constantin MARIN, prof. univ., dr. hab.,
Universitatea de Stat din Moldova*

*Nelly ȚURCAN, prof. univ., dr. hab.,
Universitatea de Stat din Moldova,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Transformările actuale în domeniul infodocumentar, care au fost provocate inițial de nevoia de schimbare, sunt acum determinate tot mai mult de nevoia de a diversifica serviciile cu valoare adăugată, de a crește nivelul de satisfacție a utilizatorilor bibliotecii, precum și de optimizare a managementului și a comunicării instituționale.

Pentru elaborarea strategiei de comunicare instituțională a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a fost necesar a stabili starea actuală și opiniile privind comunicarea instituțională în cadrul instituției. În acest scop, a fost realizat un sondaj la care au participat 117 de bibliotecari de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, ceea ce reprezintă 32,77% dintre personalul de specialitate al instituției.

Sondajul a urmărit câteva obiective: (1) investigarea atitudinilor angajaților Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” față de comunicarea în cadrul instituției; (2) identificarea nivelului de familiarizare a personalului de specialitate al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” cu rolul, tehnicile, formele și metodele de comunicare instituțională internă; (3) analiza atitudinilor privind implicarea personalului Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în comunicarea instituțională externă.

Rezultatele sondajului au arătat că Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este percepută diferit de angajații proprii. Percepțiile diferite ale angajaților sunt o consecință firească a priorităților, accentelor sau preferințelor în comunicarea instituțională pe care o desfășoară Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Cuvinte-cheie: comunicare instituțională, comunicare internă, comunicare externă, sondaj, biblioteca publică, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Abstract: The current transformations in the infodocumentary field, which were initially caused by the need for change, are now increasingly driven by the need to diversify value-added services, to increase the level of library user satisfaction, as well as to optimize management and institutional communication.

In order to develop the institutional communication strategy of “B.P. Hasdeu” Municipal Library it was necessary to establish the current state and opinions regarding institutional communication within the institution. For this purpose, a survey was conducted in which 117 librarians from “B.P. Hasdeu” Municipal Library participated, which represents 32.77% of the specialized staff of the institution.

The survey pursued several objectives: (1) investigating the attitudes of the employees of “B.P. Hasdeu” Municipal Library regarding communication within the institution; (2) identifying the familiarization of the specialized staff of “B.P. Hasdeu” Municipal Library with the role, techniques, forms and methods of internal institutional communication; (3) analysis of the attitudes regarding the involvement of “B.P. Hasdeu” Municipal Library staff in external institutional communication.

The results of the survey showed that its own employees perceive “B.P. Hasdeu” Municipal Library differently. The different perceptions of the employees are a natural consequence of the priorities, accents or preferences in the institutional communication carried out by “B.P. Hasdeu” Municipal Library.

Keywords: institutional communication, internal communication, external communication, survey, public library, “B.P. Hasdeu” Municipal Library.

Introducere

Transformările actuale în domeniul infodocumentar, care au fost provocate inițial de nevoia de schimbare, sunt acum determinate tot mai mult de nevoia de a diversifica serviciile cu valoare adăugată, de a crește nivelul de satisfacție a utilizatorilor bibliotecii, precum și de optimizare a managementului și a comunicării instituționale.

Comunicarea instituțională a bibliotecii, ca și a altor entități sociale, reprezintă activitatea interactivă informațională „programată și neîntreruptă, direcționată spre acreditarea complexă a acesteia la scară internă și la cea externă, spre legitimarea personalității ei prin conversiunea identității în imagine instituțională, precum și spre obținerea consensului cu opinia publică în baza vocației sociale a instituției” [15, p. 38].

Comunicarea instituțională a bibliotecii este esențială pentru a asigura o funcționare eficientă, a stabili o relație sigură cu publicul

țință, a promova serviciile și proiectele bibliotecii, în cele din urmă – pentru a îndeplini eficace misiunea bibliotecii. Bibliotecile au nevoie să comunice atât intern, între membrii echipei, cât și extern, cu utilizatorii și alte organizații și entități. În esență, comunicarea instituțională a bibliotecii reprezintă un set de strategii și tehnici care ajută la stabilirea unei legături de încredere și de cooperare cu utilizatorii și comunitatea locală.

Sinteza literaturii

Deși sunt destule surse care abordează diverse aspecte ale comunicării instituționale/organizaționale, constatăm că există puține publicații referitoare la problemele de comunicare a bibliotecilor, în special comunicarea internă a bibliotecilor, inclusiv și a celor publice.

Două întrebări de bază au fost examinate în articolul *The internal and external communication patterns of university libraries in Northeast Brazil*: (a) modelele de comunicare internă cu privire la bibliotecă și comunitatea instituției

și (b) modelele de comunicare externă dintre biblioteca universitară și alte biblioteci din nord-estul Braziliei, cu accent pe programe de cooperare și activități de rețea. În acest proiect de cercetare a fost utilizată metoda anchetei pe bază de interviu și chestionar pentru a obține informații de la directorii de biblioteci, profesori și studenți [18]. Acest studiu a constatat că există lacune în fluxul de informații transmis de la bibliotecă la utilizatori. Bibliotecile universitare, prin urmare, par izolate de comunitatea lor de utilizatori. Mai

multe biblioteci au propus modelele de comunicare externă, dar dezvoltarea lor diferă foarte mult. Majoritatea asociațiilor și rețelelor de instituții se concentrează pe relațiile naționale și internaționale, în timp ce puține programe sunt concepute cu un scop concret de a crea o infrastructură informațională regională.

Pentru a satisface necesitățile utilizatorilor bibliotecii este necesar să se stabilească un dialog cu aceștia, precum și să le cunoască așteptările. Alegerea unui canal adecvat de comunicare cu

---

Comunicarea instituțională a bibliotecii este esențială pentru a asigura o funcționare eficientă, a stabili o relație sigură cu publicul țintă, a promova serviciile și proiectele bibliotecii, în cele din urmă – pentru a îndeplini eficace misiunea bibliotecii. Bibliotecile au nevoie să comunice atât intern, între membrii echipei, cât și extern, cu utilizatorii și alte organizații și entități.

---

utilizatorii, pentru stabilirea și participarea acestora la gestionarea bibliotecii, dă putere utilizatorilor, ajută managerii bibliotecilor să eficientizeze utilizarea bibliotecii. Articolul semnat de Manoj Kulkarni și Neela J. Deshpande este consacrat extinderii drepturilor și oportunităților utilizatorilor bibliotecii, identificării unui canal de comunicare pentru a satisface așteptările utilizatorilor privind calitatea serviciilor bibliotecilor de la 29 de institute de formare administrativă de stat din India [13]. Concluzia finală a studiului prevede că în fiecare centru sunt necesare diverse activități pentru a stabili o comunicare eficientă și a avea un dialog permanent cu utilizatorii.

Studiu autorilor Pius Tom Umoren și Juliana Nwakaego Agwunobi analizează tendințele și evoluțiile privind comunicarea în bibliotecile academice [21]. Trei întrebări de cercetare au fost luate în considerare pentru investigare: (1) Ce reprezintă comunicarea în bibliotecile academice?; (2) Cum se angajează bibliotecarii în comunicare pentru a ameliora activitatea?; (3) Ce factori contribuie la o comunicare eficientă și orientată spre rezultate bazate pe teoriile comunicării? Studiul a discutat preocupările comunicării cu privire la relația dintre informație și comunicare; scop, tipuri și modele de comunicare. Studiul respectiv a tratat, de asemenea, tehnicile de comunicare cu utilizatorii în biblioteca Universității din Calabar (Nigeria). Cercetarea a evaluat modul în care bibliotecarii din bibliotecile academice comunică în îndeplinirea sarcinilor de căutare, acces, procesare, stocare și distribuire a informațiilor către clienți. Concluzia la care au ajuns autorii articolului constă în faptul că comunicarea contribuie la furnizarea eficientă a serviciilor de bibliotecă, deoarece promovează predarea, învățarea și cercetarea, precum și obiectivele serviciilor comunitare ale instituțiilor academice.

Pentru a înțelege, a articula și a îmbunătăți mai bine impactul bibliotecii academice asupra comunității online, a fost examinată comunicarea bibliotecii cu studenții și profesorii care se află online [11]. În faza inițială a cercetării, participanții la focus-grupul online au răspuns la întrebări care ilustrează scenarii de comunicare în bibliotecă. Pe baza rezultatelor primei etape, pentru a doua etapă, a fost elaborat un chestionar. Rezultatele ambelor faze au demonstrat că ignoranța utilizatorilor cu privire la cum și când să comunice cu biblioteca poate acționa ca o barieră de comunicare. De asemenea, a fost constatat faptul că utilizatorii online apreciază

foarte mult posibilitatea de a interacționa cu bibliotecarii și sunt necesare o serie de strategii de comunicare.

Tim Bottorff și colegii [4] menționează că în secolul al XXI-lea comunicarea și colaborarea sunt aspecte vitale ale biblioteconomiei, în special pentru bibliotecarii din instituțiile afiliate și regiuni, care sunt adesea separați de omologii lor din sistem atât prin distanța fizică, cât și prin structuri administrative. Autorii consideră că rezultatele acestui studiu vor contribui la o mai bună înțelegere a problemelor de comunicare în cadrul profesiei, vor sugera posibile abordări și soluții pentru îmbunătățirea modelelor de comunicare și colaborare, precum și vor pune bazele viitoarelor cercetări pe aceste subiecte.

Biblioteca ca organizație care se concentrează pe servirea utilizatorilor are nevoie de o modalitate de a construi relații între utilizatori și personalul bibliotecii pentru a obține rezultatele dorite. Comunicarea este importantă în managementul oricărui sistem. Mai mulți autori au examinat eficiența comunicării în procesul de administrare a bibliotecii. Abraham Etebu Tabor [17] descrie importanța comunicării în bibliotecă, problemele comunicării bibliotecii, precum și oferă soluții pentru problemele de comunicare identificate. De asemenea, autorul menționează că administrația bibliotecii este responsabilă pentru controlul și monitorizarea unei biblioteci și nu poate funcționa fără o bună comunicare.

Studiul *Effective Communication for Library Administration in Nigerian Tertiary Institutions* [1] a discutat barierele în calea comunicării eficiente în bibliotecă. Autorii au recomandat directorilor de biblioteci să nu-și evalueze angajații în același mod, în ceea ce privește comunicarea sau înțelegerea mesajului. Diferențele individuale determină modul și percepția ideilor sau instrucțiunilor. Prin urmare, bibliotecarul are nevoie de mai multe cunoștințe pentru a gestiona aceste sarcini provocatoare. Importanța comunicării în managementul și serviciile bibliotecii nu poate fi suprasolicitată. Diverse fațete ale abilităților de comunicare interpersonală, precum și ale abilităților de comunicare în managementul eficient al bibliotecii și centrelor de informare au fost dezvăluite de Avijit Dutta [10]. Experiența arată că bibliotecarii au nevoie de abilități foarte bune pentru competențe profesionale, management, crearea de rețele și lucru în echipă. Pentru a avea succes în activitatea profesională, nu este suficient ca bibliotecarul să posede cunoștințe specifice domeniului de activitate, dar este important să dețină

abilitați de comunicare, astfel încât să poată comunica cu ușurință la locul de muncă. Abilitățile de bază de comunicare, recunoscute pentru eficiența în managementul bibliotecilor sau a centrelor de informare, includ: comunicarea verbală, comunicarea nonverbală, corespondența internă și externă, prezentarea și explicarea informațiilor, abilitățile de negociere și relații publice.

Actualmente, bibliotecile trebuie să se adapteze la evoluțiile noilor tehnologii. Mediile digitale s-au infiltrat nu doar la nivelul operațional și acțional, dar și în comunicarea cu utilizatorii potențiali ai bibliotecii. Drept urmare, bibliotecile pot profita de aplicații

---

Actualmente, bibliotecile trebuie să se adapteze la evoluțiile noilor tehnologii. Mediile digitale s-au infiltrat nu doar la nivelul operațional și acțional, dar și în comunicarea cu utilizatorii potențiali ai bibliotecii. Drept urmare, bibliotecile pot profita de aplicații oferite de noile tehnologii pe Internet, care oferă opțiuni cuprinzătoare de comunicare și ajută la proiectarea și implementarea diverselor activități.

---

oferite de noile tehnologii pe Internet, care oferă opțiuni cuprinzătoare de comunicare și ajută la proiectarea și implementarea diverselor activități. Pentru a-și extinde serviciile către public este necesară o bună politică de comunicare cu management antropocentric, astfel încât bibliotecile să poată juca un rol activ și să acționeze ca zone de integrare socială. Eleni Maria Nisotaki [16] prezintă rezultatele unei cercetări la biblioteca academică a Universității Elene privind identificarea nevoilor și aspirațiilor utilizatorilor, inclusiv practicile de comunicare pe baza noilor media, fiind prezentate

date care vizează o mai bună politică de comunicare pentru a crește gradul de conștientizare a utilizatorilor/cititorilor cu privire la utilizarea noilor tehnologii.

În timp ce axioma potrivit căreia comunicarea este cheia pentru funcționarea eficientă a bibliotecilor, comunicarea internă trece adesea pe planul doi atunci când vine vorba de repartizarea sarcinilor de serviciu și a fluxurilor de lucru zilnice [22]. Acest lucru este evident datorită lipsei de interes, numărul insuficient de cercetări și al publicațiilor la tema comunicării interne. Comunicarea internă a primit mult mai puțină atenție decât comunicarea externă (de exemplu, eforturi de promovare și de sensibilizare etc.).

Într-o perioadă în care cetățenii exprimă o scădere a încrederii față de instituții, bibliotecile publice au câștigat în popularitate și fiabilitate. Pentru a se asigura că rămân o excepție de la scăderea

încrederii, bibliotecile trebuie să se angajeze cu societatea și să răspundă nevoilor comunităților pe care le servesc, pentru a-și câștiga sprijinul și o bună finanțare pentru a continua să ofere serviciile solicitate.

Autoarea Diana K. Wakimoto, examinând comunicarea internă în bibliotecile publice, subliniază că o comunicare internă eficientă este esențială pentru personalul bibliotecii publice [21]. Doar așa personalul bibliotecilor publice poate să execute sarcinile, să lucreze împreună ca o unitate coerentă și să îndeplinească misiunea bibliotecii. Cu toate acestea, există adesea o lipsă de atenție coordonată privind o comunicare internă clară, care implică toți bibliotecarii. Acest lucru poate crea un mediu în care există dezacorduri între personalul și departamentele bibliotecii, ceea ce conduce la zvonuri și scăderea moralului. Studiul respectiv a analizat starea actuală a comunicării interne a bibliotecilor publice, precum și a propus sugestii pentru îmbunătățirea comunicării interne în aceste biblioteci. Una dintre concluziile la care a ajuns autoarea prevede că managementul bibliotecii are potențialul de a crea un mediu și o cultură în care comunicarea internă este eficientă și sprijină personalul bibliotecii, munca lor și funcționarea eficientă a bibliotecii în ansamblu.

În domeniul biblioteconomiei și științei informației, o mare parte din literatura de specialitate privind comunicarea internă s-a concentrat în special pe tehnologia utilizată în primul deceniu al acestui secol, în special pe Intranet. De exemplu, David Dahl [9] a prezentat un studiu de caz cu privire la utilizarea Microsoft SharePoint pentru a crea un Intranet departamental. Deși Intranetul tot mai rar este obiect al cercetărilor, funcția lui – de a colecta, menține și partaja informații între angajați – este încă necesară în biblioteci, indiferent de tehnologia utilizată.

În timp ce unele biblioteci pot alege o platformă diferită pentru a crea un Intranet, concluziile lui David Dahl [9], necesitatea transparenței în implementarea schimbării, precum și importanța instruirii pentru a îmbunătăți capacitatea de utilizare a noului sistem rămân relevante și astăzi. Wendy Chu [7] și Jason J. Battles [3] au remarcat, de asemenea, că succesul noilor rețele Intranet necesită timp pentru a învăța și a menține noile tehnologii de comunicare.

Înainte de a schimba strategiile și instrumentele comunicării interne, este necesar să obținem informații de bază despre practicile actuale de comunicare. Acest lucru poate fi realizat printr-un

audit al instrumentelor de comunicare, care permite bibliotecii sau oricărei organizații să colecteze astfel de informații și să formuleze recomandări de îmbunătățire bazate pe date. Mardi Chalmers și colegii [6] au publicat un studiu de caz privind proiectarea, imple-

---

Întrucât comunicarea internă este, cu siguranță, o chestiune de management, în prezent, rolurile directorilor și conducătorilor bibliotecilor se schimbă datorită instrumentelor noi de comunicare care pretind să ofere egalitate, transparență, interacțiune, sociabilitate.

---

mentarea, analiza și raportarea auditurilor cu privire la instrumentele de comunicare internă în Biblioteca Pollack din Fullerton (Universitatea de Stat din California). Poate deloc surprinzător, e-mailul a fost cea mai comună formă de comunicare identificată de studiul respectiv. O preocupare mai mare pentru conducerea bibliotecii a fost constatarea potrivit căreia mulți angajați ai bibliotecii consideră că și-ar

putea face munca mai bine dacă ar înțelege mai bine prioritățile bibliotecii. Evident, în astfel de situații, conducerea bibliotecii trebuie să comunice mai bine prioritățile la toate nivelurile organizației.

Întrucât comunicarea internă este, cu siguranță, o chestiune de management, în prezent, rolurile directorilor și conducătorilor bibliotecilor se schimbă datorită instrumentelor noi de comunicare care pretind să ofere egalitate, transparență, interacțiune, sociabilitate. În acest context, cercetătorii examinează modul de utilizare a instrumentelor Web 2.0 pentru comunicarea internă în biblioteci [2, 8, 12].

O strategie de comunicare vine în sprijinul dezvoltării multi-dimensionale a unei biblioteci prin fortificarea identității instituționale, fizice și culturale; prin conversiunea acesteia în imagine instituțională internă și externă propice pentru realizarea vocației sociale, comunitare, culturale și profesionale a instituției; prin încurajarea dialogului continuu al bibliotecii în ansamblu ca entitate complexă, al structurilor ei interne, al angajaților și publicului-țintă extrainstituțional.

Diana K. Wakimoto remarcă faptul că comunicarea internă – comunicarea între cei care lucrează în bibliotecă – este vitală pentru implicarea, succesul și funcționarea angajaților și departamentelor bibliotecii [23, p. 190]. Autoarea acestui articol propune încorporarea unei strategii globale de comunicare internă pentru a modela cultura organizațională și participarea angajaților, cu scopul final de a poziționa bibliotecile ca lideri ai schimbării în

discursul public. Articolul detaliază, de asemenea, strategii și tactici specifice pentru a consolida relațiile și înțelegerea dintre manageri și angajații din prima linie pentru a se asigura că noul plan de comunicare are succes. Studiul explorator realizat de autoare s-a axat pe chestionarea personalului din bibliotecile academice din Statele Unite pentru a determina teme comune și modalități potențiale de a îmbunătăți comunicarea internă a bibliotecilor.

Literatura științifică și practică referitoare la strategiile de comunicare relevă importanța atât a conținutului mesajului strategic, cât și a procesului de mesagerie pe mai multe niveluri care ajunge la toate părțile interesate și potențialii susținători. Un exemplu privind modul în care Bibliotecile Universității din Virginia Commonwealth au dezvoltat și implementat o viziune, advocacy și strategia de comunicare în sprijinul unei inițiative majore de construcție a bibliotecii a fost descris de John E. Ulmschneider [20]. Efortul de succes a determinat comunitățile dispartate ale Bibliotecilor VCU să îmbrățișeze și să susțină un design deosebit și premiat la un concurs al bibliotecii, care diferă atât de practica arhitecturală a universității, cât și de așteptările inițiale ale comunităților interesate pentru clădirile bibliotecii.

Articolul autorilor Terri Carroll și Jason Kucsma propune încorporarea unei strategii cuprinzătoare de comunicare internă pentru a modela cultura organizațională și a îmbunătăți implicarea angajaților, cu scopul final de a poziționa bibliotecile pentru leadership în cadrul discursului public în schimbare. Articolul detaliază, de asemenea, strategiile și tacticile specifice pentru a consolida relațiile și înțelegerea dintre managementul superior și personalul din prima linie pentru a se asigura că noul plan de comunicare are succes [5].

Astfel, comunicarea instituțională este esențială pentru promovarea serviciilor bibliotecii, îmbunătățirea relației cu publicul, precum și pentru eficiența managementului și funcționarea bibliotecii. Bibliotecile pot utiliza o varietate de strategii și tehnici pentru a comunica eficient cu utilizatorii, pentru a se asigura că serviciile lor sunt promovate în mod corespunzător, dar în același timp pentru a comunica eficient în cadrul instituției.

Metodologia cercetării

În scopul elaborării strategiei de comunicare instituțională a Bibliotecii Municipale (BM) „B.P. Hasdeu”, a fost necesar a stabili

starea actuală și opiniile privind comunicarea instituțională în cadrul instituției.

Sondajul realizat a urmărit următoarele obiective generale:

- investigarea atitudinilor angajaților Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” față de comunicarea în cadrul instituției;
- identificarea nivelului de familiarizare a personalului de specialitate a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” cu rolul, tehnicile, formele și metodele de comunicare instituțională internă;
- analiza atitudinilor privind implicarea personalului Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în comunicarea instituțională externă.

Conform scopului studiului, a fost folosită cercetarea prin sondaj care „este un set sistematic de metode folosite pentru a culege informații pentru a genera cunoștințe și pentru a ajuta la luarea deciziilor” [14, p. XXXV]. Utilizarea sondajului prevede culegerea de date referitoare la atitudini, comportamente și incidența evenimentelor [19].

Populația țintă pentru studiul cantitativ a fost personalul de specialitate din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, cum ar fi personalul cu funcții de conducere și personalul cu funcții de execuție. Pentru cercetare a fost folosită eșantionarea nealeatorie pe bază de voluntariat, chestionarul fiind completat de bibliotecarii care s-au oferit să răspundă la întrebările din chestionar.

La 1 ianuarie 2022, numărul scriptic al personalului BM „B.P. Hasdeu” a constituit 425 de persoane, dintre care 357 de persoane (84%) – personal de specialitate.

Sondajul a fost realizat în perioada 19-28 iulie 2022 pe un eșantion de 117 de respondenți, ceea ce reprezintă 32,77 la sută dintre titularii de specialitate ai instituției.

În calitate de instrument de colectare a datelor a fost utilizat un chestionar online, elaborat pe baza formularelor Google (<https://forms.gle/2aSKtfVo4ty87Kpu9>).

Chestionarul a fost compus din patru secțiuni cu 42 de întrebări. Secțiunea 1 s-a concentrat pe informațiile generale privind comunicarea instituțională la BM „B.P. Hasdeu”. Secțiunile 2 și 3 au evaluat semnificația și practicile comunicării instituționale interne și externe la BM „B.P. Hasdeu”. Secțiunea 4 s-a axat pe colectarea informațiilor socioprofesionale ale respondenților. La sfârșitul chestionarului, respondenților li s-a cerut să își expună

opiniile pe care le-au considerat importante privind comunicarea instituțională a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, care nu au fost acoperite prin întrebările din chestionar, dar pe care le-ar fi dorit să le semnaleze.

Respondenții au fost rugați să ofere răspunsuri la 32 de întrebări închise și 10 întrebări deschise. Chestionarul a inclus întrebări cu răspuns unic, cu răspunsuri multiple, cu răspunsuri de selectare, întrebări grilă cu mai multe variante, întrebări cu răspuns pe scară de evaluare. Fiecare întrebare a oferit respondenților posibilitatea de a adăuga alte opțiuni sau opinii cu descrieri în text liber. Chestionarul a avut, de asemenea, 10 întrebări deschise, solicitând bibliotecarilor să-și spună punctele de vedere cu privire la diferite aspecte ale comunicării instituționale interne și externe a BM „B.P. Hasdeu”.

Rezultate și discuții

a) Profilul socioprofesional al participanților la sondaj

La sondajul demarat ca suport pentru elaborarea strategiei de comunicare instituțională a BM „B.P. Hasdeu” au participat 117 de respondenți care reprezintă toate structurile organizaționale ale Bibliotecii Municipale: administrația, instituțiile afiliate, centrele și secțiile BM.

Profilul participanților la sondaj este prezentat în *Tabelul 1*. Majoritatea celor ce au participat la sondaj, peste 90 la sută ($n = 107$), au studii superioare, inclusiv studii superioare de profil (39,3%; $n = 46$).

În funcție de vechimea în munca profesională, domeniul biblioteconomic, ponderea cea mai mare revine respondenților ce au vechime de muncă până la 5 ani și constituie circa o treime din eșantion (31,6%; $n = 37$), precum și celor care au activat în domeniul infodocumentar peste 26 de ani (25,6%; $n = 30$).

Nivelul de calificare a personalului de specialitate este determinat pe baza evaluării și atribuirii categoriei de calificare. La sondaj au participat bibliotecari ce au diferite categorii de calificare, majoritatea având categoria I ($n = 40$); proporții practic identice au revenit pentru persoane cu categoria superioară ($n = 25$) și categoria II ($n = 29$). Respondenții care nu dețin categorii de calificare constituie 19,7 la sută ($n = 23$).

Tabelul 1. Profilul participanților la sondaj

Variabilă	Nivel	n	%
Pregătirea profesională inițială	Studii superioare în biblioteconomie	46	39,3
	Studii superioare în alte domenii de formare profesională	61	52,1
	Studii medii de specialitate în biblioteconomie	2	1,7
	Studii medii de specialitate în alte domenii de formare profesională	6	5,1
	Altele	1	0,9
	Nu răspund	1	0,9
Vechimea în muncă în domeniul biblioteconomic	Până în 5 ani	37	31,6
	6-10 ani	19	16,2
	11-15 ani	10	8,5
	16-20 ani	13	11,1
	21-25 ani	8	6,8
	Peste 26 ani	30	25,6
Categorია de calificare profesională	Categoria superioară	25	21,4
	Categoria I	40	34,2
	Categoria II	29	24,8
	Fără categorie	23	19,7

Sursa: Elaborare proprie pe baza rezultatelor sondajului

În cadrul cercetării a fost important să cunoaștem experiența respondenților în realizarea practicilor de comunicare internă și externă. Astfel, 69 de respondenți (59%) au menționat că sunt experimentați în activități ce țin de comunicarea instituțională, având experiență de peste 5 ani. Ceilalți 48 de bibliotecari care au participat la sondaj au remarcat că au diferită experiență de comunicare internă și/sau externă, dar care nu depășește 5 ani, sau respondenții nu au practicat deloc la astfel de activități (*Figura 1*).

b) Prezentarea generală a practicilor de comunicare în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Pentru a determina situația generală privind practicile de comunicare la BM „B.P. Hasdeu” au fost adresate câteva întrebări cu privire la atmosfera de comunicare în cadrul bibliotecii, familiarizarea și implicarea în comunicarea internă și externă a bibliotecii. Astfel, respondenții au fost rugați să se expună cu privire la mulțumirea lor de calitatea comunicării în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (*Figura 2*). Circa trei pătrimi din participanții la sondaj (77,8%; $n = 91$) au menționat că sunt satisfăcuți

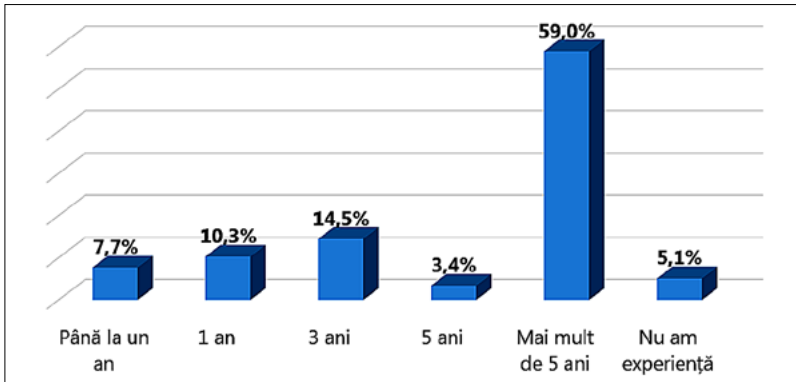

Figura 1. Experiența de comunicare internă și/sau externă la BM „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

de atmosfera de comunicare la BM, 17 (14,5%) respondenți au remarcat că nu sunt mulțumiți, iar 9 bibliotecari (7,7%) nu au putut să-și expună atitudinea.

Respondenții au fost rugați să evalueze diferite aspecte ale comunicării în funcție de relevanța lor pentru propria persoană (Tabelul 2). Respondenții s-au expus destul de favorabil cu privire la importanța comunicării pentru realizarea profesională și integrarea în serviciul în care activează respondentul (scorul mediu >8), iar pentru confortul psihologic a fost acumulat scorul mediu mai jos de opt (scorul mediu >7). Abaterea standard pentru importanța comunicării în asigurarea confortul psihologic indică că populația respectivului lot nu este foarte omogenă în opinii.

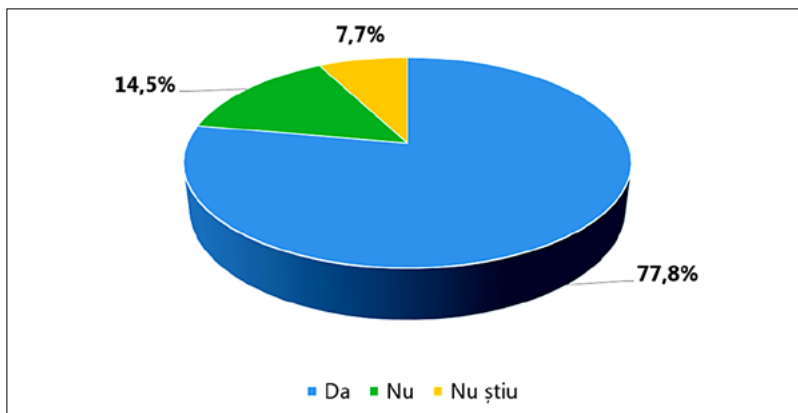

Figura 2. Opinia privind mulțumirea de calitatea comunicării în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Tabelul 2. Răspunsurile respondenților cu privire la importanța comunicării

Importanța comunicării	Scor mediu	Devierea standard	n
În ce măsură comunicarea vă asigură realizarea profesională?	8,19	1,84	117
În ce măsură comunicarea vă asigură confortul psihologic?	7,77	2,15	117
În ce măsură comunicarea vă asigură integrarea în serviciul în care activați?	8,15	1,91	117

Note: scala din 10 puncte (1 = nu este important, 10 = foarte important).

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Participanții în proporție de 77,7% ($n = 91$) au acordat între 8 și 10 puncte în evaluarea contribuțiilor comunicării la realizarea lor profesională (Figura 3). La fel au procedat 68,4 la sută ($n = 80$) dintre cei chestionați, când a fost vorba despre aportul comunicării în asigurarea confortului lor psihologic, iar 76,1% ($n = 89$) – în cazul integrării lor în serviciul în care activează.

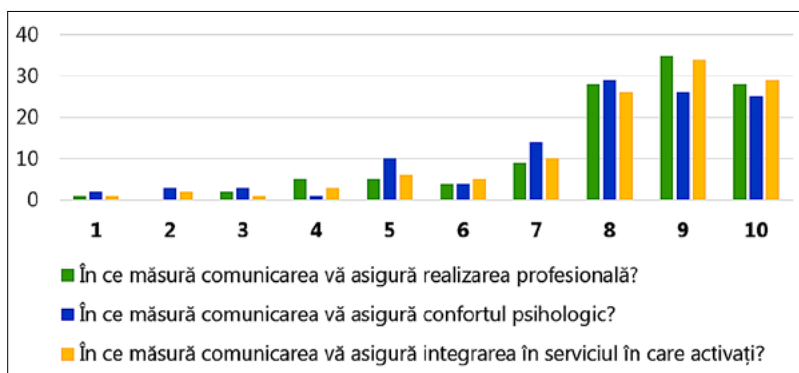

Figura 3. Opinia privind importanța comunicării în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

BM „B.P. Hasdeu” este percepută diferit de angajații proprii (Figura 4). Astfel, 55,6 la sută ($n = 65$) dintre participanții la chestionarul menționat o tratează drept instituție culturală; 18,8% ($n = 22$) – ca prestator de servicii infodocumentare; 15,4 la sută ($n = 18$) – în calitate de liant între utilizator și spațiul infodocumentar, iar 4,3% ($n = 5$) – ca depozit de carte. Numărul celor care consideră că BM se produce în toate ipostazele (de fapt, ceea ce este sau ar trebui să fie Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”) e ceva mai mult de 5% ($n = 6$). Percepțiile diferite ale angajaților (nu

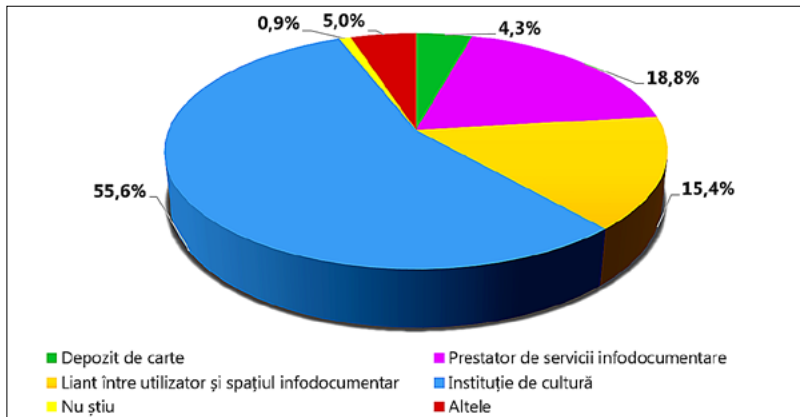

Figura 4. Percepția Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” de către respondenți
Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

cunoaștem cum este interpretată BM de către beneficiarii ei, dar riscăm să presupunem că ar putea fi simetrică) sunt o consecință firească a priorităților, accentelor sau preferințelor în comunicarea instituțională pe care o desfășoară BM.

Datele au arătat că marea majoritate a participanților la sondaj (92,3%; $n = 108$) sunt la curent cu ceea ce se întâmplă la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (Figura 5). Doar 7 respondenți (6%) nu dețin informații, iar 2 persoane (1,7%) în general nu manifestă interes pentru a cunoaște ceea ce se întâmplă la BM. Răspunsurile la această întrebare corelează cu opiniile privind informarea respondenților privind Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”: 88,9% ($n = 104$) se consideră persoane informate. Totuși, pe unele poziții se

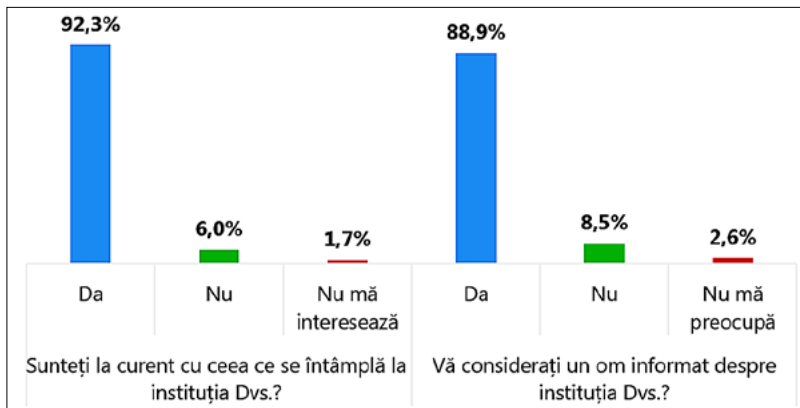

Figura 5. Informarea respondenților cu privire la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

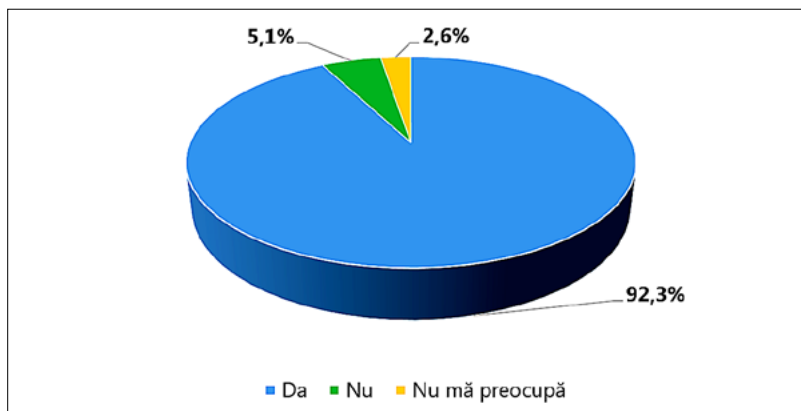

Figura 6. Participarea respondenților în comunicarea internă și/sau comunicarea externă a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

constată divergențe. De exemplu, din cei 7 respondenți care consideră că nu sunt la curent cu ceea ce se întâmplă la BM, două persoane se consideră informate. Pe de altă parte, jumătate din cei 10 respondenți care susțin că nu sunt informați despre BM, au menționat că sunt la curent cu ceea ce se întâmplă la bibliotecă.

Distribuția răspunsurilor la întrebarea cu privire la participarea în comunicarea internă sau cea externă a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a arătat că marea majoritate a participanților la sondaj ($n = 108$) sunt implicați în practicile de comunicare ale BM (Figura 6).

c) Comunicarea internă la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Importanța comunicării interne într-o organizație este subliniată de specialiștii în managementul organizațional și de cei din comunicare, iar instituțiile și organizațiile prestatoare de servicii demult sunt obsedate să comunice corect cu clienții lor. De la crearea unui mediu încurajator până la stimularea angajamentului pentru a construi o cultură pozitivă, comunicarea internă eficientă aduce beneficii unei instituții, unui loc de muncă în diferite moduri. Cu toate acestea, citim rapoarte despre organizații/instituții care nu reușesc să implementeze practici eficiente de comunicare la locul de muncă.

Care este situația în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”? E important să cunoaștem opinia personalului instituției, dat fiind faptul că dacă comunicăm bine cu angajații tăi, poți

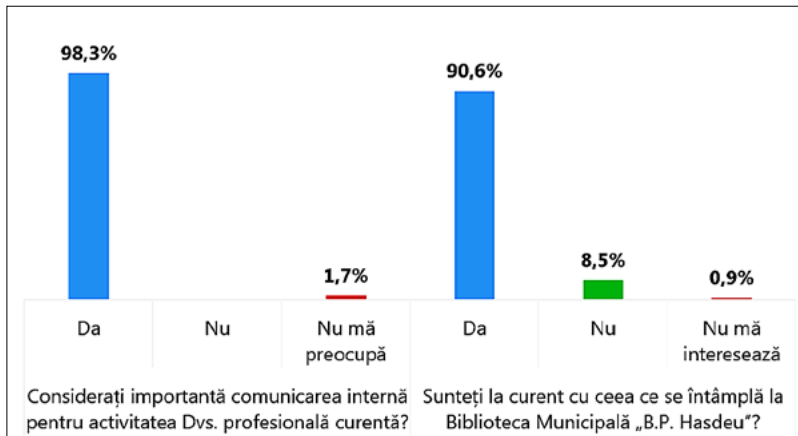

Figura 7. Opinia respondenților privind importanța comunicării interne pentru activitatea profesională curentă

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

comunica bine cu utilizatorii tăi. Dacă utilizatorii bibliotecii sunt esențiali pentru succesul activității, imaginii instituției, atunci nicio instituție infodocumentară nu trebuie să treacă cu vederea importanța comunicării interne.

Practic, toți participanții la sondaj au remarcat că importanța comunicării interne pentru activitatea profesională curentă nu poate fi subapreciată: 115 (98,3%) respondenți au menționat că comunicarea internă este importantă și doar 2 bibliotecari au remarcat că nu-i preocupă starea comunicării interne la BM (Figura 7).

Astfel, cercetarea efectuată a scos la iveală perceperea ambivalentă a comunicării instituționale interne. Pe de o parte, respondenții studiului menționat au afirmat, aproape în unanimitate, că acest segment de comunicare este important pentru activitatea lor profesională curentă; pe de altă parte, ei au spus că sunt la curent cu ceea ce se întâmplă în cadrul instituției. Totodată, 10 bibliotecari (8,5%) nu sunt la curent cu ceea ce se întâmplă la BM, deși la o întrebare similară 6 din ei au dat un răspuns contrariu.

Caracterul preponderent descendent al comunicării la locul de muncă a fost relevat de către participanții la sondaj (Figura 8). Întrebați de la cine află cel mai des noutățile instituționale, peste 70 la sută ($n = 82$) au numit „șefii”, urmași, ca pondere, de reuniunea formală (12,8%; $n = 15$) care, presupunem, de asemenea, este gestionată de șefi. În calitate de alte surse de documentare au figurat colegii de la locul de muncă și cei din alte subdiviziuni (respectiv, 7,7%; $n = 9$ și 3,4%; $n = 4$). De aici deducem că un alt segment

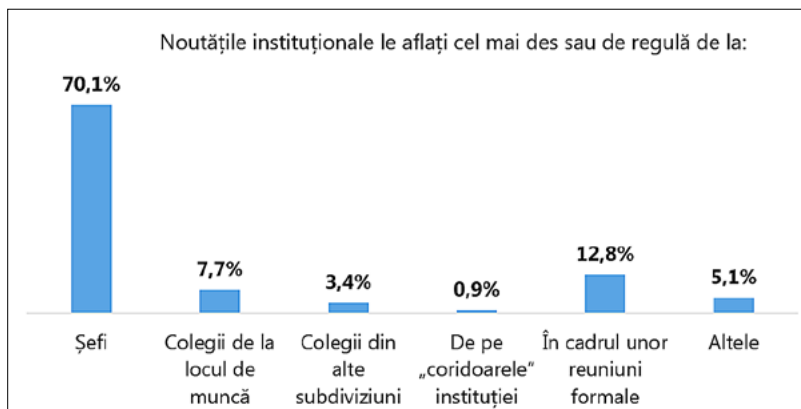

Figura 8. Filierile de informare cu privire la noutățile instituționale

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

de comunicare internă – pe orizontală – este puțin solicitat. Au fost voci care au menționat că managerii funcționali nu comunică și nu pun subalternii la curent cu noutățile din cadrul instituției.

Comunicarea instituțională internă este esențială pentru buna funcționare a organizației și pentru crearea unei culturi organizaționale solide. În acest scop instituțiile/organizațiile folosesc diverse canale atât pe verticală, cât și pe orizontală, cum ar fi: e-mailuri, mesaje instantanee, platforme de colaborare, proiecte, reuniuni, conferințe, Intranet, postere și comunicate.

Comunicarea internă pe verticală cuprinde comunicarea *descendentă* sau în aval (de sus în jos, adică de la manageri spre executori, având în vizor, în principal, îndrumarea, formarea profesională și controlul salariaților) și comunicarea *ascendentă* sau amonte (dinspre angajații de rând spre diverse straturi manageriale, care este axată preponderent pe relaționarea salariaților cu șefii, colectarea de informații necesare pentru eficientizarea activității profesionale). *Comunicarea internă pe orizontală* trebuie efectuată *lateral* între componentele structurale cu statut similar (secție – secție, instituție afiliată – instituție afiliată) și *transversal* între toate subdiviziunile BM, indiferent de statutul lor instituțional.

Ambele tipuri de comunicare internă trebuie să țintească spre asigurarea transparenței instituționale, coordonarea activității diferitelor subdiviziuni, transferul de experiență, soluționarea problemelor sau a conflictelor – lucru benefic pentru consolidarea coeziunii BM. Comunicarea internă la BM trebuie să îmbine judicios și echilibrat comunicarea offline și comunicarea

online, caracterul centralizat (pe verticală) și cel descentralizat (pe orizontală).

Câteva întrebări din chestionar s-au axat pe identificarea instrumentelor de comunicare internă la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (Tabelul 3). Astfel, respondenții au menționat că cele mai des utilizate, dar și cele mai eficiente instrumente de informare despre evenimentele interne în cadrul BM sunt: poșta electronică, site-ul web al BM, platforme/rețele sociale, în special Facebook-ul etc.

*Tabelul 3. Răspunsurile respondenților
cu privire la instrumentele de informare*

Cele mai des utilizate instrumente de informare despre evenimentele interne în cadrul BM	n	Cele mai eficiente surse de informare despre evenimentele interne în cadrul BM	n
E-mail	67	E-mail	48
Facebook	40	Facebook	21
Platforme/rețele sociale	31	Site-ul web	18
Site-ul web	28	Platforme/rețele sociale	14
Telefon	14	Comunicarea cu colegii	10
Platforma evenimente. hasdeu	14	Telefon	9
Reuniuni profesionale, ateliere, traininguri	14	Șefii	7
Șefii	11	Comunicare verbală / interpersonală	6
Ședințe	9	Toate	6
Bloguri	7	Ședințe	4
Messenger	7	Messenger	4
Zilele de dezvoltare	7	Reuniuni profesionale, ateliere, traininguri	4
Comunicarea cu colegii	6	Bloguri	3

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Întrebați cu privire la ce alte metode de comunicare internă ar prefera, respondenții nu au identificat instrumente sau canale de comunicare diferite de cele specificate în răspunsurile la întrebările precedente. Aceasta denotă că participanții la sondaj nu sunt familiarizați cu alte instrumente de comunicare internă (de exemplu, newsletter, Intranet, mass-media internă, podcast-uri ș.a.) sau nu conștientizează că pot fi folosite instrumente bine-cunoscute (cum ar fi: raportul anual, scrisori de felicitare, ecusonul, grupul angajaților pe Facebook etc.).

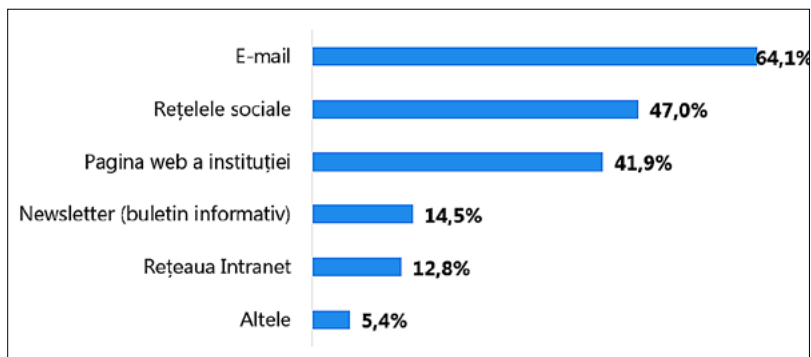

Figura 9. Instrumente de comunicare internă pentru care pledează respondenții

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Participanții la sondaj au optat în cea mai mare măsură pentru o comunicare internă în grup cu prezență fizică (40,2%; $n = 47$), urmată de cea în grup la distanță, online (32,5%; $n = 38$) și interpersonală (21,4%; $n = 25$). Totodată, cei mai mulți respondenți au pledat pentru spațiul virtual ca locație a comunicării interne (Figura 9): e-mail (64,1%; $n = 75$), rețelele sociale (47%; $n = 55$), site-ul web al instituției (41,9%; $n = 49$). Printre cel mai puțin solicitate mijloace de comunicare la locul de muncă se numără newsletter-ul (14,5%; $n = 17$) și rețeaua Intranet (12,8%; $n = 15$). Starea această de lucruri poate fi explicată de prioritatea mijloacelor online în raport cu cele offline în perioada de pandemie, dar și de cultura instituțională lacunară la acest capitol.

De fapt, răspunsurile la întrebările de mai sus sugerează că o parte considerabilă a respondenților nu sunt familiarizați cu formele, tehnicile și instrumentele de comunicare. Una din cauze ar putea fi faptul că mai puțin de jumătate dintre respondenți (41,9%; $n = 49$) au multă experiență de comunicare în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (Figura 10), iar circa 60 la sută au foarte puțină experiență (44,4%; $n = 52$) sau nu o au deloc (9,4%; $n = 11$).

În opinia bibliotecarilor BM, cei care au participat la sondaj, responsabili de comunicarea internă trebuie să fie șeful direct sau persoana specializată în comunicarea internă (Figura 11). Astfel, circa 50 la sută din respondenți consideră că în responsabilitatea șefilor trebuie să fie comunicarea internă cu subalternii direcți (51,3%; $n = 60$); 36,8% ($n = 43$) de respondenți susțin că o persoană specializată din cadrul BM ar trebuie să fie responsabilă de comunicarea internă, iar 6 persoane (5,1%) optează pentru mandatarea unui coleg cu misiunea respectivă.

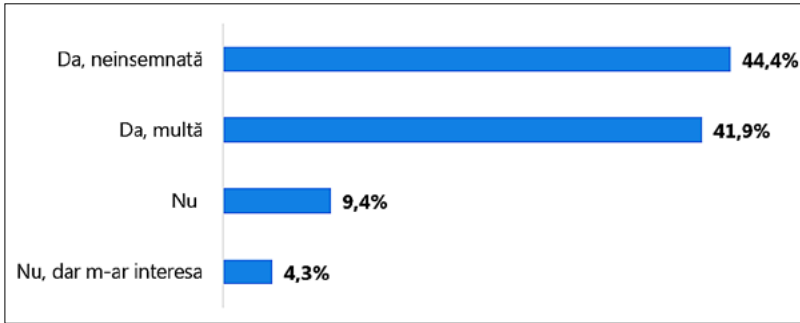

Figura 10. Experiență de comunicare în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Figura 11. Opinii privind responsabili de comunicarea internă la BM „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

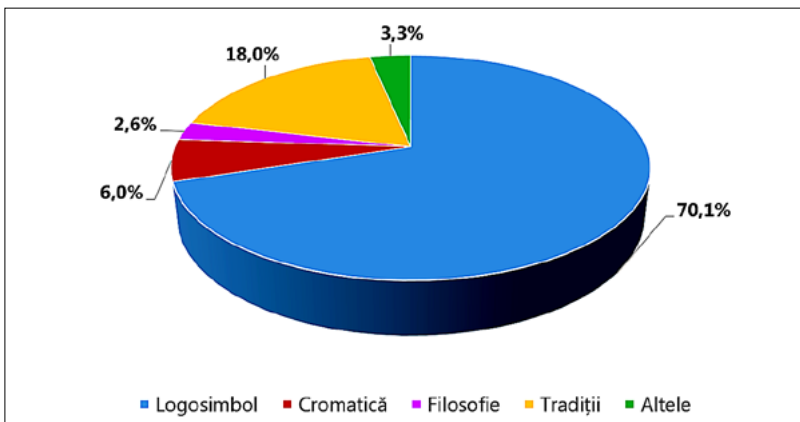

Figura 12. Opinii privind însemnele de identificare ale BM „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Circa 90 la sută din respondenți consideră că însemne de identificare ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” sunt logosimbolul (70,1%; $n = 82$) și tradițiile (18%; $n = 21$). Destul de puțini au menționat cromatica (6%; $n = 7$) sau filosofia (2,6%; $n = 3$) în calitate de însemne de identificare ale BM (Figura 12).

Unii respondenți optează pentru anumite identități distincte ale apartenenței instituționale, cum ar fi uniforma instituțională sau elemente de identitate instituțională (Figura 13). Astfel, marea majoritate susține introducerea unor elemente de apartenență instituțională (71,8%; $n = 84$), dar sunt împotriva introducerii uniformei instituționale (62,4%; $n = 73$). Ponderea celor care au fost indiferenți față de acest subiect este foarte mică; 6,8% ($n = 8$) de respondenți nu se interesează dacă va fi sau nu introdusă uniforma instituțională și, respectiv, 4,3% ($n = 5$) – dacă vor fi instituite anumite elemente de apartenență instituțională.

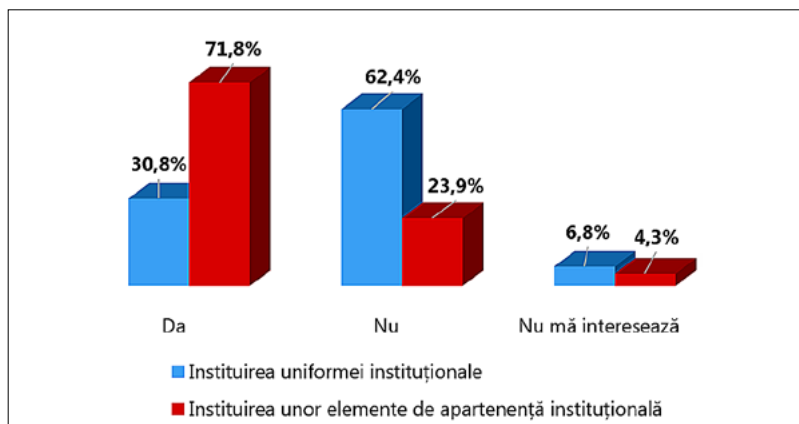

Figura 13. Opinii privind elemente ale identității instituționale la BM „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

d) Comunicarea externă a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Comunicarea instituțională externă reprezintă un proces prin care o organizație sau o instituție comunică cu publicul extern, cum ar fi clienții, utilizatorii, partenerii, mass-media și alte entități din afara organizației. Obiectivele comunicării instituționale externe pot include consolidarea imaginii organizației, creșterea notorietății și recunoașterii brandului, construirea relațiilor cu utilizatorii/clienții și partenerii, precum și creșterea încrederii în organizație.

În prezent, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este cunoscută și recunoscută de publicul ei drept o entitate infodocumentară cu personalitate distinctă, performantă, inovativă, sensibilă la provocările societale și profesionale. Percepția dată se datorează, în bună parte, serviciilor prestate, evenimentelor culturale și celor de instruire de anvergură organizate cu regularitate de BM. Faptul consemnat este confirmat și de peste 80% dintre participanții la sondajul angajaților (44,4%; $n = 52$ dintre ei au spus că discursul instituțional extern este axat preponderent pe serviciile prestate, iar 36,8%; $n = 43$ – pe acțiunile culturale). Comunicarea externă axată esențialmente pe conversiunea identității în imagine instituțională a fost preponderent prilejuită de evenimentele culturale organizate de BM, acestea constituind generator/factor de vizibilitate și imagine instituțională. Faptul dat a fost reținut și de angajații instituției participanți la sondaj: doar 12% ($n = 14$) dintre ei au afirmat că în vizorul comunicării externe s-au aflat însemnele de identitate instituțională (Figura 14). Publicul extern, de asemenea, își creează judecata despre BM după diversele acțiuni sau campanii organizate de aceasta.

În prezent, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este cunoscută și recunoscută de publicul ei drept o entitate infodocumentară cu personalitate distinctă, performantă, inovativă, sensibilă la provocările societale și profesionale. Percepția dată se datorează, în bună parte, serviciilor prestate, evenimentelor culturale și celor de instruire de anvergură organizate cu regularitate de BM.

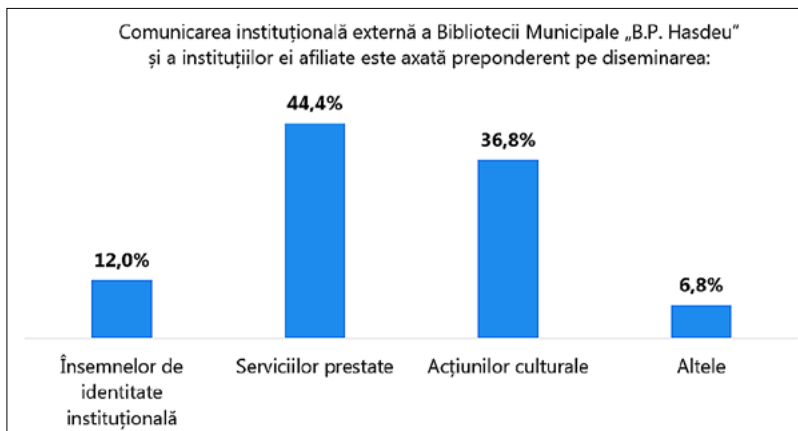

Figura 14. Discursul comunicării externe al BM „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Pe parcursul timpului, în scopul promovării sale externe, BM a făcut uz în mod echilibrat atât de instrumente offline, cât și de cele online. În ultimii doi-trei ani, practicile de autoreprezentare online au devenit dominante, acestea fiind cauzate de o serie de factori, între care pandemia Covid-19 s-a numărat printre cele decisive. Astfel, comunicarea externă a BM ca entitate structurală complexă a migrat în bună parte pe net: fie că a fost vorba de site-ul ei instituțional, fie – de cele circa 40 de bloguri ale conducerii BM, secțiilor bibliotecii sau ale instituțiilor afiliate, fie de prezențele tuturor componentelor structurale ale BM pe rețelele sociale.

Contribuția acestor instrumente la dezvoltarea imaginii instituționale este interpretată diferit de angajații BM. Astfel, 41 la sută dintre respondenți ($n = 44$) consideră că site-ul web al BM asigură comunicarea externă în totalitate, iar 56,4% ($n = 66$) – parțial (Figura 15). Coraportul respectiv în cazul paginilor instituțiilor afiliate de pe rețelele sociale este respectiv de 29,1% ($n = 34$) și 61,5 % ($n = 72$).

În viziunea respondenților, impactul redus (preponderent parțial) al comunicării externe în spațiul virtual este determinat cel mai mult de gradul limitat al actualizării site-ului instituțional (42,7%) și a paginilor de pe Facebook ale instituțiilor afiliate (36,8%; $n = 43$), caracterul lor neinteractiv (respectiv 41,9% și 39,3%). Eficiența restrânsă a comunicării externe online, în opinia respondenților, mai este cauzată de design-ul nesatisfăcător al paginilor web (respectiv 33,3% și 32,5%) și de utilizarea insuficientă

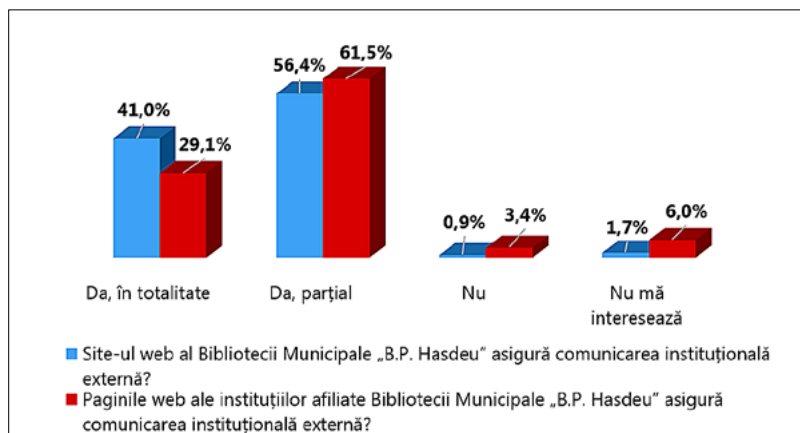

Figura 15. Gradul de implicare a site-ului web al BM „B.P. Hasdeu” și a prezențelor pe net a instituțiilor afiliate în comunicarea externă

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

a hipertextului (respectiv 24,8% și 32,5%). În *Tabelul 4* sunt prezentate opiniile respondenților cu privire la lacunele site-ului web al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, precum și ale paginilor web ale instituțiilor afiliate BM.

Tabelul 4. Opiniile respondenților cu privire la lacunele site-ului web al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și ale instituțiilor afiliate

Lacune	Site-ul web al BM „B.P. Hasdeu”		Paginile web ale instituțiilor afiliate	
	n	%	n	%
Actualizare redusă	50	42,7%	43	36,8%
Lipsa caracterului interactiv	49	41,9%	46	39,3%
Designul	39	33,3%	38	32,5%
Nu este aplicat intertextul	29	24,8%	38	32,5%
Tematica redusă	27	23,1%	26	22,2%
Axarea pe preocupările bibliotecii centrale, neglijarea vieții instituțiilor afiliate	23	19,7%	21	17,9%
Prezențe masive (preponderent) ale managerilor	22	18,8%	24	20,5%
Altele	7	6,3%	9	8,1%
Nu sunt / nu cunosc	11	9,9%	11	9,9%

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Totodată, participanții la sondaj au remarcat și anumite atuuiri ale site-ului web al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, precum și ale paginilor web ale instituțiilor afiliate BM (*Tabelul 5*). Remarcăm, totuși, că aceste opinii vin în contradicție cu datele de mai sus, când același criteriu este văzut de unii ca unul pozitiv (de exemplu, actualizarea zilnică), pe când alții consideră că aceste instrumente au o actualizare redusă.

Tabelul 5. Opiniile respondenților cu privire la atuurile site-ului web al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și ale instituțiilor afiliate

Atuuri	Site-ul web al BM „B.P. Hasdeu”		Paginile web ale instituțiilor afiliate	
	n	%	n	%
Reflectă atât viața bibliotecii centrale, cât și a instituțiilor afiliate	82	70,1%	42	35,9%
Diversitate tematică	77	65,8%	79	67,5%
Actualizare zilnică	51	43,6%	47	40,2%
Interactivitate	42	35,9%	54	46,2%
Interconectarea la paginile instituțiilor afiliate	30	25,6%	24	20,5%
Designul	28	23,9%	22	18,8%
Aplică intertextul	16	13,7%	12	10,3%
Altele	4	3,6%	8	7,2%
Filialele nu au pagini web	–	–	6	5,4%

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Răspunsurile respondenților la o serie de întrebări deschise privind instrumentele (paginile pe rețelele sociale) ce asigură comunicarea externă a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și a instituțiilor ei afiliate (bloguri/vloguri), ce promovează imaginea BM „B.P. Hasdeu”, precum și instrumentele care nu sunt valorificate de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și de instituțiile ei afiliate, denotă că respondenții menționează instrumentele aplicate în practica de comunicare a BM, cum ar fi diverse rețele sociale (în special, Facebook), site-ul instituțional, blogurile instituțiilor afiliate, secțiilor și centrelor BM. Totodată, remarcăm să unii bibliotecari au răspuns că nu cunosc astfel de instrumente. Puțini au fost cei care au numit instrumente de comunicare utilizate mai rar sau nevalorificate de BM, cum ar fi: podcasturile, rubrici la TV și radio, cărți virtuale.

Comunicarea externă la BM, consideră participanții la sondaj, este animată în cele mai frecvente cazuri de Secția comunicare și promovare a instituției. Așa cred 33,3 la sută ($n = 39$) dintre respondenți (Figura 16). Alți 24,8% ($n = 29$) consideră că în comunicarea externă sunt antrenați preponderent șefii de toate nivelurile, iar 19,7% ($n = 23$) au spus că în acest sector comunicațional sunt angrenați toți.

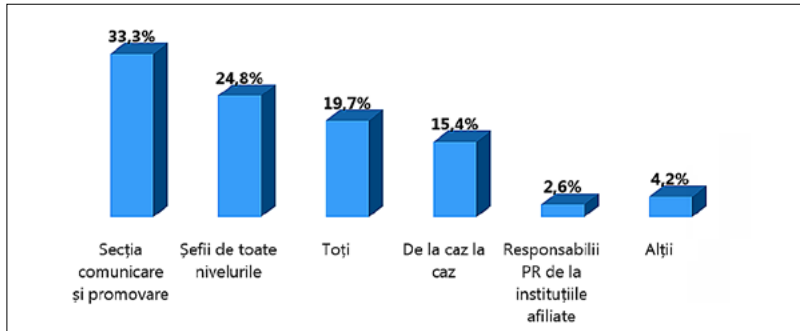

Figura 16. Opinii privind responsabilitatea pentru comunicarea instituțională a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

În același timp, respondenții au avut opinii diverse cu privire la care dintre entitățile numite mai sus o fac pe cont / la inițiativă proprie. Astfel, 23,1 la sută ($n = 27$) dintre respondenți consideră că cel mai bine se descurcă cu astfel de responsabilitate șefii de la toate nivelurile administrative ale BM; 11,1% ($n = 13$) dintre respondenți au spus că toți angajații BM se implică din inițiativă proprie în comunicarea instituțională; 9,4% ($n = 11$) au menționat că inițiativa vine din partea Secției comunicare și promovare a instituției; 21 dintre respondenți (18%) au remarcat că acest lucru se întâmplă de la caz la caz; 18,8 la sută ($n = 22$) nu sunt la curent, iar 6 persoane (5,1%) consideră că nu o face nimeni.

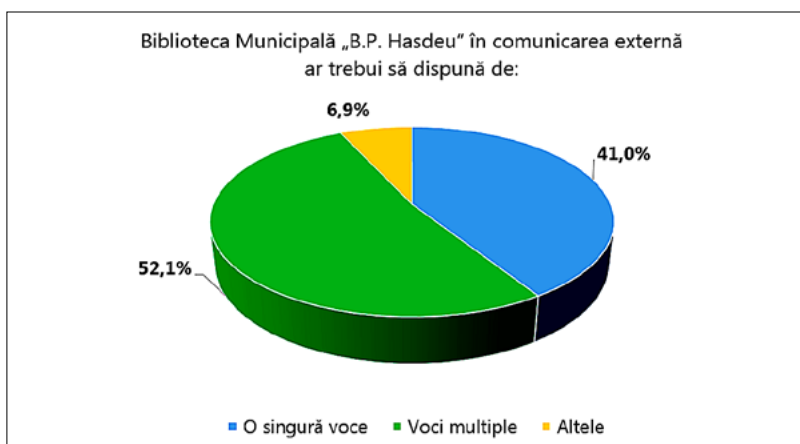

Figura 17. Stratagemile de comunicare instituțională a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

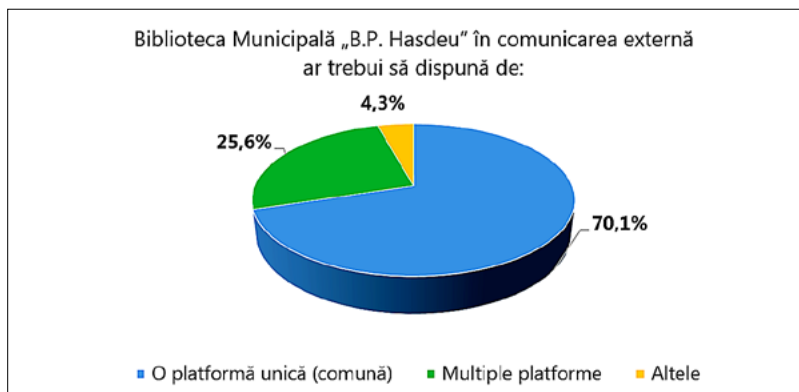

Figura 18. Platforme de comunicare instituțională a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”
Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Strategia de comunicare a instituției ar trebui să încurajeze adeziunea membrilor instituționalizați la sloganul: „Multiple voci, o singură instituție”. Opțiunea dată derivă și din opiniile participanților de la BM la sondajul menționat. 52,1 la sută dintre ei ($n = 61$) au pledat pentru vocile multiple, iar 41 % ($n = 48$) – pentru o singură voce (Figura 17).

Totodată, sondajul a relevat predilecția pentru dezvoltarea unei platforme comune, unice (70,1%; $n = 82$), în timp ce alții (25,6%; $n = 30$) au optat pentru platforme multiple (Figura 18).

Edificarea și valorizarea teritoriului unic/unitar/comun de identitate instituțională pentru toate componentele BM constituie o abordare integrată a comunicării instituționale. În acest sens, ea prescrie utilizarea unui banner comun de reprezentare atât a

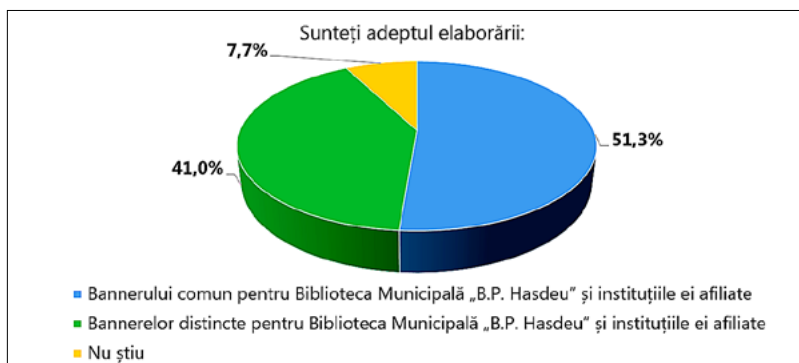

Figura 19. Viziunea respondenților privind bannerul instituțional al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Sursa: Elaborată de autori pe baza rezultatelor sondajului

Bibliotecii Municipale în întregime, cât și a instituțiilor ei afiliate. Ideea dată are drept temei opțiunea a 51,3 la sută ($n = 60$) dintre participanții la sondajul de referință (*Figura 19*).

Concluzii

Rezultatele sondajului au arătat următoarele:

- Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este percepută diferit de angajații proprii. Percepțiile diferite ale angajaților sunt o consecință firească a priorităților, accentelor sau preferințelor în comunicarea instituțională pe care o desfășoară BM.
- BM a recurs la instrumentele de comunicare ori de câte ori a organizat diverse evenimente culturale, de formare etc.
- BM aplică resurse tehnologice moderne de comunicare.
- Comunicarea instituțională nu este abordată în complexitate.
- Comunicarea internă constituie un sector puțin valorificat de BM.
- Dispersarea personalului implicat în comunicare în diverse structuri ale BM.
- Caracterul preponderent descendent al comunicării la locul de muncă.
- Deschiderea angajaților pentru comunicarea internă.
- Abordarea reduționistă a comunicării interne (cu precădere, pe verticală descendentă).
- Valorificarea germinală a altor segmente de comunicare internă (pe verticală ascendentă, pe orizontală laterală și transversală).
- Nivelul redus de comunicare internă dintre instituțiile afiliate, dintre acestea și sediul central al BM.
- Lipsa regulamentului instituțional de comunicare internă.
- Utilizarea sporadică a tehnicilor offline și online de comunicare internă.
- Evenimentul cultural și serviciile prestate sunt folosite pentru dezvoltarea imaginii instituționale.
- Imaginea externă a BM reprezintă preocuparea unei părți bune a angajaților.
- Comunicarea externă nu dispune de un caracter diferențiat pentru diferite categorii de public, ea admite dezechilibru între tehnicile offline și online.
- Instituțiile afiliate în promovarea lor externă deseori subestimează apartenența lor la familia BM.

Referințe bibliografice

1. ADEPOJU, Eunice Olayinka, FAMILUSI, Ezekiel Babatope. Effective Communication for Library Administration in Nigerian Tertiary Institutions. In: *International Journal of Scientific Research and Engineering Development* [online]. 2020, vol. 3, nr. 2, pp. 1186-1198 [citat 12.03.2023]. eISSN 2581-7175. Disponibil: <http://www.ijrsred.com/volume3/issue2/IJSRED-V3I2P174.pdf>
2. BATS, Raphaëlle. Internal Communication in Libraries: Are We Organizations 2.0?. In: *Information in e-motion: Bobcatss 20th International Conference on Information Science*, Amsterdam [online]. 23-25 January 2012, pp. 62-66, hal-00711162, version 1 [citat 12.03.2023]. Disponibil: <https://hal.science/hal-00711162/>
3. BATTLES, Jason J. Designing and Building a Collaborative Library Intranet for All. In: *Journal of Web Librarianship* [online]. 2010, vol. 4, nr. 2-3, pp. 251-263 [citat 12.03.2023]. eISSN 1932-2917. DOI: <https://doi.org/10.1080/19322909.2010.500570>
4. BOTTORFF, Tim, GLASER, Robbin, TODD, Andrew, ALDERMAN, Barbara. Branching out: Communication and collaboration among librarians at multi-campus institutions. In: *Journal of Library Administration* [online]. 2008, vol. 48, nr. 3-4, pp. 329-363 [citat 12.03.2023]. eISSN 1540-3564. Disponibil: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01930820802289391?journalCode=wjla20>
5. CARROLL, Terri, KUCSMA, Jason. Strengthening libraries with strategic internal communications. In: *Journal of Library Administration* [online]. 2022, vol. 62, nr. 2, pp. 243-258. ISSN 1540-3564. DOI: <https://doi.org/10.1080/01930826.2022.2026128>
6. CHALMERS, Mardi, LIEDTKA, Theresa, BEDNAR, Carol. A Library Communication Audit for the Twenty-First Century. In: *Portal: Libraries and the Academy* [online]. 2006, vol. 6, nr. 2, pp. 185-195. ISSN 1530-7131. DOI: <https://doi.org/10.1353/pla.2006.0017>
7. CHU, Wendy. Implementation as Ongoing and Incremental: Case Study of Web 2.0 Use for Staff Communication. In: *Journal of Access Services* [online]. 2012, vol. 9, nr. 3, pp. 134-153. eISSN 1536-7975. DOI: <https://doi.org/10.1080/15367967.2012.684579>
8. COSTELLO, Kristen, BOSQUE, Darcy D. For Better or Worse: Using Wikis and Blogs for Staff Communication in an Academic Library. In: *Journal of Web Librarianship* [online]. 2020, vol. 4, nr. 2-3, pp. 143-160. eISSN 1932-2917. DOI: <https://doi.org/10.1080/19322909.2010.502877>
9. DAHL, David. An Unexpected Ally: Using Microsoft's SharePoint to Create a Departmental Internet. In: *Journal of Web*

- Librarianship* [online]. 2010, vol. 4, nr. 3-4, pp. 207-224. eISSN 1932-2917. DOI: <https://doi.org/10.1080/19322909.2010.503092>
10. DUTTA, Avijit. Role of Communication Skills in Effective Management of Library and Information Centres. In: *Personality Development and Communication Skill: Tools for the Present Era* [online]. At: K.D. College of Commerce & General Studies, Midnapore, Paschim Medinipur, 2017 [citat 12.03.2023]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/351587761_Role_of_Communication_Skills_in_Effective_Management_of_Library_and_Information_Centres
  11. FAULK, Nick, CRIST, Emily. A Mixed-Methods Study of Library Communication with Online Students and Faculty Members. In: *College & Research Libraries* [online]. 2020, vol. 81, nr. 3, pp. 361-377. ISSN 2150-6701. DOI: <https://doi.org/10.5860/crl.81.3.361>
  12. GOTTFRIED, John, DELANCEY, Laura, HARDIN, Amanda. Talking to Ourselves: Internal Communication Strategies for Reference Services. In: *Reference & User Services Quarterly* [online]. 2015, vol. 54, nr. 3, pp. 37-43. eISSN 2163-5242. DOI: <https://doi.org/10.5860/rusq.54n3.37>
  13. KULKARNI, Manoj, DESHPANDE, Neela J. Empowering Library Users, Establishing Channel of Communication for Service Quality Expectations of Trainers from Government Administrative Training Institute (ATI) Libraries in India. In: *World Library and Information Congress: 78th IFLA General Conference and Assembly* [online]. 11-16 August 2012, Helsinki, Finland [citat 12.03.2023]. Disponibil: <https://www.ifla.org/past-wlic/2012/203-kulkarni-en.pdf>
  14. LAVRAKAS, P.J. (ed.). *Encyclopedia of survey research methods* [online]. Los Angeles: Sage Publications, 2008, vol. 1. ISBN 978-1-4129-1808-4. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781412963947>
  15. MARIN, Constantin. *Comunicare instituțională: Studiu*. Chișinău: Centrul Tehnologiei Informaționale al FJȘC, C.C.R.E. „Presa”, 1998.
  16. NISOTAKI, Eleni Maria. Library communication policy and ways to raise public awareness using new technologies. In: *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries* [online]. 2022, vol. 11, nr. 3, pp. 501-525 [citat 12.03.2023]. ISSN 2241-1925. Disponibil: <https://www.qqml-journal.net/index.php/qqml/article/view/785>
  17. TABOR, Abraham Etebu. Communication in the Library for Effective Administration. In: *Library Philosophy and Practice* [online]. 2010, January, art. 318 [citat 12.03.2023]. eISSN 1522-0222. Disponibil: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/318/>
  18. TJOUMAS, Renee. The internal and external communication patterns of university libraries in Northeast Brazil. In: *International*

- Library Review* [online]. 1984, vol. 16, nr. 4, pp. 415-427. ISSN 0020-7837. DOI: [https://doi.org/10.1016/0020-7837\(84\)90029-3](https://doi.org/10.1016/0020-7837(84)90029-3)
19. ȚURCAN, Nelly. *Explorarea metodelor de cercetare în biblioteconomie și știința informării* [online]. Chișinău: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, 2021 [citat 12.03.2023]. ISBN 978-9975-134-31-6. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/xmlui/handle/123456789/333>
  20. ULMSCHNEIDER, John E. Vision, Advocacy, Narrative, Outreach: Strategic Communication for New Library Buildings. In: HICKERSON, H. Thomas, LIPPINCOTT, Joan K., CREMA, Leonora (eds.). *Designing Libraries for the 21st Century* [online]. Chicago: ACRL, 2022, pp. 89-104 [citat 12.03.2023]. ISBN 978-0838939222. Disponibil: https://scholarscompass.vcu.edu/libraries_pubs/73/
  21. UMOREN, Pius Tom, AGWUNOBI, Juliana Nwakaego. Communication in academic libraries: an assessment of university of Calabar library technique in information services delivery. In: *Global Journal of Educational Research* [online]. 2017, vol. 16, nr. 1, pp. 47-54. ISSN 1596-6224. DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/gjedr.v16i1.7>
  22. WAKIMOTO, Diana K. Exploring Internal Communication in Public Libraries: Challenges and Opportunities for Library Leaders. In: *Library Leadership and Management* [online]. 2021, vol. 35, nr. 2, pp. 1-18. ISSN 1945-8851. DOI: <https://doi.org/10.5860/llm.v35i2.7466>
  23. WAKIMOTO, Diana K. Internal communication in academic libraries: Challenges and opportunities. In: *College & Undergraduate Libraries* [online]. 2022, vol. 29, nr. 3-4, pp. 190-205. eISSN 1545-2530. DOI: <https://doi.org/10.1080/10691316.2022.2151542>

BIBLIOTECILE TRANSFORMĂ COMUNITĂȚI: UN MODEL CARE ADAUGĂ VALOARE ACTIVITĂȚII BIBLIOTECII

Dr., conf. univ. Lidia KULIKOVSKI

Într-o lume din ce în ce mai digitală, vedem rolul bibliotecilor ca a unor Centre Comunitare și, mai nou, ca a unui Conector Comunitar, uneori subevaluat, și, ocazional, sub foc. Când diminuarea bugetelor locale se combină cu revoluția tehnologică non-stop, iar serviciile bibliotecii publice, care se concentrează pe construirea față-în-față a comunității, inspirat educă utilizatorii, iar utilizatorii se angajează în discursul public, acest lucru poate părea

ciudad. Dar impetuoso necesar... Mai mult decât cărți și calculatoare, bibliotecile sunt încă locuri unde persoanele se adună pentru a explora, interacționa și imagina.

Să aruncăm o privire asupra evoluției conceptului *biblioteca și comunitatea*. Nu începem de la papirus, ci de la vremurile noastre cu *Biblioteca – centru comunitar*, lansat de Manifestul IFLA UNESCO sub titlul de *Centrul local* (1994), unul din conceptele specifice prin care bibliotecile adaugă valoare comunităților. În 2000, forurile profesionale internaționale declară că bibliotecile participă la *dezvoltare comunitară* prin dezvoltarea unei diversități de servicii și prin rolul ei educațional. Bibliotecile americane susțin că bibliotecile au o contribuție substanțială la procesul de dezvoltare comunitară. BM „B.P. Hasdeu” a îmbrățișat această glisare de la *Centrul local* (cu extensiile de istorie, memorie, cultură, artă etc.) spre *Un loc la masa comunității* – concept ce solicită participarea bibliotecilor la dezvoltarea comunității, angajându-se să implementeze servicii pentru o diversitate de oameni, inclusiv pentru cei dezavantajați. În 2010, BM a tradus și a editat volumul cu același titlu, scris de Kathleen de la Peña McCook, ca suport necesar acestui proces¹.

Apoi a fost o evoluție către alt concept: *Biblioteca – centru comunitar*. Iar programul de modernizare a bibliotecilor Novateca a adus în Republica Moldova conceptul *Biblioteca – conector comunitar* cu tot cu suport educațional și tehnic necesar pentru implementare.

Modelul Conector comunitar

Oamenilor le pasă de comunitatea lor, de orice loc din comunitățile lor. Experiența bibliotecilor demonstrează că acest model aduce multiple beneficii:

- *consolidează identitatea comunitară* – locurile definesc identitatea comunitară printr-o mai mare implicare în comunitate, un sentiment mai bun de dăruire și de voluntariat, perpetuând integritate, valori și viziune comună;
- *construiește poduri de legătura între oameni* – bibliotecile atrag populație diversă din punctul de vedere demografic, al

¹ McCOOK, Kathleen de la Peña. *Un loc la masă: participarea la dezvoltarea comunității*. Red. L. KULIKOVSKI. Trad. de Victoria KULIKOVSKI, Lidia KULIKOVSKI. Chișinău: Magna Princeps, 2010. 110 p. (Titlu original: *A Place at the Table. Participating in the Community Building*.)

- vârstei și de gen, precum și o mai mare diversitatea etnică și culturală, încurajând oamenii să se implice;
- *încurajează angajamentul comunitar și bibliotecar* – oportunitate pentru a consolida poziția noastră în comunitate și de a spori participarea;
  - *contribuie la construirea unor comunități sănătoase* – comunitățile cu puternice interacțiuni sociale sunt mai echitabile și mai rezistente;
  - *catalizează dezvoltarea comunităților* – spațiile publice și îmbunătățirea lor, fiind foarte vizibile în viața civică și însuflând încrederea publicului în comunitățile/mahalalele lor, sunt un mod rentabil prin care comunitățile devin mai competitive;
  - *oferă un spațiu public inteligent* – un spațiu unde există mereu idei noi, un spațiu de explorare și descoperire cu multe lecții noi de învățat.
  - *asigură durabilitate* – crearea unor comunități mai durabile și locuibile.

Biblioteca, prin definiție, este instituție comunitară și un actor comunitar, un bun vecin și un mentor comunitar. Acest model inovator, Biblioteca Publică – *conector comunitar*, împuternicește comunitățile la nivel local, creând experiențe unice de animație comunitară (lectură publică, discuții, divertisment, educație, socializare), care adună oamenii împreună.

Succesul oricărei biblioteci, a oricărei comunități nu e determinat exclusiv de activitatea ei, de angajații/cetățenii săi, de spațiile/localurile/clădirile sale sau de ofertele culturale și recreative. Comunitățile, ca și bibliotecile, devin niște magneti reali, atunci când oferă oamenilor calitățile intangibile pe care le-au experimentat în viața comunităților: sentimentul de loc, vitalitate socială, preocupări de calitatea vieții cetățenilor (cu toate componentele sale). Aceste intangibile sunt greu de definit și de planificat, dar ușor de realizat. Prin acest model, biblioteca implică cetățenii prin noi modalități, dinamice, în lectură, educație în incinta bibliotecii și extramuros (în locuri de care beneficiază comunitățile), transformându-o într-un loc important, semnificativ, puternic pentru toți.

Modelul *Bibliotecile transformă comunități*

Și, iată acum, conceptul *Biblioteca – conector comunitar* trece în altul: *Bibliotecile transformă comunități* – modelul care

accentuează rolul transformator al bibliotecii în comunitate. Fiind aplicat, acest model transformă biblioteca într-o scenă imensă comunitară, unde se petrece viața de zi cu zi, cu problemele ei, dar și viața culturală a comunității în zile de bucurie și sărbătoare – scena pe care poate urca orice membru al comunității ca să intervină în operă, în scenariu, să contribuie, să corecteze, să ajute.

Acest model de activitate reprezintă conversații deschise în bibliotecă sau în afara ei – oriunde oamenii se adună pentru a înțelege și a se implica în viața comunității. La organizarea dialogului comunitare nu se cere nimic din birocrăția desfășurării serviciilor – nici teme, nici agendă, doar un proces simplu care ne ajută să trecem de la discuții MICI la discuții MARI, la conversații care contează. Este vorba despre o conversație de 90 de minute, ținută într-un cadru public precum biblioteca, și despre un grup care lucrează la un proiect sau o discuție la care oricine este binevenit să se alăture. Formatul simplu facilitează bibliotecarii să se organizeze fără frică și îi ajută pe oameni să se simtă în largul lor, oferindu-le tuturor celor care doresc o șansă să vorbească sau, de asemenea, ca oamenii să asculte pur și simplu.

Utilizăm conversațiile comunitare atunci când:

- dorim ca participanții să învețe mai multe despre ei înșiși, despre comunitate sau despre o problemă și/sau să descopere soluții inovatoare la problemele comunitare (forme de desfășurare – discuții, lucru în grup, photovoice);
- dorim să aflăm cum văd ei biblioteca, cum își închipuie că ar fi bine să fie biblioteca (sesiuni de iterație), cum ar dori să se implice în viața bibliotecii și a comunității.

Care sunt subiectele potrivite pentru acest model? Aproape orice! Modelul este potrivit mai ales pentru a explora subiecte (de exemplu: comunitate, lectură, bibliotecă, dragoste, moarte, tradiții, teatru, reziliență) sau pentru a analiza evenimentele sau problemele din comunitate.

De ce am ales acest model? Aceasta este o metodă simplă, open-source, care permite să fie adaptată la orice problemă sau subiect oportun sau dorit. Cu instruire și suport de curs, bibliotecile pot desfășura acest tip de dialog, folosind resurse minime – ceea ce îl face ideal pentru bibliotecă.

Bibliotecile publice sunt poziționate în mod unic pentru a fi lideri și agenți de schimbare și transformare în comunitățile lor, dar,

atunci când există atât de multe modele de implicare a comunității disponibile, de unde ar trebui să începem?

Bibliotecarii care au folosit modele de dialog și deliberare vor discuta despre cum a funcționat procesul în comunitatea lor. Prezentatorii vor discuta despre rețeaua BM și despre resursele disponibile bibliotecilor. Profesioniștii din biblioteci vor învăța să navigheze în gama de abordări de dialog și deliberare și să facă alegeri de planificare/proiectare care se potrivesc cel mai bine circumstanțelor și resurselor lor.

Sesiunile se desfășoară interactiv, iar participanții au oportunitatea de a pune întrebări și de a interacționa cu facilitatorii. Participanții ar trebui:

1. să obțină o înțelegere a gamei de abordări a dialogului și deliberării, a tipurilor de implicare;
2. să afle despre aplicarea reală a acestor abordări în biblioteci;
3. să adreseze întrebări despre abordările care se vor conforma cel mai bine circumstanțelor, obiectivelor de implicare și resurselor acestora;
4. să se informeze despre resursele disponibile ale bibliotecilor și cum să le acceseze;
5. să se familiarizeze cu cele două abordări prezentate în această serie de educare non-formală ca *Dialoguri civice* (sau *comunitare*), *Democrația zi de zi* etc.

Această serie de educare non-formală și comunitară trebuie tratată ca parte a angajamentului social și comunitar al BM, care urmărește să consolideze rolurile bibliotecilor ca lideri și agenți comunitari ai schimbării/transformării.

Se realizează acest concept prin metoda amintită mai sus: *Dialogus communitatis* – *Dialoguri comunitare* (americani o numesc *Conversații comunitare*). Le putem spune *Cafenele publice* pe subiecte comunitare. Acestea permit grupurilor de oameni să participe împreună la runde de dialog în evoluție, rămânând în același timp parte dintr-o conversație unică, mai largă și conectată.

Conversațiile mici, intime, se leagă și se construiesc una pe cealaltă, pe măsură ce oamenii se deplasează între grupuri, polemizează idei și descoperă noi perspective asupra întrebărilor sau problemelor care contează cu adevărat în viața, munca sau comunitatea lor. Conducerea dialogului bazat pe colaborare, împărtășirea cunoștințelor și crearea posibilităților de acțiune în grupuri de toate dimensiunile este un proces creativ. Dialogul comunitar se

organizează atunci când dorim să încurajăm explorarea unui subiect, explorarea propriilor opinii și experiențe ale participanților, precum și experiențele altora și/sau să explorăm și să dezvoltăm idei și soluții inovatoare; să descoperim mituri/povești ale chișinăuienilor, creând *mitopoetica* (așa cum se numește acum) sectorului nostru, a mahalalei utilizatorilor noștri sau a străzii – foarte important conținut de memorie și experiență comunitară, numit, mai nou, *metavers* (în limbaj informatic, confuz încă).

Subiecte potrivite pentru acest model: o gamă întregă de subiecte poate fi adaptată unui proces de conversație/mobilizare civică. Pot fi explorate subiecte importante pentru comunitate, cum ar fi: imigrația și construirea comunității, problemele de amenajare/utilizare a terenurilor și multe altele.

Acest model permite metoda de dialog bazat pe colaborare, reunind grupuri mai mici și mai mari de oameni într-o serie de runde mici de conversație, pentru a spori implicarea și crearea conexiunilor mai profunde între membrii comunității. Modelul poate fi folosit pentru abordarea unei varietăți de întrebări, subiecte sau probleme.

Dialogul comunitar urmărește să consolideze și rolurile bibliotecarilor ca lideri comunitari și agenți ai schimbării. E o nevoie critică pentru domeniul bibliotecar de a se implica, într-un mod nou, în viața comunității. Astfel, credem că bibliotecile vor deveni mai vizibile publicului, mai conectate la comunitățile lor și vor construi parteneriate mai puternice cu agențiile civice locale, organizațiile nonprofit, finanțatorii și corporații. Inițiativa este posibilă printr-un proiect susținut de BM „B.P. Hasdeu”, Primăria municipiului Chișinău sau Direcția generală cultură și patrimoniu cultural a Consiliului municipal Chișinău. Misiunea BM este de a dezvolta, promova și îmbunătăți serviciile și profesia de bibliotecar, pentru a îmbunătăți învățarea și a asigura accesul la informație pentru toți. Este o inițiativă/metodă de a rezolva probleme stringente și de a schimba modul în care biblioteca lucrează împreună cu comunitatea. Proiectul guvernamental „Guvernare prin mobilizare civică” vine cu formarea bibliotecarilor și cu tutoriale. E o practică demonstrată, utilizată în mii de comunități la nivel mondial.

Modelul *Bibliotecile transformă comunități* presupune două lucruri importante:

- este o modalitate orientată spre exterior de a implica, în mod autentic, membrii comunității;

- acesta generează cunoștințe publice care pot fi apoi utilizate pentru a încuraja luarea deciziilor de orice fel.

În cadrul Târgul de idei „Biblioteca pentru comunitate”, care s-a desfășurat la BM „B.P. Hasdeu” pe 18 octombrie 2023, am realizat că acest concept deja se aplică în proiectele și prezentările participanților. Asta înseamnă că implicarea comunității ne facilitează înțelegerea despre: 1) aspirațiile oamenilor pentru comunitate; 2) preocupările oamenilor; 3) cum gândesc și vorbesc oamenii despre o anumită problemă în relație cu comunitatea; 4) ce schimbări sunt necesare pentru a ne atinge aspirațiile pentru comunitate; 5) ce cred oamenii că putem face și în cine ar avea încredere pentru a lua măsuri.

Modelul *Bibliotecile transformă comunități* și metodele/formele pe care le sugerează acesta, ne ajută să ne informăm cum să organizăm această mobilizare civică:

- invităm oameni noi, deschizând ușa către noi relații;
- împărtășim cunoștințe publice, creând oportunități de coaliție;
- abordăm probleme, asigurând capacitatea de a lucra împreună;
- creăm căi naturale pentru ca oamenii să contribuie.

Cel mai important e că acest model creează cunoștințe publice valoroase, orientând munca și deciziile spre ceea ce contează cu adevărat pentru oameni; identificând problemele-cheie și conexiunile lor în limbajul folosit de oameni; descoperind un sentiment de scop comun; permițând stabilirea unor obiective realiste; ajutând muncii noastre să fie mai relevantă și să aibă un impact mai mare.

În majoritatea comunităților, puțini lideri sau organizații, precum și bibliotecari, au *cunoștințe publice*. Prea des înlocuim cunoștințele publice cu *cunoștințele de specialitate*. Cunoștințele publice, ale noastre sau ale experților, provin din implicarea oamenilor în legătură cu aspirațiile și preocupările lor, din viziunea lor asupra comunității, din analiza și raportarea profesională, într-un limbaj simplu pe care oricine îl poate înțelege, a statisticilor, a datelor despre tendințe, a datelor sondajelor, a studiilor de piață și de audiență. Dimensiunea ideală pentru aceste conversații este între 8 și 15 persoane.

Acest dialog comunitar reprezintă o modalitate puternică de a cunoaște diferite părți ale comunității sau de a învăța din voci

care nu se aud de obicei. Ne gândim la ceea ce vrem să învățăm și la cum să obținem o înțelegere generală a modului în care oamenii văd comunitatea. În acest scop, invităm la discuții un grup de oameni. Acesta este un punct de plecare excelent. Dorim, de exemplu, să înțelegem mai bine modul în care un anumit grup de oameni sau oameni dintr-o anumit sector al Chișinăului gândesc și vorbesc despre comunitatea lor. Atunci, avem nevoie de o strategie mai direcționată în invitarea oamenilor. Indiferent ce alegeți, acestea sunt dialoguri, nu cercetări academice. Identificăm cine cunoaște aspectul comunitar sau oamenii cu care vrem să vorbim: personalul bibliotecii, voluntarii, membrii Consiliului de administrație, partenerii, utilizatorii noștri.

Principiile funcționării/desfășurării unui dialog comunitar sunt foarte simple:

- *caracterul incluziv al participării* (un mediu și un climat încurajator în care toată lumea este inspirată să vorbească și să asculte, unde pot apărea perspective diverse);
- *acces deschis* (poate participa oricine, fiind deschis tuturor, gratuit);
- *ceea ce se spune nu poate fi deținut de nimeni* (ceea ce se spune în cadrul *Dialogurilor comunitare* trebuie considerat a fi în domeniul public);
- *lipsa comitetelor*;
- *menținerea integrității și fidelității* (dialogul comunitar poate fi modificat, adaptat, completat cu titluri preferate, dar să fie anume un dialog și să respecte metodologia și principiile sale).

Încă un aspect: stabilim așteptări realiste și explicăm oamenilor *ce sunt* aceste dialoguri comunitare: dialog (discuții, conversații, cafenele publice etc.) de 90 de minute, care ne ajută să înțelegem mai bine comunitatea și cum ne putem restabili convingerea că putem rezolva lucrurile împreună. Dialogurile sunt concentrate pe învățare. Ne angajăm să împărtășim ceea ce am învățat și cum să folosim aceste informații. În al doilea rând, *ce nu sunt* aceste dialoguri: nu sunt primărie, nici cercetare academică, nici focus-grup și nici o sesiune de reclamații.

Am întocmit un *Suport de curs* pentru modelul *Bibliotecile transformă comunități*. Și, dacă va fi nevoie, vom învăța împreună despre acest model în cadrul unui atelier.

DINASTIA HASDEILOR ÎN UNIVERSUL BIBLIOFILIEI

*Veronica T. COSOVAN,
șef secție,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova*

Rezumat: Bogdan Petriceicu Hasdeu (născut acum 185 de ani) a moștenit de la înaintașii săi – Tadeu Hâjdeu (bunicul), Alexandru Hâjdeu (tatăl) și Boleslav Hâjdeu (unchiul) – bibliotecile acestora, cu lucrări publicate și manuscrise din secolul al XVI-lea, pe care le-a păstrat și le-a studiat. Materialul dat este o primă introducere în istoria cărților cu autograful celor trei reprezentanți ai dinastiei Hasdeu, exemplarele cărora se păstrează astăzi în colecțiile de carte veche și rară a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: Tadeu Hâjdeu, Boleslav Hâjdeu, Ex-libris „B. Hașdeu”, autograf Alexandru Hâjdeu, Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Dinastia familiei Hasdeu s-a remarcat nu doar prin inteligența și erudiția reprezentanților săi ci și prin pasiunea acestora față de bibliofilie. Primul bibliofil înverșunat a fost Tadeu Hașdeu (1769-1835) bunicul lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, care, potrivit documentelor, deținea o bibliotecă bogată (cu specific istoric) la moșia sa din Cristinești (Basarabia), unde se stabilise pe la 1815. La o anumită perioadă fiind atras în procese judiciare, amanetase biblioteca pentru suma de 1200 de zloți [2, p. XV, nota 2], banii împrumutându-i de la soția sa Valeria în 1810, pe care, potrivit testamentului, nu reușise să-i restituie până la sfârșitul vieții. Tadeu a avut grijă să doneze 14 cărți religioase bisericii din satul Cristinești, unde își avea conacul. Un volum care i-a aparținut se regăsește astăzi la Biblioteca Științifică din Odesa, în colecția „Alexandru Sturdza” (prietenul fiului său Alexandru), semnul distinctiv al respectivei cărți fiind semnătura lui Tadeu ortografiată în poloneză.

Bibliofil pasionat a fost și fiul mai mare al lui Tadeu – Alexandru (1811-1872). El a deținut două biblioteci. Prima a format-o din micile alocări bănești primite de la părintele său încă

din timpul studiilor la Pensionul pentru copii de nobili de pe lângă Seminarul Teologic din Chișinău. În 1859, biblioteca enumera 4000 de volume manuscrise și tipărite, din perioada secolelor XV-XIX, în diverse limbi [6, p.15]. Rămășițe ale acestei biblioteci astăzi se regăsesc la Iași, datorită fiului său Bogdan, care a donat-o Bibliotecii Școalelor (astăzi Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”). Cărțile din prima bibliotecă aveau aplicate pe paginile de titlu ex-librisul „Alexandru Hijdeu moldovanul”. A doua bibliotecă a lui Alexandru era mai modestă ca număr, având doar 2000 de exemplare și fiind adunată pe parcursul a 6 ani prin intermediul anticarilor de la Odesa, Lvov, Viena și alte orașe europene [1, p. 42]. În această bibliotecă se regăseau și cele 417 exemplare de carte, moștenite în 1860 de la părinții săi [5, p. 105].

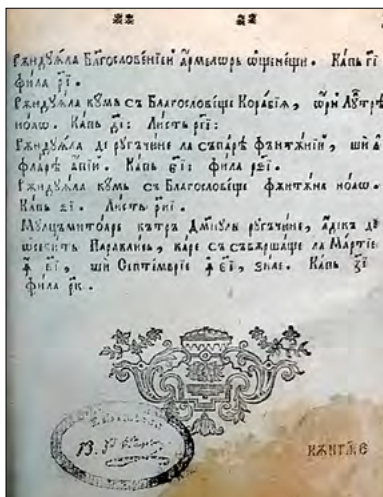
Cel de-al treilea reprezentant-bibliofil din dinastia Hasdeu a fost Boleslav (1812-1886), unchiul lui Bogdan, care a moștenit biblioteca de la fratele mai mare, după moartea acestuia [4, pp. 469-482]. Se cunoaște că, în timpul vieții, Alexandru și Boleslav (care a trăit mai mult peste hotare) au făcut schimb de cărți. Boleslav deținea și propria bibliotecă. După moartea lui Boleslav, prin intermediul lui Bogdan, cărțile sale ajung la Academia Română. Cărțile au ex-librisul-etichetă cu mențiunea: „Academia Română. Biblioteca Boleslav de Hizdeu 1886”. Printre cărțile ce au aparținut lui Boleslav sunt șase manuscrise, patru dintre care reprezintă creația literară a lui Tadeu Hâjdeu, scrise în polonă. Aceste manuscrise au fost reflectate în *Catalogului manuscriselor slavo-române și slave din Biblioteca Academiei Române*, vol. III (mss. 601-822).

Pasionat de vechile documente istorice a fost însăși Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907) încă din timpul studiilor la Chișinău, în cadrul Liceului Regional de Băieți (1850). Deși după plecarea sa în România nu a mai revenit în Basarabia, cărțile cu însemnările sale au ajuns totuși aici prin corespondența care o purta cu tatăl său.

Astăzi, câteva mărturii bibliofile ale dinastiei Hasdeu se păstrează la Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Este vorba de un număr de 25 de cărți, pe paginile

cărora se regăesc 3 tipuri de ex-libris. Primul tip este semnătura olografă „A. Hâjdeu” aplicat pe un *Penticostarion* tipărit la Chișinău în 1853; al doilea tip este ștampila ovală în tuș negru cu inscripția „Biblioteca B.P. Hasdeu” imprimat pe un *Molebnic* din 1816 și pe un fragment din *Scrisoarea Moldovei* tipărită la Iași în 1825; și al treilea tip – ex-librisul cu inscripția „B. Hașdeu” stilizată în ortografie gotică, aplicat pe 24 de volume cu conținut laic în limba rusă și germană.

Cum au ajuns aceste cărți la Biblioteca Națională? Prin intermediul magazinului de anticariat „Buchinist” în anii 1968, 1969

și 1970, odată cu o altă carte, ce poartă semnătura lui Constantin Stamati. Anume acest fapt este veriga principală, datorită căreia înclinăm să credem că exemplarele respective au făcut parte din cea de-a doua bibliotecă a lui Alexandru Hâjdeu. Deoarece, după moartea sa, moștenitor testamentar al familiei a fost numit Mihail, fiul lui Constantin Stamati, care a cum-părat biblioteca de la soția cărturarului și a transferat-o la Ocnița, la conacul familiei Stamati. Ulterior, moșia dată fiind implicată în lungi procese judiciare, descendenții familiei Stamati au pierdut-o, împreună cu biblioteca. Nicolae, ultimul reprezentant al familiei Stamati, fiind nevoit să părăsească moșia, a donat unele cărți bisericii din localitate, altele le-a luat cu sine și s-a mutat într-o cămăruță închiriată în sat, însă, până la urmă, a lăsat la voia întâmplării cărțile și a plecat din localitate. Doar o însemnare a preotului din sat pe o carte religioasă mai amintește de biblioteca lui Hâjdeu-Stamati.

Știm că în 1930 istoricul literar Eufrosinia Dvoicenco-Markova vizitează Ocnița în cadrul unei vizite de

studiu, în urma căreia a cumpărat de la locuitorii satului 30 de cărți din biblioteca lui Stamati, unele dintre ele cu autograful lui Tadeu și Alexandru [3]. Ce a făcut cercetătoarea cu ele – nu știm. Nu este exclus că, după 1957, când se repatriază la Moscova, ea a mai vizitat odată Basarabia și, poate, prin intermediul ei, cărțile amintite să ajungă în magazinul „Bukinist” de unde au fost achiziționate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Lucrurile însă urmează a fi clarificate grație cercetării corespondenței lui E. Dvoicenco-Markova cu scriitorii de la Chișinău (păstrată astăzi la Muzeul Național al Literaturii Române).

Referințe bibliografice

1. DRAGOMIRESCU, Iuliu. *Ideile și faptele lui Bogdan Petriceicu Hasdeu*. Partea I: 1836-1863. București: Editura Göbl, 1913.
2. HÂJDEU, Tadeu. *Scrieri alese*. Ediție, traducere, prefață și note de Elena LINȚA. București: Editura Minerva, 1985.
3. MALANEȚCHI, Vasile. Eufrosinia Dvoicenco-Markova: un profil în două registre. In: *Revista Literară*. 2016, nr. 3, pp. 16-17. ISSN 2345-1777.
4. MIHAIL, Zamfira. Manuscrise ale lui Tadeu Hâjdeu de la biblioteca Academiei Române. In: *Istorie și Cultură. In onoare academician Andrei Eșanu*. Chișinău, 2018, pp. 469-482.
5. *Studii și materiale despre Alexandru și Boleslav Hâjdeu*. Chișinău: Știința, 1984.
6. РОМАНЕНКО, Н. История создания научной библиотеки семейства Хашдеу. In: *Limba și Literatura moldovenească*. 1978, nr. 1, p. 15.

ADOLESCENTUL BOGDAN PETRICEICU HASDEU

*Cristina DICUSAR,
bibliograf, Secția „Memoria Chișinăului”, BM „B.P. Hasdeu”*

Întotdeauna am încercat să cercetez biografiile scriitorilor pe care îi admir. Poate pentru că, dincolo de literatura lor, căutam, instinctiv, modele de viață și de gândire. În ceea ce ține de Bogdan Petriceicu Hasdeu, mi-a fost mereu curioasă adolescența lui, o adolescență petrecută la Chișinău, dar într-un Chișinău aproape uitat, pierdut. O perioadă care mi se pare, după aproape 200 de ani, plină de mister și posibilități.

Contextul preadolescent în care a crescut Bogdan Petriceicu Hasdeu, dincolo de privilegiul de a se fi născut într-o familie de intelectuali, a fost dur. La doar 10 ani, îi moare mama; pe parcursul vieții lui de copil, familia lui se tot mută din loc în loc. La 12 ani, se stabilește la Chișinău și urmează Gimnaziul de băieți, care se afla chiar în clădirea Bibliotecii Municipale, care acum îi poartă numele.

Hasdeu nu și-a primit educația în gimnaziu sau universități, fiind un elev mediocru, ci acasă, prin tatăl său, care îl încurajează mereu și îi este, de altfel, principalul mentor, dascăl și inspirație. Influența enormă pe care o avea tatăl lui B.P. Hasdeu se resimte în primele lui încercări literare, dar și ulterior: „Nu lăsa și ocupațiile literare. Citește, citește mult; de asemenea scrie mult; dar chibzuiește, prelucrează ceea ce scrii; cultivă-te mai departe singur, pentru care învață neapărat limba germană”, îi scria Alexandru Hâjdeu tânărului Bogdan.

La Chișinău, i s-au întâmplat lui Hasdeu câteva lucruri-cheie. Primul – un triumf amoros în care a fost implicat scriitorul. La 15 ani, aflându-se la Chișinău, B.P. Hasdeu se vede pomenit într-o mare încurcătură. Se îndrăgostește de o fată de 16 ani, Alina, care îl părăsește în mod abrupt, plecând la Odesa. Ei bine, o altă fată apare în peisaj și se îndrăgostește deja ea de Hasdeu. Bogdan, chiar dacă n-o iubește, nu poate să-i refuze. Peste câțva timp, Alina se întoarce din Odesa și urmează nesfârșite scene de gelozie. Povestea e importantă, pentru că Hasdeu, în dorința lui de a scăpa de această situație, îl imploră pe tatăl său să-l înscrie în serviciul militar, dar este refuzat. Marcat de acest refuz, încearcă să se sinucidă: „Secretarul tatălui meu, F.G. Vigura, avea un pistol încărcat. (...) Am intrat în camera lui, am luat pistolul de pe perete și, vârand țeava în gură, am tras... Se vede că Providenței îi datorez viața: faptul că arma nu luase foc m-a salvat... Cugetând, nu mi-am permis să mai încerc odată voința Celui de Sus: m-am hotărât să aștept!”, scrie Bogdan Petriceicu Hasdeu într-o însemnare ulterioară.

Pe lângă miracolul Supraviețuirii, în perioada când stătea la Chișinău, lui Hasdeu i s-au întâmplat multe alte lucruri determinante, inclusiv în ceea ce ține de o cercetare căreia i-a dedicat mult timp și care a început cu o... coțofană:

„Odată, fiind de 15 ani, am ucis la vânătoare o coțofană; din fericire, coțofana se afla în momentul fatal pe [o] babă de piatră. Eu am început să examinez acest obiect și, la întoarcere, am început să

scriu un studiu despre el. Adunând informații, le-am găsit atât de numeroase, încât mi-a venit gândul să cercetez toate «babele de piatră», fără excepție; au urmat noi adunări de informații, noi meditații – atunci m'am hotărât să scriu nici mai mult, nici mai puțin decât un studiu asupra fabulelor tracice. De atunci, izvoarele s'au înmulțit până într'atât, încât m'am hotărât să scriu, mi-e și frică să pronunț cuvântul: despre originea, desvoltarea și spiritul mitologiei! Cine e de vină? – Coțofana”.

Un alt moment important din viața de Chișinău a scriitorului este vizita lui la un vrăjitor:

„În livezile din împrejurimile Chișinăului trăia un vrăjitor, Panaioti Usturoiu. (...) M-am adresat întrebându-l dacă voi intra curând în serviciul militar. Niciodată nu voi uita pe omul acela slab cu fruntea înaltă și ochii adânciți în cap. Iată cuvintele lui (29 Iulie 1853): «Tu vrei să intri în serviciul militar; tatăl tău nu-ți dă voie; el face bine: în curând va veni vremea ta. Tu ești condus de iubire, dar ea e fără rezultate (...). În curând ai să te faci ostaș, și norocul te va însoți. Soarta ta depinde de 3 expediții, cari te vor ridica foarte mult în opinia oamenilor, și în tinerețe încă vei ajunge la cele mai înalte onoruri»”.

Aceste expediții, dar și multe altele, se regăsesc în biografia lui ulterioară, care merită cercetată mai ales pentru caracterul viu și plin de curiozitate a savantului Bogdan Petriceicu Hasdeu.

BOGDAN PETRICEICU HASDEU – BIBLIOTECARUL

*Dr. Mariana HARJEVSCHI,
director general al BM „B.P. Hasdeu”*

Animat de idealul cunoașterii atotcuprinzătoare și înzestrat cu o erudiție aparte, Bogdan Petriceicu Hasdeu și-a câștigat faima prin vocația creatoare în mai multe domenii. S-a apropiat ușor și de biblioteconomie.

B.P. Hasdeu a venit la Iași la doar 19 ani. În atmosfera premergătoare Unirii Principatelor, el găsea aici un mediu ce convenea perfect formației și temperamentului său: dorința de a crea instituții noi într-un stat nou, dar și aspirația de a găsi soluții inovatoare pentru funcționarea lor.

Departamentul Culturii și Instrucțiunii publice a hotărât să pună în fruntea bibliotecii ieșene un conducător luminat, care să

o reorganizeze radical. B.P. Hasdeu putea satisface aceste pretenții – erudit, poliglot, întreprinzător, cunoscător și pasionat cercetător de documente și manuscrise, el întrunea toate calitățile pentru a fi un bibliotecar desăvârșit.

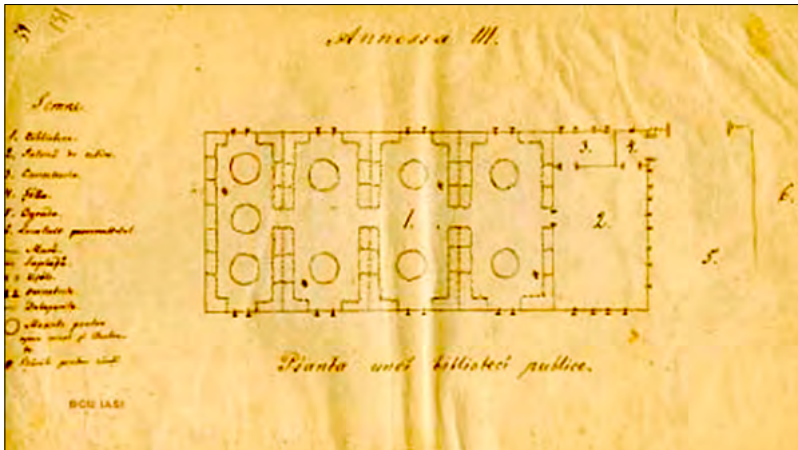
Data numirii sale în funcție nu se cunoaște cu precizie. Ea se situează, cu toată probabilitatea, la 1 octombrie 1859, deoarece la 11 octombrie aceluiași an începe procedura de predare-primire între B.P. Hasdeu și fostul bibliotecar D. Botez.

B.P. Hasdeu fusese deprins să găsească în biblioteca părintească sau în cea a Universității din Harkov toate lucrările științifice de care avea nevoie. Lipsa unei biblioteci științifice la Iași o resimțise deplin. S-a hotărât s-o înzestreze: adusesse cu sine vreo 4000 de volume, inclusiv manuscrise, acțiune pentru care Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice îi mulțumește: „Asupra declarațiunii prin care dăruieți Bibliotecii Școalelor osebite scrieri tipărite și manuscrise, ce se recomand prin însemnătatea lor în materie pentru istoria națională, Ministerul prețuind tot meritul donației făcute și a sentimentelor de care vă arătați însuflați, se grăbește prin aceasta a vă exprima mulțumirile sale pentru asemenea patriotică hărăzire... unde veți fi înscris în numărul dănuitorilor ei”.

B.P. Hasdeu, prin donația sa – referitoare la istoria politică, istoria antică și istoria până la epoca modernă, sau prin multele gramatici ale limbii otomane, ale limbilor clasice și slave, ale limbii franceze, germane, engleze, suedeze, dicționare și lexicoane – lua locul de frunte, ocupat până atunci de poetul V. Alecsandri, pe lista generoșilor donatori ai bibliotecii ieșene.

B.P. Hasdeu face un Raport ce cuprindea multe idei înnoitoare pentru bibliotecă, semnalând: „Am onoarea de a înfățișa un lămurit proiect pentru organizarea și completarea bibliotecii în așa chip, încât să poată cu demnitate purta titlul de Bibliotecă Națională. Am socotit că întru împlinirea acestei însărcinări, libertatea ideilor trebuie să fie cea întâia a mea datorie”.

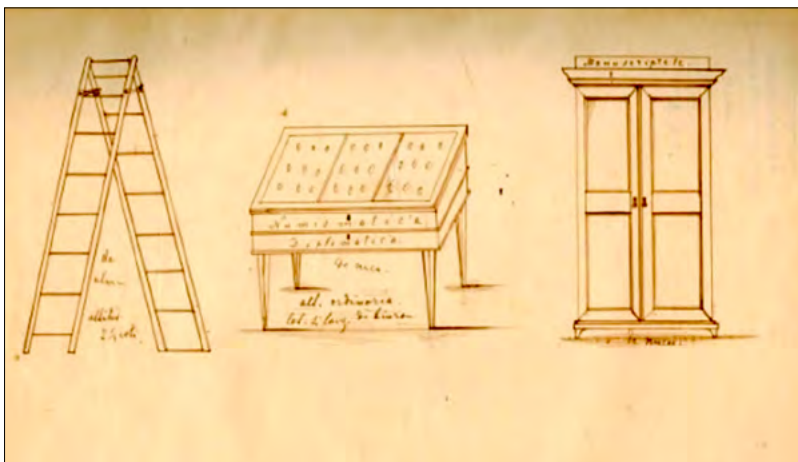
Militând pentru o bibliotecă de nivel european, care „să fie în cel mai mare grad enciclopedică”, a oferit extinse și documentate indicații privind modul concret de organizare, elaborând o adevărată disertație – „Despre organizarea și completarea Bibliotecii Naționale”: „Cărțile rare și manuscrisele trebuie să fie cât mai numeroase. O ierarhizare a donatorilor va acorda celor mai de seamă «o laudă cât se poate de obștească»”.

Anexa la proiectul „Despre organizarea și completarea Bibliotecii Naționale”

O contribuție deosebit de valoroasă aduce Hasdeu la domeniul bibliografiei. Însuși termenul a fost încetățenit de el în revista *Din Moldova*. Hasdeu recomandă catalogarea și bibliografierea cărților din bibliotecă. Catalogul sistematic, numit de Hasdeu „catalog”, trebuie să fie însoțit de un catalog „limbistic” și altul – „alfabetic”. Mobilierul se recomandă a fi construit dintr-un lemn tare de stejar, după un model ingenios.

Scopul principal al edificiului unei biblioteci publice este păstrarea: „păziți-o de foc, de apă, înlăturați-o de învecinătatea grădinilor sau, cu alte cuvinte, de primejdia insectelor, feriți-o de megieșia teatrelor, fabricilor, hanurilor etc... acestea sunt regulile capitale”.

Schiță pentru mobilier, propusă ministerului într-o adresă din 14 ianuarie 1861

Mai prețioasă, însă, este indicația referitoare la împărțirea localului în: „trupul bibliotecii” (depozit), „cabinet de lectură”, cancelarie și vestiar.

Activitatea practică de bibliotecar a lui B.P. Hasdeu poartă amprenta viguroasei sale personalități. Nonconformist, disprețuind formulele convenționale și tot ce ar fi putut să-i stânjenească libertatea de acțiune, exigent și nerăbdător, el este un bibliotecar puțin obișnuit și deosebit de incomod pentru autorități.

După transformarea bibliotecii în Biblioteca Națională, cu destinația principală de a servi universitatea, B.P. Hasdeu cere profesorilor liste de cărți necesare procesului de învățământ. Obține din partea Ministerului acordul să aboneze toate ziarele românești.

În bilanțul elementelor pozitive ale activității de bibliotecar public B.P. Hasdeu a reprezentat biblioteca în misiunea din Polonia, în iunie 1861, fiind trimis de guvern, pentru a copia sau cumpăra documente istorice privind istoria României. Marea lui erudiție a uimit bibliotecarii, istoricii și arhivarii polonezi; presa polonă vorbea în chip măgulitor despre această călătorie a lui B.P. Hasdeu.

Carierea de bibliotecar a lui B.P. Hasdeu se încheie, cu destituirea din post, în luna mai 1863. Literatura de specialitate menționa proiectul întocmit de B.P. Hasdeu ca prima încercare originală de biblioteconomie. Un fapt curios pentru istoria Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău – în perioada septembrie 1852 – decembrie 1853, adolescentul de 14-15 ani, B.P. Hasdeu a frecventat lecțiile, în calitate de elev al claselor a IV-a și a V-a, la Gimnaziul de băieți din Chișinău, exact unde actualmente se află biblioteca ce poartă numele distinsului cărturar.

Referințe bibliografice

1. BOTEZ, Viorica, BOTEZ Grigore. B.P. Hasdeu – bibliotecar la Iași (1859-1863). In: *BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3, pp. 45-55. ISSN 1811-900X.
2. SANDU, Vasile. *Viața lui B.P. Hasdeu*. București: Minerva, 1989. 293 p.
3. ȚICLETE, Gheorghe. *P. B.P. Hasdeu. Un geniu original în cultura românească*. București: Editura Fast Editing, 2020. 304 p.

BOGDAN PETRICEICU HASDEU DESPRE *FRUNZA VERDE* ÎN LITERATURA POPULARĂ

Liliana JUC,
șefa Bibliotecii „Târgoviște”

Rezumat: Articolul reprezintă pledoaria susținută în cadrul Conferinței Ignite „Bogdan Petriceicu Hasdeu în receptarea scriitorilor și bibliotecarilor la 185 de ani de la naștere”, organizată de BM „B.P. Hasdeu” pe 26 februarie 2023. Comunicarea a fost elaborată în baza materialului *Frunză verde. O pagină pentru istoria literaturii române din Volumul 5. Folcloristică* (Colecția „Moștenire”): *Scrieri* în 16 volume de Bogdan Petriceicu Hasdeu, cu referințele de rigoare. Analiza se fundamentează pe constatarea axiomatică a doi poeți români iluștri, B.P. Hasdeu și Vasile Alecsandri, care cădeau de acord că orice „frunză din cântecul popular reprezintă o stare”, iar considerațiile de fond care au fost invocate reiau argumentele judicioase prin care enciclopedistul B.P. Hasdeu dezmente înrudirea „frunzei verzi” din literatura populară românească pe care scriitorul Vasile Alecsandri o atribuie celei de „origine italiană”.

Cuvinte cheie: frunza verde, literatura populară, literatura română, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Summary: The article embodies the talk delivered within the Ignite Conference entitled “Bogdan Petriceicu Hasdeu in the reception of writers and librarians on the 185th anniversary of his birth”, organized by the Municipal Library “B.P. Hasdeu” on 26 of February 2023. The communication is based on the *Green leaf. A page for the History of the Romanian Literature from the 5th Volume. Folkloristics* (Collection “Moștenire”): *Writings* in 16 volumes by Bogdan Petriceicu Hasdeu. The analysis is built on the axiomatic statement of two illustrious Romanian poets, B.P. Hasdeu and Vasile Alecsandri, who claimed that the “leaf in the folk song represents a state”. The main considerations invoke some judicious arguments by which the encyclopaedist B.P. Hasdeu refutes the kinship of the “green leaf” from Romanian popular literature, which the writer Vasile Alecsandri attributes to the one of “Italian origin”.

Keywords: green leaf, popular literature, Romanian literature, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hasdeu.

De unde oare s-a născut admirabila „frunză verde” care stă în capul mai tuturor cântecelor populare românești? Interesantă este întrebarea și captivante sunt răspunsurile pe care le găsim / le-am găsit, și pe care le mai putem explora la acest subiect. Ilustrul poet Vasile Alecsandri și renumitul filolog Bogdan Petriceicu Hasdeu și-au dat osteneala pentru a pătrunde în misterul „poeziei de codru”.

Îndrăgostitul de natură, peisaje și colorit local Vasile Alecsandri afirma că „cele mai multe dintre cântecele populare încep cu *frunză verde*” și sugerează că acest atașament „provine din iubirea românului pentru natura înverzită” [1, p. 179]. După lungi ierni, cu viforite, omului îi place, când vine primăvara, să rățăcească prin lunci și codri, să cânte și să pocnească din frunză. Frunza cea nouă naște în inima românului doruri, îi insuflă cântece pline de melancolie, dragoste, dor și vitejie.

„Frunza verde ce încunună cântecele populare servă totodată de caracteristica cântecului.” Astfel, fie că subiectul este eroic, fie că acesta cuprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arbori sau de flori ce sunt în potrivire cu puterea și tinerețea, precum „frunza de stejar”, „frunza de brad”, „frunza de bujor”, căci voinicii baladelor sunt înalți ca bradul, tari ca stejarul, rumeni ca bujorul. Cântecele de iubire încep cu frunzele „de lăcrimioară”, „de sulfină”, „de busuioc”, întrucât aceste plante, după cum ne arată credința populară, au o menire „farmăcătoare”. Copilele frumoase din legende și baladele regionale sunt încununate cu ghirlande miro-sitoare din frunze de violele, micșunele, trandafiri etc. Frunzele de măcăciună, de mohor, urzică, pelin redau suferința, circumscriu durerea, necazul, chinul, prevestesc agonia și moartea. Astfel, se poate cunoaște subiectul unui cântec chiar de la cel dintâi vers. „Românii dovedesc prin această formă poetică a improvizărilor lor o și mai strânsă rudire cu frații lor din Italia, căci în cântecele populare ale umbrelor, ale ligurilor, ale picenilor și ale piemontezilor frunza este înlocuită prin floare”, după cum subliniază Alecsandri [1, p. 180]. La această remarcă a poetului enciclopedistul B.P. Hasdeu comentează: „Nemic mai adevărat și mai elocin-te ca prima parte a cestei notițe, aceea adecă unde d. Alecsandri desfășoară economia frunzei verzi în mecanismul poeziei noastre populare” [1, p. 180].

Indubitabil, alegerea plantei nu este arbitrară. De obicei, ea indică, în modul cel mai ingenios, subiectul și caracterul cântecului, iar în unele cazuri nuanțează atmosfera și dă tonul celor relatate. Pentru a exemplifica, să ne amintim că în *Balada lui Ghemiș* cântecul începe astfel: „Frunză verde d-aluniș,/ Tace cucul la răriș,/ La răriș, la cărpiniș,/ De frica celui Ghemiș” etc. O altă invocare ilustrativă ar fi cea din doina despre nenorocirile țării: „Frunză verde de năgară,/ Vai sărmana biata țară”; cea a tristei sălcii care figurează în cântecul orfanilor: „Frunză verde sălcioară/ Puiculiță

bălăioară,/ Tu n-ai tată, eu n-am mamă”; sau a voinicului care cântă: „Frunză verde șapte brazi/ Fost-am noi vro șapte frați”.

Astfel, observăm că această literatură a codrului este plastică din perspectiva imaginarului colectiv, fiind expresivă pentru cadrul socioafectiv și reprezentativă pentru identitatea locului. Amarul pelinului îi caracterizează pe cei înstrăinați: „Frunză verde de pelin,/ Tu străină, eu străin,/ Amândoi ne potrivim,/ Hai în codru să trăim”; iar urzica anunță negreșit frământările sufletești, zbciumul inimii și suferința firii: „Frunză verde de urzică,/ Strigă doamne, cine strigă”.

În fond, „totalitatea poeziei populare a românului este un fel de botanică”, după cum concludă B.P. Hasdeu, explicând că toate plantele sunt reprezentative pentru stările sufletești, iar fiecare plantă e „descrisă pe larg printr-o situațiune corespunzătoare a sufletului uman”. Chiar dacă această armonizare *om-natură* face ca literatura să fie mai grăitoare prin personaje, tot așa cum ele devin mai clare în oglinda vegetală, filologul român nu este total convins de sorginea acestor *comuniuni*; de aceea se întreabă: „dar această sublimă combinațiune de spirit și materie să fie, oare, în adevăr de origine italică?” [1, p. 182]. Această întrebare are, de altfel, un caracter retoric, fiind totodată explorată parțial și cu deschidere spre noi căutări și investigații.

În acest șir de idei, enciclopedistul continuă: „Pe la 1855, V. Alecsandri se mulțumea să constate cu multă justețe rolul poetic *al frunzei verzi*, fără a căuta să-i găsească vreo păreche în Italia” [1, p. 182]. Ceea ce l-a indus în eroare pe ilustrul poet se pare că a fost exemplul adus de Timotei Cipariu. Acest lingvist, istoric, pedagog și teolog transilvănean a menționat asemuirea cu poeziile populare ale toscanilor (*Fiori di cipresso*, *Fior d'argento*) care încep ca și cele ale românilor, doar că cei dintâi, spre deosebire de cei din urmă, pun floarea în loc de frunză.

Există așadar vreo înrudire, reală și incontestabilă, între *frunza verde* a românului cu *fiore* sau chiar cu *spiga di grano* a toscanului? Din sute de cântece italiene abia câte unul dacă începe prin *floare*. Or, aceasta nu reprezintă intriga, ținta poeziei, ci este ca o „simplă invocațiune către o persoană”: „tu, floare roșie!...”, sau „tu, floare de vioară!...” sau „tu, floare de cireș!...”. După cum se știe, poezia populară italiană se împarte în multe genuri și doar unul dintre ele este numit *stornelli* (ceea ce se cheamă *stornare* – „a da îndărăt”), unde două sau trei versuri sunt cântate de un bărbat și o

femeie care ne întâmpină cu exclamațiunea „fiore”: „Floare de mărar! Când voi muri și mă voi duce în rai, dacă nu te voi găsi acolo, mă voi întoarce înapoi”; „Floare de brad! În rai mergi fără scară, vorbești cu sântii și apoi întoarce-te”.

Pentru a extinde câmpul comparației, să ne amintim de poezia poporană greacă care le cinstește pe favoritele sale: „floare de garoafă”, „floare de iasmin”, „floare de crin”, precum și de poezia populară spaniolă care-și venerază ierbarul: „Verde primavera/ Llena de flores,/ Corona de guirlandas/ A mis amores”. „Dacă orice invocațiune personală ca «fiore di aneto» sau «fiorin d’abete» ar fi să se pună în comparațiune cu a noastră «frunză verde», atunci nu înțelegem de ce ar trebui să acordăm acest monopol numai italienilor”, se întreba lingvistul nostru [1, p. 184]. Acum, ne întrebăm și noi: ce au în comun aceste ghirlande amoroase italiene sau spaniole cu severa „frunză a românului”? Ne întrebăm fără a avea intenția unei explorări în căutarea unui răspuns, ci doar pentru a repune în lumină o întrebare-mirare despre forța acestor flori și frunze ce definesc și caracterizează gluma, dragostea, pățania, vitejia și chiar moartea. Exclamații precum „frunză...” și/sau „floare...” vom găsi în poezia cultă și populară a tuturor popoarelor, dar ele nu întrunesc „condițiunea fundamentală de a caracteriza o baladă sau doină prin câte o plantă diferită” [1, p. 184], după cum declara scriitorul român B.P. Hasdeu. Chiar și faptul că florile disting câmpia, iar frunza aparține pădurii sunt două semne care arată cel puțin două feluri de trai cu totul diferite, prin două modalități de a simți și două moduri de a interpreta lumea.

Indiscutabil, latinitatea ne unește, dincolo de disimilitudini și diferențe. Latinitatea noastră este un fapt istoric dovedit, stabilit pe bază științifică, așa încât ea nici nu are nevoie de „exagerațiuni sentimentale”. „Frunza verde” s-a născut pe teritoriul Daciei, în secolarele păduri, iar „poezia noastră poporană este fila Carpaților”. „Numai acolo bradul, stejarul, șoimul, copii de predilecțiune ale munților, au putut deveni pentru muza noastră poporană sacre simboluri de nălțime, de forță, de vitejie” [1, p. 186]. Grecului i-a dictat oceanul, nouă ne-au șoptit Carpații. Dar nu toți românii au „frunză verde”. Pentru cei din Bugeac, din șesul arid al României sau din Macedonia, arborii sunt fără frunză, după cum spun cântecetele lor populare: „Na mesa de doi lai munți/ împlini de arbori fără frunzi” [1, p. 186].

Literatura populară a diferitelor popoare are amprenta vegetală în esența ei, iar influența codrului le definește starea, le face mai atrăgătoare, le asigură un element de prospețime și viață netăgăduită. Bunăoară, la germani și la slavi literele alfabetului se numesc *Buchstaben* sau *bukwí*, adică „bețe de fag”, iar în vechiul alfabet celtic fiecare literă și diftong poartă nume de arbori și plante. La români, influența codrului s-a manifestat în sfera poetică a vieții: proba este „frunza verde” și bradul caracteristic, care apare la nunțile țărănești ca „a giuca bradul” în preziua sau în ziua de cununie. După cum conchide B.P. Hasdeu, „frunza verde ni arată, între celelalte, cât de cu băgare de seamă trebui să fie istoricul pentru a distinge totdeauna cu stăruință elementele teritoriale ale unei naționalități de elementele-i etnografice, adecă a nu confunda influența pământului cu influența sângelui...” [1, p. 191].

Scrutând prin grila vegetală literatura populară românească, putem constata că economia frunzei exprimă cu succintă măiestrie profilul spiritual al românului. Acest segment al literaturii se manifestă amplu printr-o paradigmă vegetală sugestiv-concludentă din punct de vedere al stărilor descrise. În tiparele „poeziei codrului” prospectăm experiențele, emoțiile, trăirile, gândurile, relațiile dintre personajele vremii/vremurilor „traduse” prin „frunza” care știe să le povestească.

Referințe bibliografice

1. HASDEU, Bogdan Petriceicu. *Scrieri*: în 16 vol. Ed. îngrijită de Stancu ILIN, I. OPRÎȘAN. Chișinău: Î.E.P. Știința; Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu. ISBN 978-9975-67-396-9.
Vol. 5: Folcloristică. Text selectat, studiu introductiv, note și comentarii de I. OPRÎȘAN. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2011. 492 p. ISBN 978-9975-67-659-5.

„DRAGA MEA LILICA...”

Elena TARAGAN,
șef sector, Secția studii și cercetări,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Această comunicare este construită din fragmente preluate din cartea biografică *Urma pașilor ei. Iulia Hasdeu între viață și nemurire* – roman scris de Adriana Ungureanu (București: Editura Eikon, 2019), care, la rândul său, face referire la cărțile: Vasile Sandu, *Viața lui B.P. Hasdeu* (București, Editura Minerva, 1989); Roland Dufлот, *Iulia Hasdeu: Légende et réalités* (teza de doctorat aflată în custodia Bibliotecii Centrale Universitare din București); B.P. Hasdeu, *Opere III* (București, Editura Minerva, 1998); C. Manolache, *Scânteietoare viață a Iuliei Hasdeu* (București, Editura Saeculum I.O., 2000); Jenica Tabacu, *O corespondență pentru eternitate* (București: Editura Vestala, 2013).

„Din registrul de nou născuți pe anul 1869. Nr. 387. În anul 1860 și nouă, luna Noembrie, în trei, la ora unu după amiază. Act de nascere al copilului Julia B.P. Hasdeu de sex feminine, născută ieri la ora unu și jumătate noaptea în casa părinților ei din suburbia Sf. Dumitru, strada Carol I, nr.14...” [p. 240].

Când te-ai născut, ți-am dat numele mamei, Iulia.

„Trei generații de bărbați continuau cu o fată, un bebeluș cu chip de înger” [p. 128].

„Eram tare fericit, fălindu-mă la toți, chiar și în ziar, că devenisem tătic. Motive aveam, Slavă Domnului, neamul nostru cel ales ducea mai departe toată înțelepciunea acumulată până la el. Tadeu, bunicul, de origine polono-latină, scriitor, îndeosebi poet; Alexandru, tatăl meu, istoric literat; urmam eu, cu un viitor strălucit și o carieră înfloritoare; Apoi, în sfârșit, Iulia, micuța prințesă și lumina ochilor mei, cea care avea să ducă moștenirea spirituală și își va desăvârși propria menire!” [p. 128].

„Câte bucurii seamănă apariția pe lume a unui copilăș. Câte speranțe se țeș și câte așteptări se nasc odată cu el? Doar cine e părinte știe” [p. 128].

„Singura noastră consolare – consolare omenească – este că fiica noastră dispărută la o vârstă fragedă a lăsat totuși o moștenire literară care prin bogăția și diversitatea ei ar fi suficientă să marcheze traseul unei vieți îndelungate...” [p. 191].

„Îmi amintesc acea vizită la prietenul Pana Constantinescu, când se nimerise și tânărul poet Macedonski, care a compus pe loc opt versuri ce le-a înmânat Lilicăi, pentru a le recita. După ce te-ai retras pentru câteva minute, tu, în vârstă de cinci anișori, te-ai reîntors știind întreaga poezie pe dinafară. Audiența fuse pur și simplu impresionată de memoria ta, copila mea, dar și de ușurința cu care descifreai textul” [p. 137].

„Pe când eram holtei, chiar și mai târziu, adunasem atât de multă răutate din partea oamenilor – prin divulgarea unor dedesubturi ale Monstruoasei Coaliții, prin satirele despre oamenii politici, apoi prin scrierile mele împotriva evreilor, prin reacțiile mele acide referitoare la unele fapte ale guvernanților” [p. 132].

„Patima împotriva regelui nelatin și a celor care-l susțineau, fâțiș exprimată în cuvinte instigatoare, îmi aduseseră consecințele cuvenite” [p. 134].

„Odată ajuns acasă, familia căpătase prioritate, dar îndeosebi copila mea, pe care o țineam tot timpul în brațe, explicându-i tot felul, arătându-i fotografii, stabilind un dialog care, pe măsură ce treceau zilele, devenea tot mai consistent, încărcat de cuvinte în franceză și germană” [p. 134].

„Poate acele cuvinte ale mele te-au responsabilizat prea mult: «Iubirea părinților pentru copii se dovedește prin sacrificii; iubirea copiilor pentru părinți se dovedește prin învățatură și respect». Dovedește-ne dară că ne iubești!” [p. 164].

„Erai de o rară inocență și sinceritate în toate...” [p. 169].

„Din tonul corespondenței noastre, deduceam că nu te arăta-seși deloc încântată de liceu, dar facultatea îți plăcuse mult: «Ținta mea era admiterea la facultate, în condiții de concurență serioasă, nu absolvirea unui liceu!»” [p. 179].

„Așa cum îți scriam în corespondența noastră: «Colegianul învață de porunca și tot felul de bazaconii, studentul învață cum vrea și ceea ce-i place». Trei zile neîntrerupte de studiu plăcut sunt mai ușoare decât trei ceasuri de învățatură silită” [p. 174].

„Se spune că adevăratele genii nu au rezultate fabuloase la învățatură, dar excelează prin munca pe care o pot desăvârși cu multă pasiune până la rangul de perfecțiune. Aveai toate premisele de a deveni un geniu al condeiuului!” [p. 169].

„Știi că ai iubit enorm dramaturgia, urmărind-o nu doar ca pe un simplu divertisment, ci ca pe o pasiune în care fiecare detaliu

conta. Nu te visai pe scenă, ci în spatele ei, în calitate de dramaturg” [p. 180].

„Scriai pe ascuns până în momentul în care mama ta mi-a destăinuit preocuparea ta pentru poezii și, deși am insistat să-ți public lucrările în revista de cultură pe care o conduceam, bunul simț te-a îndemnat la modestie, afirmând într-o corespondență din luna martie 1885: «...Sunt încă departe de a ști tot ce se poate ști! Cât sunt de departe, Dumnezeu meu!.. Asta mă face să tremur. Un lucru mă consolează: că nu știm niciodată destul și că cei mai mari oameni au încă de învățat. Numai că eu nu sunt deloc mare femeie și trebuie să fiu; iată ce mă aruncă – din nou – în neantul meu»” [p. 190].

„În ziua în care ai plecat, a murit și tatăl tău. El nu putea să mai trăiască. Din părinți și din moși, moștenisem trei iubiri: patrie, știință, femeie. Tot ce era mai pur în aceste trei iubiri, quintesența lor, o concentrasem în fiica mea. Mare patriotă, mare geniu, mare femeie, ai devenit pentru mine prisma tuturor iubirilor mele. Murind ea, patrie – știință – femeie, totul a murit pentru mine... Puteam oare să mai trăiesc?” [p. 189].

„Spuneai într-una din cugetările tale: «Poporul român are un respect profund în fața morții...»” [p. 190].

„Imediat după plecarea ta, am publicat în premieră douăsprezece poeme din opera ta în *Revista Nouă*, pe care o coordonam” [p. 190].

„Singura dorință pe care ți-ai exprimat-o încă din timpul vieții și pe care nu ți-am respectat-o a fost aceea de a publica sub pseudonimul Camille Armand” [p. 191].

* UNGUREANU, Adriana. *Umbra pașilor ei: Iulia Hasdeu: între viață și nemurire*. București: Editura Eikon, 2019. 447 p. ISBN 978-606-711-990-9.

„CUM CREĂM ȘI ORGANIZĂM
SERVICIILE DE LECTURĂ?”:
UN TALK SHOW DIN CADRUL
COLOCVIILOR DE VARĂ LA
BM „B.P. HASDEU”
(EDIȚIA A XII-A)

Ținând cont de inițiativele naționale, precum Proiectul Național de Promovare a Lecturii „Cartea deschisă”, și având drept prioritate constantă cultivarea interesului față de lectură ca element edificator al unei societăți sănătoase, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a organizat, pe 28 iunie 2023, talk show-ul „Cum creăm și organizăm serviciile de lectură?”, care s-a desfășurat în cadrul Colocviilor de vară (ediția a XII-a) sub genericul „Cartea: din interior și dintr-o parte”.

În calitate de experți, la eveniment au participat: Maria Șleahțișchi (director general al Muzeului Național al Literaturii Române), Eugenia Bejan (director general al Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”), Lolita Caneev (șefa secției „Mediateca”, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”), Alexandra Tănase (profesoară de limbă și literatură română), Moni Stănilă (scriitoare, coordonatoarea Cenaclului „Republica”), Maria Pilchin (poetă, critic literar), Paula Erizanu (scriitoare, jurnalistă, inițiatore a Clubului de lectură #diez). Talk show-ul „Cum creăm și organizăm serviciile de lectură” a fost moderat de Mariana Harjevschi, director general al BM „B.P. Hasdeu”.

Mariana HARJEVSCHI: Suntem în cea de-a doua zi a Colocviilor de vară, a colocviilor profesionale dedicate bibliotecarilor. Ne-am întrunit la un dialog cu bibliotecarii, dar și cu partenerii noștri. La fel, ne-am gândit să avem alături de noi și scriitorii. Genericul acestei ediții este „Cartea din interior și dintr-o parte”. Vom vorbi despre cum achiziționăm cartea, cum o promovăm, care este modul de interacțiune cu utilizatorii noștri pentru a face ca lectura să fie parte din cotidianul lor.

Astăzi vom discuta despre formele de activitate care ne ajută să ne apropiem de cititorii noștri prin a le cultiva dragostea de

lectură, de la cei mici până la cei mari. Ne-am pornit în trasarea temei acestor colocvii, rezonând cu un proiect care are loc la nivel național – „Cartea deschisă”. Ne-a bucurat că o inițiativă la nivel național vine să adune bibliotecile și bibliotecarii în jurul unei idei – cea de a promova lectura de bună calitate. Se propune și crearea cluburilor de lectură (dar nu doar), organizarea întrunirilor și dezbaterilor pe diverse teme literar-artistice, culturale. La fel, se încurajează și organizarea târgurilor de carte sau atelierelor științifice. Pentru Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” acest subiect nu este chiar atât de nou. Spun aceasta, gândindu-mă la faptul că, de-a lungul anilor, organizăm și cluburi, și diverse activități culturale. Am găsit diferite forme moderne de atragere a cititorilor la lectură, unele dintre ele fiind apreciate la nivel național și chiar internațional.

Întâlnirea de astăzi ne-am gândit să o desfășurăm sub forma unui talk show, pentru că avem ce discuta: unele forme de animație cu publicul trebuie îmbunătățite, e bine să revenim și la metodologia acestor activități. Trebuie să recunoaștem că în acest demers ne-a fost de mare ajutor și cartea doamnei Lidia Kulikovski *Biblioteca interactivă, 111 forme și metode de animație*. Această carte vorbește și despre experiența bibliotecilor în care activăm, dar trasează și niște experiențe internaționale la care pot adera bibliotecile noastre. O vedem ca pe o carte revigorantă, care oferă o perspectivă teoretică asupra lucrurilor, însă în cadrul acestui talk show noi venim să vedem cum le aplicăm în practică. Mi-aș dori ca întâlnirea noastră de astăzi să fie una și de inspirație pentru

dumneavoastră, dragi colegi. Îi avem alături pe colegii din bibliotecile școlare, cu care interacționăm foarte des atunci când organizăm cluburile noastre de lectură, atelierele de lectură, dar și programe sau inițiative comunitare de promovare a lecturii. Deci, spre final, cred, vom avea acel sentiment că vom aplica experiențele împărtășite, vom clarifica anumite definiții, vom actualiza informațiile din domeniu.

Ne solidarizăm cu inițiativa națională, care a fost anunțată în ziua de 14 februarie 2023, când, pentru prima dată, în Republica Moldova s-a marcat Ziua Lecturii. Proiectul despre care vorbesc se numește „Cartea deschisă”, iar instituția coordonatoare a acestui proiect național este Muzeul Național al Literaturii Române. Doamna Maria Șleahțișchi, directoarea muzeului, e alături de noi și vine cu un mesaj de încurajare și chiar cu o pledoarie să aderăm la această inițiativă – una benefică și pentru instituția noastră care promovează lectura. Este o inițiativă care, cum s-a anunțat în debutul acestui proiect, va anima, dezvolta și consolida interesul pentru lectură în rândurile generației în creștere, va stimula inițiative creative în rândul elevilor, precum și a gândirii critice și a libertății de exprimare.

Maria ȘLEAHTIȘCHI: Bună ziua. Vă mulțumesc pentru invitație. Am văzut afișele pe aceste șevaletе care arată cât de mult se lucrează în această zonă – zona lecturii. Cum s-ar putea altfel, dacă o bibliotecă înseamnă cărți și cititori? Și, bineînțeles, între cărți și cititori, nelipsiții sunt bibliotecari. S-a întâmplat ca platforma de implementare a acestui proiect național de promovare a lecturii, „Cartea deschisă”, să fie Muzeul Național al Literaturii Române. Inițiativa vine de la Președinta Republicii Moldova, cum bine știți. Firește că nu este nimic nou în ideea de a avea cluburi de lectură, ateliere de lectură. Toate lucrurile acestea se fac de mult timp, cred că de atunci de când a apărut primul text zgâriat undeva, pe o piatră sau pe un perete, și au venit alți câțiva care l-au citit. Probabil, de atunci pornește această idee. Ideea lecturii însoțește omul prin istorie. Am fost la o întâlnire, cred că era la biblioteca ASEM, în care poetul Ion Hadârcă povestea cum s-a urcat o dată în podul casei, când era adolescent, și a găsit acolo o ladă cu cărți vechi. Și, cu alți câțiva, încă doi colegi și o colegă, citeau cărțile din acea ladă și aveau un cerc mai închis. De fapt, acela era un club de lectură.

Care ar fi ideea, noutatea acestui mod de a promova cartea sau noutatea formei cluburilor de lectură? Cel puțin, așa am înțeles eu,

s-a dorit să se facă aceste cluburi de lectură ca cei care vin să vrea foarte mult să fie acolo, să nu fie nimeni în plus. Să vină să citească anumite cărți – asta este ideea de fapt: să citească cărți bune. Aceasta este o idee foarte importantă. Pentru că atunci când se formează cititorul, și dacă îi nimerește o carte scrisă agramat, cu un subiect șters, fără valoare literară – așa va citi mai departe. Pentru această zonă a literaturii – literatura pentru copii, literatura pentru adolescenți – este extrem de important ca acele cărți să fie foarte bine scrise, să fie foarte incitante și să conțină în sine valori. Maturii sunt copiii care au citit cândva. Și, în sensul acesta, este foarte important ce selectați

dumneavoastră pentru lectură, ce fel de cărți promovați și cine sunt scriitorii care vin în fața cititorilor. Pentru că copiii sunt dezarmați, vulnerabili și poți învăța foarte repede un suflet inocent. Aceasta este o mare problemă. Te pomenești adesea că autorii care au scris cărți foarte bune, dar care nu sunt gregari, să spun așa, care nu apar frecvent în fața publicului (ori că noi nu avem sistem, ori că noi nu reușim, statul adică, să creăm un sistem coerent de la carte până la cititor), acești scriitori foarte buni nici nu sunt cunoscuți. Scriitorii mai puțin valoroși din punct de vedere literar sunt în prima listă, și aici este o mare problemă.

Ziceam că în acest club de lectură trebuie ca oamenii să vrea să vină și să fie atât de interesant acolo, încât lumea să nu încapă. Pentru aceasta trebuie să fie un animator care poate contamina publicul, care poate magnetiza. Nu este neapărat să fie profesor de limba și literatura română, dacă el nu citește sau nu-i place să citească (sunt cazuri). Nu neapărat un bibliotecar care, la fel, poate să nu citească, să nu-i placă cărțile (cu părere de rău, asemenea lucruri sunt). Să fie un om căruia îi place foarte mult și care în așa mod vorbește despre cărți și așa pune întrebări pe textele care se citesc, încât este foarte interesant să fii acolo, încât devine și cumva

elitar să faci parte dintr-un club de lectură. Cam asta ar fi. Dar, firește că asta e o formă a cluburilor de lectură. Însă poți să extinzi, să ai cititori în masă. E o totală libertate în felul în care pot să fie organizate aceste cluburi de lectură.

Văd aici oameni care lucrează în biblioteci, sunt scriitori care știu să organizeze lucrurile acestea și care au făcut minunate întâlniri ș.a.m.d. Nu este cazul să vă povestesc eu. Facem și noi la muzeu un club de dezbateri, dar cam toate întâlnirile noastre se axează pe literatură, pentru că noi suntem un muzeu al literaturii, nu suntem un altfel de muzeu. Însă ideea a fost ca să se creeze un sistem. E primul an, se obțin finanțările greu. Avem o finanțare obținută printr-o asociație de la Departamentul de relații cu Republica Moldova și e finanțat deci pe partea invitării scriitorilor din România, pentru că în plan este organizarea întâlnirilor membrilor cluburilor de lectură cu scriitorii. Se face un lot de cincizeci și cinci de scriitori de pe ambele maluri ale Prutului, care vor pleca în Chișinău (în școli, biblioteci), dar și în alte localități din Republica Moldova. Lucrurile acestea presupun o logistică și foarte multă organizare. Noi ne ocupăm de asta. Totodată, și Guvernul Republicii Moldova va sprijini acest proiect. Am înțeles că va fi un acord de colaborare între Ministerul Culturii și Ministerul Educației și Cercetării (cred că este deja). Se prea poate ca, de la 1 septembrie, să fie introdusă în grila orelor facultative și ora de lectură sau a clubului de lectură, iar profesorii care vor avea cluburi de lectură vor fi remunerați. Se planifică un festival al cluburilor de lectură sau un concurs al cluburilor de lectură. Și, mai departe, se va încuraja să funcționeze acest sistem de la maternitate, bunăoară, cum este în Germania. Când se naște un copil, părintele primește și un set de cărți.

Cartea trebuie să facă parte din viața noastră. Nu din viața unui grup de oameni care se ocupă de carte. Unii au meseria să fie bibliotecari, să sistematizeze aceste obiecte, alții – le scriu, alții – le editează. Este un grup de oameni care se ocupă de carte din interior și din exterior, dar cartea trebuie în mod normal să facă parte din viața noastră, pentru că acesta este un element care arată cât de evoluată e societatea noastră. Firește că poate fi pe suport de hârtie, poate fi cartea electronică. Cărțile se citesc în mod diferit, cărțile pot fi privite și din perspectiva unui film, deși filmul deja nu e carte.

Cred că vom avea o discuție și la Parlament, pentru că comisia de profil se interesează îndeaproape de acest proiect. Firește, se are în vedere că va exista un grup care va monitoriza sau va veni cu idei. E vorba de Uniunea Scriitorilor din Moldova, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Muzeul Național al Literaturii Române. Noi nu suntem decât cei care muncesc. De fapt, noi acum muncim. Dar noi nu ne lamentăm. Vă spun cum stau lucrurile. Să nu credeți că noi culegem laurii. Laurii o să-i culeagă cei care merită. Eu vă doresc tuturor succese. Mă bucur că m-ați invitat, dar vreau să vă declar că apreciez munca dumneavoastră. Eu m-am format într-o bibliotecă, în mai multe biblioteci: în familia mea era o mică bibliotecă, apoi biblioteca din sat, apoi biblioteca de la școală, apoi biblioteca profesoarei mele de limba și literatura română, apoi biblioteca Universității din Bălți. Acolo mi-am scris cărțile mele. Eu nu mă simt bine într-o casă în care nu sunt cărți și nu-mi pot imagina casa mea, locul în care stau sau locul unde lucrez eu – fără cărți. Asta e probabil o deformare profesională, bănuiesc că este o deformare profesională, dar parcă m-aș afla într-un gol. Când văd niște cărți, niște rafturi, nu mai sunt singură. E exagerat, probabil. Fiecare om poate să aibă acest sentiment. Dar, totuși, o casă fără cărți și o viață fără cărți mi se pare pustie. Am un mare sentiment de recunoștință pentru munca bibliotecarilor și vă apreciez foarte mult. Și, dacă sunteți nu doar bibliotecari, dar și cititori de cărți, e și mai bine.

Mariana HARJEVSKI: Mulțumim, doamna Șleahtițchi. Chiar mi-a fost pus balsam pe suflet atunci când doamna Șleahtițchi a remarcat afișele colegilor noștri bibliotecari. A fost un exercițiu la care bibliotecarii au fost invitați să participe, să creeze aceste afișe cu propriile forțe, să dea dovadă și de creativitate, dar și de gust estetic. Pe alocuri, am încercat să intervenim în modul în care

acestea pot spune despre ce se întâmplă în biblioteci, considerând că avem nevoie de o claritate a ceea ce se produce în cadrul bibliotecilor. Revin însă la cartea doamnei Lidia Kulikovski, la animația dedicată promovării lecturii. Sunt mai multe forme de animație: atelier de scriere creativă, oră de lectură, ora poveștilor, lansări de carte, booktrailere, program de lectură, prezentare de carte, cenaclu literar, club literar, salon de lectură, concurs literar, conferință literară, seară literară, întâlniri cu scriitorii, spectacol literar, teatru de lectură etc. Probabil lista ar putea continua. Doamna Șlehtițchi a menționat faptul că se dorește crearea cluburilor de lectură, dar ușa e deschisă și pentru alte forme de promovare a cărții.

Acum, voi invita pe cei care sunt alături de Biblioteca Municipală prin anumite activități (cluburi, cenacluri, ateliere de lectură), dar și colegii noștri de la Biblioteca Națională. Sunt Eugenia Bejan, director general al Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”; Moni Stănilă, coordonatoare a cenaclului „Republica”, scriitoare; Maria Pilchin, poetă, critic literar, coordonatoare a podcastului „De-ale scriitorilor”; Lolita Caneev, șef serviciu la Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”; doamna Alexandra Tănase, profesoară de limba română, coordonarea în calitate de voluntară a unui club de lectură apreciat de către seniorii Bibliotecii „Transilvania”.

Dragi colegi, cunoaștem foarte bine că, atunci când dorim să organizăm un eveniment, un club de lectură, un atelier de lectură, pornim de la ce vrem să facem, de la misiunea aceluia club, de la identificarea beneficiarilor acestuia etc. La fel de importante sunt reperle organizatorice care ne iau foarte mult timp din activitatea

noastră profesională. Pentru a produce un eveniment e nevoie și de dedicație, de care vorbea doamna Șleahțișchi, dar și anumite competențe, pentru a asigura calitate și a da un semnal comunității ca să vină la această activitate.

Doamna Eugenia Bejan, știu că organizați foarte multe cluburi și ateliere de lectură în cadrul Bibliotecii „Ion Creangă”. Fiecare dintre ele sunt axate pe grupuri-țintă, pentru că este un lucru important să ținem cont de vârsta beneficiarilor evenimentelor din cadrul bibliotecii.

Eugenia BEJAN: Bună ziua tuturor. Vreau să-i mulțumesc foarte mult Marianei Harjevschi pentru invitația de a participa la acest talk show. Da, este un subiect care ne preocupă și pe noi foarte mult, la Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”. Cred că în toate bibliotecile este important ca noi, bibliotecarii, atunci când organizăm o activitate, să știm exact ce facem, de ce facem, pentru cine facem. Așa cum scrie și doamna Kulikovski, formele de activitate au evoluat în timp și uneori este și complicat să le distingi foarte clar. Cele mai multe activități ale bibliotecii sunt complexe și uneori îmbină mai multe forme pe care noi vrem să le vedem distincte, dar ele, chiar și împotriva voinței noastre, se îmbină cu altele. Oricum, este important ca fiecare activitate să fie conceptualizată, iar conceptualizarea aceasta presupune să știm ce vom face și pentru ce grup, ce public vom avea.

Chiar și atunci când facem un anunț, scriem un comunicat de presă, când ne ia interviu un jurnalist, și ne întreabă: „Dar ce va fi în cadrul acestei activități?”, deja ne pune în situația ca, după genericul care îl dăm noi (de exemplu, „Chișinăul citește”), să urmărim acel subtitlu care concretizează ce este „Chișinăul citește”. Că este o campanie de promovare a lecturii, că este un program de lectură sau este un club de lectură.

Așa cum e și menționat în cartea sa Lidiei Kulikovski, atelierele de lectură au început la noi, de fapt, cu „ora poveștilor” sau „ora de poveste”.

Această formă noi am preluat-o, traducând din engleză (trebuie să spunem lucrul acesta) „story time”. Doar că, în engleză, „story time” presupune nu doar ora poveștilor ca atare, ci este o activitate la care spunem povești, povestim, nu neapărat povești populare sau povești de autor. Este o activitate care, tradițional, se organizează pentru copii, în special – de vârstă preșcolară. Când mergem la categoria de vârstă 7+, deja preferăm să le numim „atelier de lectură”, pentru că, chiar și psihologic, acel copil care are 7 ani sau mai mult, când îi spui: „Hai, vino la ora de poveste sau ora poveștilor”, nu mai este atât de atras. Atelierele de lectură, mai ales că acest termen îl vedem foarte frecvent utilizat de bibliotecari, se organizează în cadrul librăriilor; și editurile organizează ateliere de lectură.

Ca scop și componente, cred că nu este o diferență între ora poveștilor și atelierul de lectură. Și ora poveștilor, și atelierul de lectură au scopul să trezească interesul pentru carte, pentru povești și, când zic „poveste”, zic în acel sens din limba engleză, „story”. Diferența, din punctul nostru de vedere, constă în acest grup-țintă, căruia i se adresează. De ce le spun „atelier de lectură”? Ca și la ora poveștilor, elementul-cheie este lectura și, cel mai des, sigur că este lectura cu voce tare, sau pe care o face bibliotecarul sau cine este organizatorul atelierului, sau se poate practica și atunci când avem, de exemplu, copii care deja citesc bine, clasele a III-a în sus: putem să-i implicăm pe ei, putem să-i întrebăm pe voluntari ai bibliotecii ș.a.m.d.

Este cititorul și este textul. Sigur că textul se ia în corespundere cu publicul. Este important să avem un segment foarte îngust, deci nu putem să facem un atelier de lectură în care avem copiii de 7 ani și de 10 ani. După lectură, urmează activitatea prin care noi îi ajutăm sau împreună cu publicul participant să dezghiocăm, despre ce este acest text, prin diferite activități interactive, prin joc, prin exerciții; putem să vedem cu ce emoții și cu ce sentimente a rămas publicul după această lectură. Pot fi activități creative, în funcție de vârsta publicului. Nu poți să-i dai unui elev de clasa a V-a, de exemplu, să coloreze personaje din textul dat la ora poveștilor pentru copii de vârstă preșcolară.

Mariana HARJEVSCHI: Credeți că aceste ateliere pot avea loc și în bibliotecă, și în afară? Spun asta, gândindu-mă la faptul că, așa cum ziceați, acestea pot fi organizate cu prezența preșcolariilor. Pot fi ele organizate în grădinițe sau într-un centru de creație

– oriunde, deci și în afara bibliotecii? Sau ele vizează doar activitatea în bibliotecă?

Eugenia BEJAN: Nu contează locația, mai ales că noi ținem cont de situația pe care o avem. Trecând și prin pandemie, n-am avut voie să facem în locații vizite, am trecut pe online. Și poți să faci și online ateliere de lectură: avem grădinițe, școli care au dificultate să vină. Pentru că atelierul de lectură poate fi și o activitate autonomă, distinctă, de o singură dată. Poate fi un program tematic, care include mai multe ateliere de lectură la aceeași temă. Să zicem că abordăm tema cărți despre animale, sau cărți despre spațiu. Și nu e neapărat ca la atelierul de lectură să avem doar cărți de ficțiune, pot fi și cărți de non-ficțiune. Dacă avem deja elemente de experiment, le trecem la atelierele STEAM, ateliere distincte de cele de lectură. Putem chiar și noi să mergem foarte mult în școli, dar și în grădinițe, pentru că îi ajutăm în felul acesta pe profesori, pe învățători, venind cu recomandările de carte, cu cărți pe care ei nu le au. Din păcate, puțini profesori vin să împrumute cărți, pentru că, bănuiesc, unii dintre ei și le cumpără, dar oricât de mare ar fi acea indemnizație care o au ei pentru materiale, cred că nu le ajunge pentru a cumpăra toate cărțile pe care și le-ar dori. Și noi îi ajutăm, mai ales că nici nu au timp, sunt foarte ocupați unii profesori și parteneriatul nostru îi ajută.

Mariana HARJEVSCHI: Acum mi-am dat seama de ce bunica mea avea în dulapul clasei (pentru că era profesoară de clasele primare) un număr destul de mare de exemplare de carte, încât cred

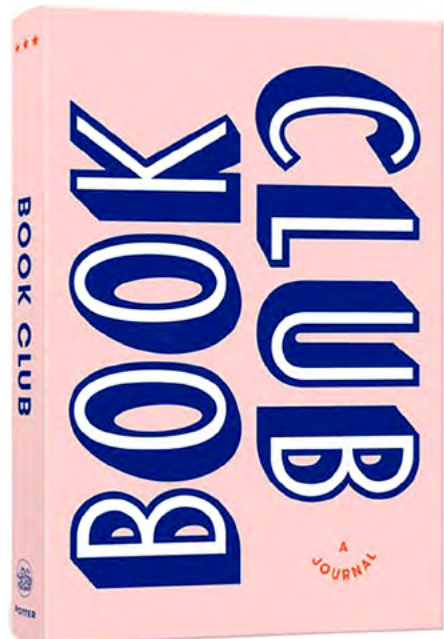
că organiza, îmi imaginez, multe ateliere de lectură. Una dintre ele, îmi amintesc, *Coliba albastră* de Spiridon Vangheli, probabil, era și foarte citită de acea generație de copii.

Eugenia BEJAN: Dacă avem un program, e logic ca un grup să treacă prin tot acest program, pentru că noi ne punem un scop, când facem acest program. Tendința noastră este să avem programe de ateliere, să lucrăm cu grupuri, ca să obținem un rezultat și să poți cumva evalua, să vezi impactul.

Mariana HARJEVSCHI: Mulțumesc, Eugenia. Noi deseori fie contrapunem, fie punem foarte aproape atelierele de lectură de cluburile de lectură. Există o apropiere între ele, dar există și o distincție clară. Doamna Lolita Caneev, din cadrul Secției „Mediateca” de la Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, ne va vorbi despre experiența cluburilor de lectură. În viziunea mea, sunt cluburi clasice și sunt cluburi care ar putea, eventual, avea inserții de alte forme. Știu că Lolita face cluburi de lectură cap-coadă.

Lolita CANEEV: Bună ziua, dragi prieteni. Văd aici multe fețe cunoscute. Eu am început clubul de lectură la biblioteca noastră în anul 2021, când am revenit din pandemie. Și, într-adevăr, am avut o problemă: cum atragem iarăși cititorii la bibliotecă, pentru că copiii s-au obișnuit să stea pe canapea și să primească tot de pe ecranul calculatorului sau al telefonului, fără niciun efort, fără a ieși din casă.

Când a fost pandemia, am început diferite activități online. Am avut această dorință: să vorbesc cu copiii despre cărți. Și, deoarece story a fost destinat copiilor până la 10 ani, am vrut să fac un club de lectură pentru această vârstă. Bineînțeles că m-am gândit că trebuie să văd cum se face în altă parte. Nu știu, poate n-am avut informație destulă, dar n-am găsit pe teritoriul nostru această experiență. Și iată că am preluat experiența din Statele Unite. Pe Facebook, am descoperit cluburile de lectură din Statele Unite, din Chicago, din alte orașe, dar acestea au fost cluburi de vorbitori de limba rusă, de oameni

care deja se aflau de mai mulți ani în Statele Unite și își doreau ca copiii lor să fie bilingvi, să păstreze și limba lor și să citească în limba engleză. Am preluat de acolo niște metode.

Prima ședință a clubului a fost pe data de 10 iunie 2021. Au fost foarte puțini copii de vârstă preșcolară și școlară. De ce? Deoarece, când am anunțat că am să fac un club de lectură pentru copii de 7-10 ani, părinții, cu care am lucrat mai înainte, m-au întrebat: „Dar cu copiii noștri? Și noi vrem. Le-am spus: „Bine, atunci o să facem două cluburi”. Și așa a și ieșit: am făcut două cluburi.

Care e ideea clubului de lectură? Bineînțeles, promovarea lecturii. Dar promovarea lecturii se referă la orice activitate a bibliotecii. Și totuși, m-am gândit: care trebuie să fie misiunea clubului? Și am formulat că misiunea acestuia este de a crea comunității ale copiilor, familiilor care citesc. Am observat, pe parcursul acestor ani, că în cluburi de lectură noi creăm coduri, coduri de comunicare. Noi comunicăm cu fraze din cărți, chiar și acasă. Avem o carte preferată și un disc de vinil cu spectacol. Și la noi, când cineva citește și alții râd, noi vorbim cu fraze din cărți – și acestea sunt coduri.

Ați întrebat dacă clubul de lectură poate fi în alte locații. Eu zic că această activitate trebuie să se desfășoare într-o anumită locație. Este spiritul clubului, este atmosfera clubului. Clubul de lectură trebuie să atragă copii de o anumită vârstă. Noi nu putem amesteca copii din clasa a III-a și copii din clasa a VIII-a. Ei citesc diferit, ei înțeleg diferit. Aceleași romane despre Harry Potter, care sunt acum citite și la clasa a II-a, și la clasa a VIII-a, sunt înțelese diferit. Noi am încercat să invităm și părinți, dar am observat că în prezența părinților copiii sunt cam reticenti. În clubul nostru este multă libertate și noi ne străduim să respectăm aceste drepturi de cititor. Copilul poate citi orice, este dreptul lui. Noi nu putem impune nimic. Noi venim cu o propunere a noastră, cu focul care arde în noi. Dar libertatea copiilor este foarte importantă.

Mariana HARJEVSCHI: Pregătindu-mă pentru acest talk show, am adus aceste două jurnale. Pe unul din ele este scris *Bookclub*, adică este jurnalul unui club de lectură. Și, deschizându-l, veți vedea, la o distanță de 2-4 pagini, titlul cărții, autorul, genul, formatul și, bineînțeles, câteva impresii pe care le lași aici (impresii de final, primele gânduri, ce ți-a plăcut mai mult, recomanzi această carte sau nu) și loc pentru notițe din aceste cărți. La final, este o listă de carte recomandată, cartea fiind în limba

engleză. Cum crezi, sunt benefice astfel de jurnale? Le-ai recomanda colegilor sau la aceste cluburi se discută despre oricare carte? Ai vreo listă pregătită?

Lolita CANEEV: Și eu m-am gândit să începem cu jurnalul de lectură, dar totuși am renunțat. Jurnalul de lectură este ca tema pentru acasă la școală. Noi trebuie să mergem mai departe de analiza literară de la școală. Noi trebuie să abordăm cartea un pic altfel.

La fiecare ședință, petrecem diferit ședința pentru copiii până la 10 ani și după 11 ani. Pentru copiii mai mici, selectez cartea pentru a citi. Selectez fragmente pe care ei le citesc, apoi noi discutăm. Noi discutăm și despre cărți pe care ei le-au citit în această perioadă, dar totuși există o carte centrală la această ședință. Spre deosebire de atelierul de lectură, aici, în primul rând, se creează o comunitate, și citim altfel. Există un nucleu de opt copii care au fost de la început până acum. Alții vin, pleacă, revin. Dar nucleul se păstrează. Ei aduc prieteni, există fluctuații, însă nucleul există.

Pentru copiii mai mari, întotdeauna avem sau cartea pe care trebuie să o citim, sau tema la care să citim (cartea, de obicei, o propun eu, uneori propun și ei). Cartea întotdeauna este în bibliotecă. Și tematica pe care am avut-o, cred că, a fost interesantă pentru public: cărți despre pisici și despre câini, despre dragoste, despre cel mai bun început de carte. Dar pentru a le selecta trebuie să răsfoiești cărți, nuvele, povestiri, cele mai bune sfârșituri de carte, ultimele două-trei propoziții, cărți despre cadouri, ce cadouri s-au făcut în cărți.

Mariana HARJEVSCHI: Să înțelegem că aceste cărți trebuie să fie citite și cap-coadă, dar și fragmentar. Mulțumim foarte mult, Lolita. Mergem spre un alt format al clubului de lectură, pentru că suntem încurajați, prin programul național „Cartea deschisă”, să aducem cluburi de lectură în instituțiile noastre. Spre deosebire de experiența Lolitei, experiența Bibliotecii „Transilvania”, deși s-ar părea că ar avea aceeași metodologie, este una distinctă. Doamna Alexandra Tănase este conectată emoțional la această bibliotecă, dar acum este pe post de voluntară. În clubul pe care îl moderează vin persoane de o altă vârstă, care au o altă activitate decât cea de a fi implicați în studii. Cei care vin la Lolita, sunt cei care învață. La Biblioteca „Transilvania” vin cei care au alte preferințe, una din ele fiind lectura. Și cred că aici poate apărea o altă dificultate, aceea de a atrage la lectură această categorie de cititori. Doamna Tănase,

vă invit să ne vorbiți despre experiența dumneavoastră și să ne spuneți dacă aveți anumite provocări...

Alexandra TĂNASE: Avem provocări. Bună ziua și mulțumesc pentru invitație Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Faptul de a organiza un club de lectură nu este nou pentru mine. Înainte de a ieși la pensie și de a mă plimba pe bulevard, am avut un Salon de lectură „Ceaiul de la ora 4”, care a activat optsprezece ani, tot la Biblioteca „Transilvania”, membrii căruia erau elevii mei, liceenii mei de la „Gaudeamus”. În toamna lui 2021, am plecat cu totul din liceu și mă duceam la „Transilvania” cu drag, fiindcă acolo era familia mea și întotdeauna am fost primită cu brațele deschise. Îmi era drag să mă întorc. Mai luam și câte o carte, deși am o bibliotecă bogată și multe dintre cărțile, care mai apar azi, și care mă provoacă, le procur.

Stând de vorbă cu doamna Parascovia Onciu, șefa bibliotecii, zic: „Doamna Parascovia, ce ar fi să facem noi o continuare a acestui salon? Haideti să facem noi un club de lectură a babelor și a moșnegilor”. Așa a fost gluma. Noi nu suntem chiar „babe și moșnegi”, dar suntem foarte tineri cu sufletul. Mie mi-a plăcut cartea întotdeauna, eu iubesc cartea, citesc și acum foarte mult. Dacă nu reușesc o proză mai mare, aproape în fiecare seară citesc poezie.

Dar să revenim la clubul „Lecturi generoase”. Eu citisem un articol în engleză sau rusă despre un asemenea club, unde oamenii vin pur și simplu și discută. Dar vreau să vă zic că noi suntem un club elitar, al celor foarte bine dotați cu gândirea logică și cu cea artistică, pentru că toți membrii clubului nostru sunt oameni cu

studii superioare, dar nu filologice. Iată aici este domnul Viziru și doamna Raia Rogac, care sunt membri ai clubului nostru. Despre ei o să vorbesc puțin mai târziu. Și economiști, foști șefi, mari și mai mici, și istorici. Și asta ne face plăcere.

Începând cu octombrie 2021, nu am scăpat nici o lună ca să nu desfășurăm evenimentul nostru. Asta este o mare minune, fiindcă mai sunt și concedii, mai sunt și boli, dar poate se datorează și insistenței mele, fiind o profesoară foarte insistentă, obsedată de munca mea. Domnul Viziru și doamna Parascovia pot să confirme că oamenii vin pregătiți, vin cu anumite informații despre autori. Sigur, alegem mai mult autori din proză. Avem douăzeci și una de ședințe până astăzi, cu cea de mâine o să fie douăzeci și două, dintre care șaisprezece sunt proză, avem vreo șase poezie și avem câteva activități de odihnă despre tradiții și obiceiuri. La două dintre ședințele noastre am omagiat-o pe doamna Raia Rogac, era ziua ei de naștere și i-am selectat și cărțile ei. Și membrii clubului nostru, care sunt în jur de douăzeci și cinci, pot fi treizeci, pot fi și douăzeci, au descoperit că doamna Raia are o mulțime de cărți foarte interesante. Uite că era membră a clubului nostru și noi nu știam. Noi, de fapt, descoperim.

Cum alegem tematica? Eu anunț că în luna iulie e născut cutare și cutare autor. Și încercăm să discutăm: ce ne-ar plăcea? Țin minte când, la un moment dat, am avut Liviu Rebreanu, *Ciuleandra*. Foarte frumos a fost: am discutat romanul și, la urmă, ne-am luat de mâini și am dansat ciuleandra. Adică, vreau să zic că noi am și cântat romanțele lui Goga, atunci când am avut tematica dată, am amintit de Arghezi ș.a.m.d. Adică, temele sunt libere, noi le alegem împreună.

Avem un motto al clubului nostru: e o poezie despre puritatea sufletească a oamenilor. Oamenii care vin la noi sunt cu sufletul deschis. Vă spun sincer: nu toți vin cu lectura. Mi-a zis o doamnă: „Acolo am descoperit ce mari scriitori avem noi”. Sigur că membrii clubului știau despre Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, doi trei autori de-aici. Dar când am venit cu Lucian Blaga în luna mai, noi am analizat drama *Meșterul Manole*, în afara poeziilor sale care sunt magnifice. Omul nu trebuie să pătrundă în toată metafora poeziei, omul trebuie să se găsească acolo cu sentimentul pe care îl trăiește. Asta încercăm noi să facem.

Eu mă pregătesc foarte mult, ca o învățătoare, chiar cinci-șase pagini îmi notez. Nu spun tot ce am în foile mele, dar mă pregătesc

ca la o lecție, pentru că eu trebuie să am răspuns la toate întrebările. Când inviți acasă niște musafiri, ai scenariul în capul tău. Cineva m-a rugat să putem face ședințele clubului în altă parte. Cred că în luna august-septembrie am să invit tot clubul la mine acasă. Am spus că sunt douăzeci și cinci de persoane în listă, dar se întâmplă că vin și treizeci, vin și douăzeci. Dintre foștii mei elevi câțiva vin cu mici comunicări, vin cu recitaluri, care își permit. Vă mulțumesc foarte frumos.

Mariana HARJEVSCHI: Vă mulțumim pentru acest rol de moderator-voluntar al clubului „Lecturi generoase”, pe care vi-l asumăm în cadrul Bibliotecii „Transilvania”. O invit acum pe Moni Stănilă. Cunoașteți, probabil, că Moni a venit în biblioteca noastră cu scopul de a aduna câți mai mulți cititori prin intermediul cenaclului pe care îl coordonează. Ai ascultat foarte atent, Moni, cum se organizează un atelier de lectură, cum se organizează un club de lectură. Crezi că ne asemănăm cu cenaclurile prin forma de organizare sau există un specific, un moment distinct atunci când unii colegi, poate, își vor dori să își creeze un cenaclu? Ai putea să ne vorbești care este totuși specificul unui cenaclu?

Moni STĂNILĂ: Da, poate ar trebui să vorbesc puțin și despre faptul că experiența mea în cadrul cenaclurilor a început cu mult timp în urmă, în 2007, la Timișoara, când am devenit membru al Cenaclului literar „Pavel Dan”, unde exista un referent literar, care se ocupa, cum sunt eu, de organizare, dar exista și un scriitor care trebuia să conducă acele întâlniri de cenaclu, ca să zic așa. Iată că la mine a fost puțin mai simplu: am venit în calitate atât de referent literar, cât și de scriitor-moderator.

Cred că e destul de important ca un cenaclu să fie făcut printr-un scriitor, este important să ai și o deschidere foarte mare spre literatura contemporană. Ceea ce deosebește cenaclul „Republica” de cluburile de lectură e faptul că primul nostru target sunt tinerii scriitori. Sigur că avem foarte mulți cititori care sunt alături de noi de la primele întâlniri. S-au mai schimbat cu anii „republicanii”, cum le spunem noi – cititori profesioniști care nu rămân doar la proză sau doar la bestseller-uri, care pot face oricând un top real al literaturii contemporane. Cenaclul e mai degrabă de tip semi-deschis, modelul Institutului Blecher la București, unde pot veni și cei care vor să întâlnească anumiți scriitori.

Pe noi ne-a interesat – pe lângă tinerii scriitori pe care vrem să-i ajutăm să ardă niște etape, pentru că nu e vorba de a modela

într-o anumită direcție literatura – să creăm conexiuni clare între scriitori. Când am pornit cenaclul „Republica”, la inițiativa regretatului Alexe Rău, în 2011, voiam să fie exclusiv pentru tineri. Într-un timp, am mai crescut și noi vârsta, pentru că am înaintat și noi în vârstă, și s-a întâmplat în așa fel, dar e drept că a rămas în continuare axat pe scriitorii nu cei mai în vârstă, dar la fel de cunoscuți și consacrați.

Ca să fac un foarte mic rezumat a ceea ce s-a întâmplat de-a lungul anilor, cred că doar din România am avut peste o sută de scriitori invitați. În cele mai multe situații am făcut cam singură treaba asta, foarte rar s-a întâmplat să avem finanțări consistente și continue. Din cauza lipsei finanțării ne-a fost întotdeauna puțin mai dificil cu scriitoarele, dar în schimb am reușit totuși să avem un număr constant de scriitori și scriitoare în acești ani. Și pot să mă laud cu asta, chiar mi se pare de laudă: am reușit să aducem scriitori din peste zece țări. Islanda a fost doar pe online, la împlinirea a zece ani de „Republica”. Evorba de unul dintre cei mai apreciați scriitori din lume, ceea ce mi se pare o mare realizare. SUA, Germania, Belgia, Georgia ș.a.m.d. Deci, am avut scriitori din multe țări. Chiar și anul acesta am avut din trei țări, Moldova ar fi a patra.

Susțin, o dată în plus: ceea ce m-a interesat, în primul rând, la cenaclul „Republica”, pe lângă formarea unui cititor profesionist, ca să-i spun așa, și pe lângă încurajarea și ajutorarea tinerilor scriitori, a fost să creăm conexiuni, legături între scriitorii de la noi din Chișinău și cei din alte orașe românești sau chiar de peste hotare. M-a bucurat ultima veste pe care am primit-o și care a dat relevanța cenaclurilor, deși mai ales în pandemie a fost foarte greu și ai pierdut o parte din public pe care l-ai format zeci de ani. Am avut și eu momente în care mă gândeam că poate e timpul să mă îndrept spre altceva, însă surprizele care vin și se țin lanț din partea celor care vor să vină, din partea celor care participă constant sau din partea scriitorilor de peste Prut care-mi scriu, m-au făcut să rămân. Acum iată că tocmai am aflat că urmează într-un proiect foarte important din România să fie invitate trei structuri pentru stabilirea invitațiilor pentru un anumit festival. E vorba de Institutul Blecher de la București, editura OMG de la Cluj și iată a treia instanță acolo este cenaclul „Republica” care nu are o editură ca ceilalți invitați, însă mi s-a părut o recompensare foarte plăcută a unei munci care poate părea ușoară de foarte multe ori, dar nu e

niciodată. Întotdeauna e dificil, întotdeauna e greu. Aș mai menționa că, pe lângă asta, am prețuit întotdeauna și voi continua să prețuiesc legătura dintre diferite domenii ale cărții, întotdeauna mi-am spus că artiștii plastici ar trebui să consulte scriitorii când își intitulează lucrările, iar scriitorii să consulte artiștii plastici când își aleg copertele. De-a lungul anilor, practic, am încercat întotdeauna să ne ținem aproape cu celelalte arte. Cam asta ar fi cel mai mic rezultat al cenaclului „Republica”.

Mariana HARJEVSCHI: Ai spus că reflectați și asupra modului estetic: cum arată cartea. Conectându-mă la faptul că cenaclul pe care îl coordonez

are deja și un logo, pentru mine personal aceasta înseamnă că cenaclul meu are deja o istorie. Cenaclul pe care îl coordonezi poate fi distinct față de alte cenacluri. Când ai decis să faci acest logo – în debutul acestuia sau pe parcurs ai înțeles că cenaclul este altceva decât acolo unde îl localizezi? În cazul dat mă gândesc chiar la Biblioteca Municipală sau la Biblioteca Națională.

Moni STĂNILĂ: De fapt, e o istorie amuzantă la mijloc. Spuneam că apreciez foarte mult ca fiecare artist să-și cunoască zona lui. Logoul acesta este făcut de mine, însă după o consultare cu reputatul artist Dan Perjovschi, cunoscându-l, mi-am permis să-l rog pe la începuturi să ne facă el un desen pentru cenaclu ca să-i dăm o identitate puternică prin Dan Perjovschi. Și el a zis: „Fă-mi ceva schițe, cam cum ai vrea, la ce te gândești tu, o să mă gândesc și eu și vedem cum facem”. Și eu i-am trimis acea siglă cu cercul de cenaclist și el a zis: „Mamă, dar e așa de bun! De ce să-ți mai fac eu? Pune-l pe acesta”. Inițial l-am mai lucrat. El a fost, prima dată, făcut în tuș. Varianta finală, cea de acum, cu acest verde, care îmi place foarte mult, l-am făcut când am venit la Biblioteca „B.P. Hasdeu” și am trecut și în interiorul siglei acest lucru, așa că pentru mine e dublu siglat.

Am înțeles că e foarte important, așa cum a făcut și Dumitru Crudu cu atelierul „Vlad Ioviță”, să reușim să dăm o identitate

acestor cenacluri, nu în detrimentul bibliotecii din care face parte. Vă spun foarte sincer că nu cred că aş mai vrea să țin un cenaclu în afara unei biblioteci, și în primul rând dintr-un fel de comoditate. Întotdeauna pentru un artist e important să vină cineva din spate și să te susțină pe problemele logistice, sală, microfon. Și îți trebuie totuși o apartenență, că mai ieșim prin lume. Aceasta mi se pare esențial, pentru că și cu cenaclul „Republica” am fost în majoritatea orașelor importante din România. Mi se pare important să-l duci din când în când în alte zone. Și, când vorbeam de Institutul Blecher, care s-a făcut cam cu doi ani înaintea cenaclului „Republica”, și care este extrem de apreciat și de iubit, condus de Claudiu Komartin, la Institutul Blecher a existat un proiect care mi s-a părut foarte fain: la un moment dat, plimbau cenacluri, pentru că era finanțat de primărie, în diferite cartiere și locații ale capitalei. E o apartenență importantă și mi s-a spus de multe ori în România, am avut mai multe interviuri și întotdeauna apare aceeași întrebare: iată că aveți cenaclu vizibil care nu stă doar în sediile bibliotecii, ceea ce noi la București nu avem, nu la acest mod de deschidere. Și cred că tocmai aceasta este important. Și aceste discuții, să arătăm că în interiorul unei biblioteci există ofertă pentru orice tip de cititori – mi se pare esențial să avem de la cei foarte mici până la cei nu foarte mici. Dacă eu vin cu literatura contemporană, doamna Tănase vine cu literatura clasică românească. Mi se pare că exact așa ar trebui să se întâmple și așa suntem conectați cu publicul, cu cititorii, cu cei targetați, până la urmă, prin oferirea diverselor forme de încurajare a lecturii și de cunoaștere a literaturii. Aș încheia cu ceea ce spunea doamna Șleahțișchi: nevoia de cărți este o deformare profesională. Eu zic că este formare profesională și ne-o dorim tuturor. Mulțumesc.

Mariana HARJEVSCHI: Mulțumesc, Moni. Am simțit acea emoție pe care o porți cu tine atunci când vorbești despre cenaclul pe care îl coordonezi. Dragi colegi, Moni a menționat foarte clar că cenaclul se conectează la spațiu, în cazul dat – biblioteca. Avem experiențe când se întâmplă ceva frumos, dar nu este conectat la spațiu pentru că pleacă

spre virtual și experiența despre care este vorba sunt acele podcasturi care sunt la Biblioteca Municipală. Este vorba de „Soliloc de bibliotecă” și „De-ale scriitorilor” pe care Maria Pilchin și le-a asumat din dorința de a vorbi despre cărți, de a aduna oameni. Un podcast poate fi și sub forma unui interviu, sub formă de panel. Maria, care este experiența ta și de ce ai optat pentru formatul pe care îl utilizezi acum la Biblioteca Municipală?

Maria PILCHIN: Bună ziua. Dacă tot insistă Mariana Harjevschi pe podcast, am început să privesc așară și am terminat azi dimineață, când făceam și eu dejunul, un podcast în care s-a produs Mariana Harjevschi. Se numește „Tăcerea fără nume”. A invitat-o regizorul Mihai Țarină. Și am fost foarte atentă la ce spuneai tu acolo. Pe mine m-a interesat foarte mult ideea că o bibliotecă publică trebuie să fie foarte atentă la noile apariții de carte pe piață, pentru că o bibliotecă publică trebuie să vină cu această ofertă către utilizatorul ei. Mă gândeam și la ceea ce spune și Moni despre scriitorii contemporani pe care-i invită ea în cenaclul ei.

Fiecare dintre cei care au vorbit mai înainte și-au identificat un receptor, un public, un scop și o ofertă, ce anume le propun, ce voi face cu această comunitate, pentru că, până la urmă, un club sau un cenaclu este și o chestiune de asociabilitate, ne asociem în jurul unei idei. Seniorii din clubul doamnei Tănase au un ritm și au anumite scopuri și necesități intelectuale. Copiii care vin în clubul Lolitei au alte nevoi cognitive. În atelierul Eugeniei – altele, și e foarte firesc.

Atunci când mi-am propus eu să realizez aceste produse video, m-am inspirat, în primul rând, din experiența mea. Deja de cinci ani am emisiunea „Lecturi à la carte” la Moldova 1. Trebuie să spun că am putut să-l captez pe cameramanul din cadrul emisiunii să vină să îmi facă aceste filmări aici. Doar că, să știți, venind din zona jurnalismului cultural, care la noi e așa cum este (nu pot să spun că nu există jurnalism cultural, pentru că atunci ar însemna să fiu ignorantă și poate tupeistă, dar de fiecare dată acest jurnalism cultural trebuie reformatat), într-o zi m-am întrebat: „Eu cum contribui la această reformatare?”

Îmi amintesc, într-o discuție cu jurnaliști culturali de la radio și TV, eram într-o delegație la Bruxelles, cineva a zis că pe noi, jurnaliștii culturali, ne acuză că noi propunem capete vorbitoare și noi vorbim despre morți. Jurnaliștii culturali vorbesc despre

morți: Lucian Blaga de exemplu. Pilchin are un produs despre un scriitor mort și cine o ascultă? De aceea m-am întrebat: „Eu ce fac în aceste produse video?” Pe de o parte, mă interesează foarte mult literatura contemporană și aici întind spre Moni. În „Soliloc” trec prin premianții premiilor BM „B.P. Hasdeu” sau prin ultimele apariții care efectiv mie mi se par valoroase. Dar, pe de altă parte, s-ar putea întâmpla să mai existe o nouă ediție a poemelor lui Blaga, pentru că această nouă ediție este de actualitate și despre prezent, pentru că are un format nou, pentru că are un studiu introductiv care lipsește în alte ediții și este o chestiune de bibliofilie. Și atunci eu aduc această carte în „Solilocul” meu. Sau, într-o zi, îmi propun să fac „De-ale scriitorilor” cu Vladimir Beșleagă și venim și întindem aici aceste sofale și stăm aproape o oră și jumătate cu domnul Vladimir Beșleagă la niște discuții literare care mie mi s-au părut că au fost chiar o chestiune reușită.

Când a apărut ideea acestor filmări, s-a întâmplat în pandemie, îmi amintesc de o discuție cu Mariana Harjevschi, era o chestiune organică: toți atunci făceau live-uri și stream-uri, și nu știu de unde-mi vine (poate de la mămuca mea care a trecut prin foamete și o știut să-și ascundă grăunțele sub cocenii de porumb), am o nevoie de a conserva și de a arhiva. Și eu m-am încăpățânat și, dacă toți făceau live-uri, eu făceam aceste produse care erau puse pe YouTube. Am eu o relație foarte sănătoasă, nu știu cum, cu YouTube-ul. S-ar putea și asta să pice într-o zi, dar eu mizez că asta n-o să pice. Și țin minte o discuție, o ședință, în care eu mă încăpățânam și ați fost foarte generoase cu mine (și doamna Pânzari și dumneavoastră), și m-ați lăsat, dar asta îmi permite și astăzi să găsesc acel video cu Vladimir Beșleagă, și oricând să-l reactualizez, dacă, să zicem, va fi o zi în care vom vorbi cu toții despre Beșleagă.

Desigur că are importanța și nevoia de acele live-uri despre care vorbeam, au alte funcții, alte scopuri, alte obiective, doar că pe mine mă interesa anume acest impact și această arhivare. Mă așez la o masă, pe un scaun, îmi pun o carte în față, și vorbesc despre ea nu mai mult de zece minute, deși zece minute este mult. Doar că eu sunt conștientă că cel care mă ascultă nu este un oarecare. Și ceea ce spunea Moni, și știu că Moni insistă pe chestia asta, eu totuși cred că un club și un cenaclu este o chestiune de selectivitate. Eu nu cred că masiv piața centrală va privi „Soliloc de bibliotecă”, nici nu mi-am propus niciodată. Și am toată simpatia pentru doamnele de la piața centrală, dar nu cred că ele vor fi interesate să

privească în ce ediție a apărut I. L. Caragiale la Iași și Pilchin prezintă acel volum, sau că a scris Tatiana Țîbuleac al treilea roman, sau Moni Stănilă a debutat cu eseu și vreau eu să o scot din rând. Și atunci, obiectivul și scopul și finalitatea acestui produs este o chestiune selectivă. Și, poate, și eu mă simt foarte bine în această atmosferă de selecție, pentru că acum vreau să vă spun un lucru: vine scriitorul, care vrea să i se facă un eveniment, și vrea în Sediul Central al BM, și tu te uiți la acest portret-robot, fiind bibliotecar și zici: „Dar ce CV are acest autor?” Eu, de exemplu, sunt destul de categorică în acest sens și pentru mine este foarte important pe cine voi modera eu, pe cine voi prezenta în „Soliloc” sau cu cine voi face „De-ale scriitorilor”. Da, este chestiunea mea de selectivitate ca, nu știu, pretinsă intelectuală, adică eu nu vreau să fac eveniment cu oricine. Și atunci eu cred că și un club de carte și un cenaclu și orice eveniment și activitate în cadrul unei biblioteci, în cadrul unui așezământ cultural trebuie să fie selectiv. Sunt scriitori și scriitori. Da, există și niște topuri. Desigur că ele sunt subiective, sunt relative. Și totuși, dacă punem cap la cap trei topuri și trei păreri ale unor critici, ale unor lideri de opinie, atunci bibliotecarul va putea să deducă că acest scriitor este de Sediul Central, dar alt scriitor trebuie să aibă eveniment în cartier. Noi nu putem restricționa accesul utilizatorilor, dar pot să refuz să moderez un eveniment.

Moni STĂNILĂ: Voiam să precizez un moment trist pentru bibliotecă. Mi se spune: „Hai să vină televiziunea să filmeze”. Și eu, cu încăpățânare, zic nu. Nu, contravine. Și evident că, dacă stăm și discutăm între noi, știm că fiecare are partea lui de dreptate. Dar sunt aceste momente, când inviți un scriitor foarte talentat să aibă o lectură, de feedback. Păi, nu mai vine în veci dacă află că vine și televiziunea și hai să vedem noi ce merge și ce nu merge în poezia cutărui poet, nemaivorbind că oamenii n-ar mai vorbi liber. Aici televiziunea ucide în fașă acest tip de întâlniri, pentru că cei care sunt în sală și sunt filmați n-ar mai vorbi liber. Spuneai de online. Dacă mi-aș dori să pot face ceva în viața asta, mi-aș dori să nu se poată arhiva nimic cu mine – never ever. Dacă aș putea pune această condiție: ca după ce mor, să exist doar în fotografii.

Maria PILCHIN: E dreptul tău. Uite, eu nu am această poziție, pentru că eu cred că a fi scriitor e o chestiune de foarte mare orgoliu. Și eu consider că toți cei care o dată și-au dus un manuscris la o editură sunt mari orgolioși, și marii artiști în general. Pentru că

în momentul în care, Moni, tu ești o poetă premiată, eu te rog să te arhivezi, pentru că posteritatea va ști că a existat o Moni Stănilă, dar nu vor ști...

Moni STĂNILĂ: Dar vor vedea interviurile scrise și fotografiile.

Maria PILCHIN: Ești foarte frumoasă, asta am vrut să-ți spun.

Mariana HARJEVSCHI: Mulțumesc mult, Maria. Chiar urmăm continutarea acestui podcast, pentru că simțim, am menționat chiar la început, că îți doresc cititorii noștri astfel de produse. O invităm pe Paula Erizanu. Am rămas impresionată de curajul Paulei, atunci când a anunțat prima ei ședință a clubului, în cadrul Bibliotecii Din Centru. Pe de o parte, am avut și această gelozie: de ce nu se întâmplă la bibliotecă, pentru că toți cei adunați aici considerăm că un club, un atelier trebuie să se producă la bibliotecă. Ei bine, există și o altă experiență, aceste cluburi pot avea loc oriunde, unde este confortabil pentru membrii acelui club. Și asta se întâmplă la librărie. M-a impresionat la fel și faptul că Paula a mers spre identificarea doritorilor de a fi la acest club, nu și-a făcut o listă. A postat un formular online: probabil, pentru a se asigura că vor veni la această ședință, sau poate nu. Deci, această deschidere a Paulei a fost și ca o testare a celor care vor veni ulterior la club. Sunt sigură că a avut și temeri și acel moment de așteptare. Îl văd deja la câteva ediții. Bineînțeles, Paula anunță din timp care va fi cartea citită, discutată, așa încât se asigură că cei care vin – citesc această carte. Mi s-a părut o experiență din care ne putem și inspira, și chiar, de ce nu, colabora, așa încât probabil prima colaborare este invitația ta aici. Aș dori tare mult să ne dai din culisele acestui club pentru că în sală sunt colegii mei din bibliotecile publice, din bibliotecile școlare, care vor să-și rezoneze oferta de forme de promovare a cărții, de cunoaștere a cărților și a scriitorilor. Poate, vor merge mai departe așa cum o fac, dar să dea o doză, poate, mai intensă, ca acestea să fie vizibile în comunitate.

Paula ERIZANU: Eu am început acest club de lectură în colaborare cu publicația #diez și librăriile Cartier. Parțial, din motive egoiste social, și anume voiam să-mi extind cercul de comunicare, voiam să mai am parte de altfel de discuții și de altfel de oameni în viața mea. Inițial, credeam că o să vină prietenii mei și o să avem pur și simplu o discuție între prieteni. Dar, datorită publicației #diez, am reușit să ajungem la tineri pe care nu i-aș fi cunoscut în alte circumstanțe. Asta mă bucură foarte mult, s-a creat deja o comunitate, avem câțiva cititori care vin la fiecare ședință, avem

cititori care își aduc mamele sau prietenii sau prietenele, pentru ca și ceilalți din jurul lor să aibă experiența aceasta a discuției pe marginea unei cărți.

Pentru mine, ceea ce am descoperit în momentul în care am trimis formularele astea către cititorii #diez, pentru a-i responsabiliza să vină la club și pentru a afla care sunt gusturile lor de lectură, mi-am dat seama, în comunicarea cu redacția #diez, că foarte mulți tineri citesc, dar nu cunosc neapărat scriitorii contemporani din Republica Moldova și din România. Și atunci am zis să corectăm acest lucru și, practic, în majoritatea ședințelor, am discutat scriitori

de pe loc. Încercăm să legăm fiecare ședință cu un subiect de actualitate. Prima ședință a fost pe marginea romanului *Internat* de Serhii Jadan, care are cozi de sute de oameni la evenimentele lui în Ucraina și care a devenit așa un fel de rock-star. După aia, în martie, am zis că e luna marcată de 8 martie, de ziua internațională a femeii, și am citit romanul *Interior zero* de Lavinia Braniște, care povestește despre experiența unei tinere în București. M-a impresionat reacția unei cititoare, care a zis: „Eu după acest roman am fost la psiholog, ca să înțeleg cum să nu ajung așa ca eroina. Vreau să mă asigur că nu ajung deprimată într-un job care nu-mi place”. După aceea, am discutat cartea Sașei Zare *Dezrădăcinare*, cu tematica aceasta care a trezit și controverse. Am discutat cartea Lorinei Bălțeanu *Legată cu funia de pământ*, în iunie, când e ziua copiilor – o altfel de perspectivă asupra copilăriei. Am mai vorbit despre romanul *Grădina de sticlă* a Tatianeii Țibuleac, în momentul în care s-a schimbat legea și s-a introdus sintagma „limba română” în loc de „limba de stat” în legislație. Și, desigur, romanul fiind atât de rezonant, a atras public mai numeros și diferit față de alte ședințe. Îmi amintesc că erau vreo trei contabile care mi-au zis: „Eu n-am citit cărți de vreo zece-douăzeci de ani, dar iată că cu romanul ăsta m-am reapucat”. Și au venit să discute. A fost și o fiică cu mama.

Pentru mine discuția sau participarea la un club de carte este, înțeleg acum, despre autoexprimare. Oamenii vin pentru că ei vor dialog, ei vor să se exprime. Respectiv, fiecare ședință o începem cu o scurtă prezentare proprie și cu o primă impresie despre cartea pe care am ales-o: ce v-a surprins, ce v-a impresionat, ce v-a emoționat. Pentru că, cred, asta a fost diferența între felul în care am studiat literatură în Republica Moldova cu profesori extraordinari și în Marea Britanie, la fel cu profesori extraordinari. În Republica Moldova ni se puneă întrebarea: „Ce-a vrut să spună autorul?” sau cum interpretăm culorile albastru, alb, galben în poezia *Lacul* de Eminescu? În Marea Britanie, cum ni se dădea o carte să citim, profa ne întreba: „V-a plăcut sau nu v-a plăcut, ce v-a plăcut și ce nu v-a plăcut?” Inițial, ceva în mine s-a revoltat când am văzut asemenea atitudine democratică față de literatură. Eu mă gândeam că literatura trebuie să fie pe un pedestal, că ar trebui să ne gândim cumva să o interpretăm așa, literar, profesionist. Dar acum, îmi dau seama că apropii literatura de oameni tocmai dacă vorbești despre reacțiile viscerale pe care le-au trezit lecturile în oameni. Nu poți să apropii literatura de om, întrebându-l ce-a vrut să zică eul liric.

Respectiv, după acest prim chat în care fiecare vorbește despre impresiile sale de lectură, eu am notate câteva întrebări dinainte pentru a structura cumva discuția și încerc să vorbesc despre lucruri din carte, dar și despre teme din carte care, poate, se manifestă în viața cititorilor. De exemplu, la romanul *Legată cu funia de pământ* de Lorina Bălțeanu, i-am întrebat și am discutat cu cititorii despre dorul de ducă, în ce situații au vrut să plece. Aici aș vrea să menționez că eu mai fac parte dintr-un alt club de carte, dar pe care nu îl coordonez eu și care mi se pare interesant. E coordonat de o prietenă de-a mea care a fost impresionată de cartea *Femei care aleargă cu lupii* scrisă de un psihanalist american, care mie personal mi se părea, inițial... Eu mă uitam de sus la această carte: „Ce să mă bag eu în asemenea lecturi siropoase, n-am eu nicio femeie sălbatică înăuntru, lăsați-mă în pace”. Dar acum am citit cartea, o citesc pentru că oferă interpretări psihanalitice asupra basmelor, deci e și pasiunea mea de cititoare implicată. Și ceea ce mă interesează la succesul acestui club este că abordează tema aceasta a feminității și a feminismului într-un mod foarte intim și pasional. Cred că asta este o direcție care poate să atragă cititoare în biblioteci. Vorbind despre cartea asta, foarte multe fete s-au

deschis, au vorbit despre experiențele lor, despre relațiile lor, despre blocajele lor. Și după ce au terminat de citit cartea asta, au zis: „Haide să mai discutăm despre alte cărți care ne ajută să descoperim feminitatea”. Eu am adus antologiile pe care le-am coordonat împreună cu Alina Purcaru, *Un secol de poezie română scrisă de femei*, și am adus o antologie într-o versiune în care apar proze ale câtorva scriitoare din literatura română, în care am publicat și eu o proză, pornind de la generația bunicii mele. Ceea ce am descoperit, citindu-le acestor fete, care n-au mai fost expuse până acum la literatură română contemporană în asemenea măsură, este că le-a plăcut, le-a prins, și ziceau: „Dar noi avem așa literatură? Chiar se scrie așa? Dar eu citeam până acum doar în rusă și în engleză...” Și mi-am dat seama că literatura română contemporană are priză la public, doar că trebuie să învățăm care sunt formatele de discuție prin care putem să le aducem la cititori. Doar pentru că ea nu este atât de citită precum ne-am dori noi, scriitorii, asta nu înseamnă că ea nu poate aduce bucurie celor care, sper, să ajungă la ea.

Mariana HARJEVSKI: Mulțumim mult, Paula, pentru relatarea experienței tale. Am întrezărit așa o experiență de care spui: cluburi de interese, dar conectate la carte. Este axat strict pe carte sau e axat mai mult pe subiecte de interes, ele fiind dezvoltate din propriile experiențe? Pentru că, gândesc acum, ceea ce se produce în bibliotecile noastre sunt la fel cluburi de interese, cluburi în care se adună și istorici, și tineri interesați de filosofie, spre exemplu. Acolo, bineînțeles, sunt niște repere, dar în formatul fie al lansării sau cei prezenți discută despre o carte anume. Cum vezi, e un club acela de interese sau totuși unul de lectură cel pe care l-ai menționat?

Paula ERIZANU: De exemplu, la Liceul „Spiru Haret” formatul discuției nu pornește de la o carte, ci de la multe cărți. Deci, fiecare membru povestește despre ce a citit în ultima vreme, ce vrea să împărtășească cu colegii săi. După aceea, ei au o temă și o dezbat: de exemplu, tema moralității. Și aceasta mi se pare foarte fain. Mă impresionează faptul că elevii vin sâmbătă la școală și stau patru ore și discută despre lecturile lor, dar și despre teme care îi preocupă, pentru că pe adolescenți îi preocupă multe întrebări. Și cred că și acesta este un format. Felul în care are loc clubul de lectură „Lupoalicele” a fost inițial foarte aplicat pe carte: se discuta câte un capitol sau câte un basm la fiecare ședință, în fiecare săptămână. Acum, ele au terminat de discutat cartea respectivă. Este

o varietate mai mare de formate, li se zice: „Aduceți fiecare ce v-a impresionat sau ce v-a mișcat vizavi de tema feminității. Poate fi o carte, o poezie, un cântec”. Respectiv, e o diversitate mai mare.

Mariana HARJEVSCHI: Ceea ce îmi place la ceea ce spui și ceea ce mi-aș dori să văd în experiențele bibliotecilor noastre, e că se pornește de la o carte, pe care cititorii au citit-o și pe care o au la îndemână așa încât să se apropie de ea. Trebuie să menționez că în bibliotecile noastre au loc și medalioane literare, și ateliere, și prezentări de carte, lansări de carte, își au și ele specificul lor, așa încât dacă doriți vă rog să vă expuneți asupra unei experiențe anume.

Eugenia BEJAN: Voiam să completez cumva la cluburile de interese. Sigur că sunt unele cluburi unde se adună cei pasionați de ceva anume: poate fi de dans, de muzică. Dar trebuie să fim pregătiți că în biblioteci uneori se întâmplă niște lucruri pe care noi nu neapărat o să le încadrăm într-un format, într-o formă foarte strictă. De exemplu, la filiala noastră din Teatrul „Licurici” avem un grup de eleve voluntare care au venit cu inițiativa să formeze un club – clubul „Bucuriile copilăriei”. Țasta a fost titlul pe care l-au dat ele și așa și l-am lăsat. A început cu lectura, căci inițial se voia un club de lectură. Până la urmă, copiii veneau și clubul s-a extins: acum au jocuri intelectuale, desen, dans. S-a transformat în ceva de toate pentru toți, dar este formatul care s-a constituit în mod natural. Noi încurajăm acest lucru, atâta timp cât elevele vor să vină și să petreacă, în fiecare duminică, câteva ore cu copiii de vârstă mai mică. Ele sunt din ciclul gimnazial, dar vin mai mulți copii chiar și din ciclul primar. Pentru noi este îmbucurător că au ales să vină la bibliotecă și tot atrag și vin copii care petrec acest timp aici. După dans și după jocuri intelectuale, evident că merg spre rafturile cu cărți și toți sunt și cititori, până la urmă.

Mariana HARJEVSCHI: Este o experiență care animă biblioteca și creează comunități de cititori, pentru că asta este misiunea bibliotecii. Dragi colegi, simt că acest talk show va avea și o a doua ediție, pentru că mi-aș dori foarte mult să vorbim și despre celelalte experiențe pe care le avem. Aș vrea să vedem cum organizăm, spre exemplu, și saloanele de lectură, și medalioanele literare, care își au publicul lor. Vă mulțumesc!

Descifrare: Elena TARAGAN

Foto: Natalia PÂNTEA

REZILIENȚA PRIN ARTĂ CU REGIZORUL MIHAI ȚĂRNĂ

*Elena TARAGAN,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” devine o instituție rezilientă. Și, când spunem „reziliență”, ne referim la cei trei ani de pandemie și război.

Luni, 3 aprilie 2023, bibliotecarii BM au avut parte de o „lecție” altfel. În sala de spectacole a Teatrului de Stat „A.P. Cehov”, au fost proiectate trei filme din producția regizorului basarabean Mihai Țărnă, stabilit la Paris, dintre care unul este intitulat *Reziliența*. Moderator al evenimentului a fost scriitoarea Maria Pilchin. La eveniment au fost prezenți dr. Mariana Harjevschi, director general al BM „B.P. Hasdeu”; Sergiu Curnic, părintele paroh al Bisericii de Lemn „Adormirea Maicii Domnului” din Chișinău; dr. Lidia Kulikovski; Petru Hadârcă, director general al Teatrului Național „Mihai Eminescu”; Petru Vutcărău, director general al Teatrului Național „Eugène Ionesco”; Iosif Șaț, regizor la Teatrul de Stat „A.P. Cehov”; jurnalistul Vasile Botnaru; echipa de filmare de la TVR Moldova.

În cuvântul său de salut, dr. Mariana Harjevschi a mulțumit gazdei și bibliotecarilor pentru prezență. Directorul BM a menționat:

„Acest an pandemic, dar și anul când ne-am pomenit cu un război în țara vecină, ne-a prins pe noi, bibliotecarii, într-o stare de frică, într-o stare în care nu știam cum să percepem situația, ce competențe trebuie să avem ca să facem față unor astfel de situații. În acest an, ne-am gândit că avem nevoie de ceva mai mult. Avem nevoie să fim rezilienți. Avem nevoie să fim mai pregătiți pentru orice criză. Deși acest termen vine dintr-un alt domeniu, cel potrivit altor sfere, cum ar fi cel al tehnologiei, al ecologiei, noi am văzut că există ceva foarte apropiat și pentru domeniul culturii, pentru domeniul biblioteconomic. Și, în debutul acestui an, am setat în agenda noastră instituțională să aflăm ce este reziliența și cum ne poate fi utilă pentru a

deveni mai puternici, mai pregătiți. Am început cu instruirile doamnei dr. Lidia Kulikovski. A urmat un articol pregătit de Maria Pilchin care ne introduce în modul în care, prin lectură, putem să devenim mai rezilienți. Și cei peste 300 de colegi-bibliotecari ai Bibliotecii Municipale «B.P. Hasdeu», care, zi de zi, activează în cele 27 de filiale, oferă deja programe, servicii, instruire pentru utilizatori. Ziua de astăzi a avut și un alt subiect, precum reziliența prin artă, și acesta va fi un pas pentru a ne încrede în forțele noastre proprii”.

A urmat la microfon părintele Sergiu Curnic, despre care moderatoarea Maria Pilchin a zis că e „un om special”. Pentru că, a continuat Maria Pilchin, „pe lângă faptul că îl găsim la Biserica de Lemn «Adormirea Maicii Domnului» din Chișinău, acest om are un vis – să facă filme. Mai rar preoții fac filme. Preoții pot să scrie cărți, să deschidă lăcașe de caritate. Și aceste filme nu sunt niște pelicule oarecare. Sunt filme despre reziliență prin credință, prin har, prin durabilitatea noastră ca neam. Căci credința ține, de multe ori, de istoria unui spațiu și de eternizarea lui”. Părintele Sergiu Curnic a mărturisit că este pasionat de a restaura biserici vechi de lemn, biserici din care au fost scoși preoții și duși pe căi străine, acoperite de gheață și de frig, care nu s-au mai întors înapoi, iar cei care s-au întors deja erau neputincioși și bolnavi. Preotul ne-a spus că s-a gândit să toarne pe o peliculă această idee, a perioadei de prigoană a ființei noastre și a bisericii noastre atunci când creștinii au fost scoși din casele lor, preoții – din biserici, și duși pe căi necunoscute.

După aceste luări de cuvânt, spectatorii au vizionat cele trei filme.

Triloghia – un scurtmetraj despre fascism în Polonia, subliniind o serie de crime și orori. Prigoana evreilor și a romilor, violurile, absoluta lipsa de umanitate ce a caracterizat această lume sărită din țâțâni, deși, paradoxal, în contrast chiar, există și în sufletele călăilor un pic de afecțiune pentru frumos, pentru muzică, pentru dragoste de viață, pentru afecțiune. Sunt condamnate la moarte veselia, fidelitatea, prietenia, empatia, curajul din iubire. Starea care domină în film e extrem de sumbră, micile momente de extaz și iubire pentru a trăi, a te bucura de viață sunt sancționate prin teroare și moarte. Un film zguduitor...

Reziliența e despre prigoana preoților din țara noastră, despre rezistența prin credință. E un film despre istorie, despre valorile care au stat la baza făuririi neamului nostru. Omul fără Dumnezeu nu e om, el devine fiară. Poporului român îi sunt firești

cumsecădenia și cumițtenia, credința și verticalitatea, iar acest lucru se datorează în mare măsură preoților care au plămădit acest pământ prin depărtarea lor de la rău și desfrâu, de viciu și păcat, precum și de alte tentații lumești care au adus în lume discordie și nebulie. Preoții au stat ca cetățile, au luminat ca stelele, au îmbrățișat lumea noastră, dăruind iubire, înțelegere, stăpânire și calm. Au fost cei mai urâți, socotiți vinovați, prigoniți și înjosiți. Credința cu toate acestea a răzbătut ca iarba de sub asfalt, și-a găsit loc în inimile credincioșilor care au ascultat de adevăr și nu de minciună, de speranță și nu de nimicnicie, supraviețuind ca oameni curați, într-o lume tot mai acaparată de Rău.

Plasatoarea e un film despre prioritățile axiologice din viață. Despre cum să trăiești astfel încât să nu-ți scape viața printre degete, despre cum să rămâi curat ca purificat de ploaie în societatea în care lupta pentru bani transformă și mutilează. Bineînțeles, un rol în lume atât de modest, o profesie atât de modestă, precum persoana care îndreaptă spectatorul spre locul corect în sala de teatru, are misterele lui, semnificația și metafizica proprie. Nu ne îndoim de acest lucru, iar filmul oferă câteva revelații. Ajungem să ne gândim la minunția rolului, să medităm despre sufletul pe care-l poate pune cineva într-o astfel de ocupație. Filmul reușește să intrige, să contrarieze nițel spectatorul, să-l convingă, încă o dată, că viața poate fi frumoasă în pofida mediocrității și altor lucruri nestabile din ea, care, până la urmă, nu fac decât ca tabloul vieții să fie mai plin de culoare și mai plin de contraste.

A urmat un superb dialog susținut de scriitoarea Maria Pilchin cu distinsul oaspete, regizorul celor trei filme, pedagogul și actorul Mihai Țărnă. Am aflat că regizorul este un om fericit, iar „fericirea constă din secvențe”. Teatrul este, pentru el, o fericire. Este un om

Secvență din filmul „Reziliența”, regia Mihai Țărnă, 2017

Secvență din filmul „Reziliența”, regia Mihai Țărnă, 2021

talentat și talentul lui este o alegere, o miză. Crede în întâmplare, dar întâmplarea noi, oamenii, o premeditam. „De ce Paris și nu Moscova?”, a fost întrebarea. „Poate pentru că în mine e mai puțin Cehov și mai mult Molière”, vine răspunsul. „Noi suntem niște reflecții ale culturilor care ne înconjoară, nu putem să ne închidem în zidul chinezesc și să creăm numai balade. Deși eu cred că baladele noastre, dacă ar fi puse în scenă, ar avea multe componente moderne”, susține regizorul.

Mihai Țărnă a povestit mai multe întâmplări pe care le-a trăit, la mormântul lui Fellini, al lui Brâncuși. El se simte foarte mândru de originile sale. Iată doar câteva fragmente memorabile din răspunsurile regizorului la întrebările adresate de scriitoarea Maria Pilchin:

„Unicele lucruri pe care trebuie să le cultivăm sunt profesionalismul și ocuparea locului meritat. Un om trebuie să facă doar un lucru, dar să-l facă foarte-foarte bine”.

„Starea adevărată a unui artist este dubla cetățenie între înger și demon”.

„Observația și conservarea timpului face parte din marile mistere ale bibliotecii”.

„Rostim zilnic aceleași cuvinte, dar într-o altă succesiune, niciodată n-o să vorbim ca Sorescu”.

„Ceva construim în noi și asta vine din toată bogăția și nimicnicia pe care o vedem în jurul nostru”.

„Măreția teatrului constă în aceea că el nu poate să fie reținut. Teatrul e marele cadou pe care l-au născocit grecii”.

„Nu poți fi suspendat într-o imponderabilitate, când alături e foamete, război, când oamenii mor de sete. E un paradox lumea noastră și nu pot să nu observ aceasta. Nu pot să nu observ un râu de zece metri care a împărțit lumea noastră. Aceasta și face dintr-un artist – artist. Noi suntem ecoul zilelor noastre. Eu sunt atins, afectat de atrocitățile din lume. Arta este îndrăgostirea de realitate, am poziții și păreri despre ceea ce fac”.

„Un soi de reziliență care mă sperie e că lumea s-a obișnuit că aproape e un război, îl acceptă ca pe o normalitate, e un soi de reziliență macabră”.

Provocat de întrebările din public (Vasile Botnaru), regizorul Mihai Țărnă vine cu completări:

„Filmul este mașina timpului. Omenirea a reușit să creeze, astfel, mașina timpului. Cinematografia este un conglomerat de arte. Măria sa actorul – și în teatru, și în film – este primordial, efortul este distinct. În teatru, ai un timp restrâns. Eu sunt mai mult regizor de film, decât de teatru. În teatru experimentez, descopăr în fiecare zi lucruri. Teatrul nu are legi. Cuvântul e mai puțin important, decât emoția care naște cuvântul. Nu știu cum le mărit pe ambele, dar iubesc să fac asta”.

Doamna dr. Lidia Kulikovski a întrebat ce înseamnă un teatru rezilient, referindu-se la adaptare, ce ar trebui să facă un teatru ca să devină rezilient. Răspunsul lui Mihai Țărnă:

„Reziliența este un efect în timp... Că ai căzut – e fizică, că te ridică – e caracter. Teatrul ca structură este foarte dificil să existe, e marginalizat. Publicul, când intră la spectacol, nu se cunoaște. Se adună opt sute de oameni care nu se cunosc, nu se știu. Dar se ridică cortina și ei încep, la unison, să râdă, să plângă, să tacă, să închidă ochii. Dintr-o necunoscută – devin o societate. Când sala începe să vibreze la aceeași scenă pe care o repetăm luni de zile... De la un spectacol ieși altfel, sunt spectacole care mi-au schimbat viața. Teatrul transformă sala într-o unitate. Teatrul este constant rezilient”.

ARTĂ ȘI REZILIENȚĂ: MARIA PILCHIN ÎN DIALOG CU MIHAI ȚĂRNĂ*

Maria PILCHIN: Domnule Țărnă, de ce *Reziliența*? Cum v-a venit ideea? Mi se pare un termen cam tehnicist pentru un titlu de film, deși nu mă deranjează deloc după ce Biblioteca Municipală, la fel de tehnicist, și-a intitulat obiectivul anului.

Mihai ȚĂRNĂ: În primul rând, părerea mea este că talentul este o alegere și eu vreau să le mulțumesc celor de la Biblioteca Municipală că au ales cuvântul „reziliența”. Deci, a fost o chestie absolut... poate că din întâmplare, dar nimic din întâmplare nu există. Cum am ajuns la cuvântul „reziliența”? Cu domnul părinte paroh Sergiu Curnic, când am vorbit despre această colaborare, despre acest filmuleț, de fapt, era la bază ideea cum un om vrea să mențină în viață un monument istoric, cum un om vrea ca istoria să nu se piardă. Părintele Curnic a găsit biserica într-o stare absolut delăsată, bârnă cu bârnă... Acolo, dacă o să plecați să vedeți biserica, fiecare bârnă este numerotată, deci omul a semnat fiecare segment, ca un lego... Să știi unde o să-i fie locul, aceasta-i foarte important. Dacă noi am avea așa o atitudine față de istoria noastră,

* Varianta video a interviului poate fi vizionată pe canalul de YouTube al BM „B.P. Hasdeu” (filmare: Dumitru CECAN), la următorul link: <https://www.youtube.com/watch?v=IBDLfBM--oc>

cred că am intra în rândurile marilor națiuni. Din păcate, așa cel puțin eu mă consider, fac parte dintr-o națiune care se uită. Acum era momentul de a începe o lucrare despre cum s-a făcut această biserică. Apoi, vorbind cu părintele Curnic, am zis: „Dar nu vrei să mergem și mai departe, doar noi construim și reconstruim biserici de secole...? Ei vin, ni le ard, noi rămânem verticali... Ei vin, ne dau jos, noi iarăși ne ridicăm”. Și termenul ăsta, „résilience”, că l-am luat din franceză, înseamnă, din perspectiva tehnică, rezistența la șocul exterior. Deci, noi suntem acel metal sau acel produs care rezistă la un șoc exterior și aceasta m-a făcut să gândesc... N-am știut că există și un sens mai filosofic sau mai...

M.P.: Psihologic...

M.Ț.: Psihologic, da... N-am știut de aceasta, dar, uite, evitarea pericolului, de asemenea, înseamnă reziliența. Această denumire a venit aproape că după o logică a istoriei noastre, fiindcă ne-au deportat, ne-au călcat, ne-au violat, ne-au uitat, ne-au șters – și noi tot suntem aici.

M.P.: Și fiindcă spuneți despre filosofie, mă gândesc că reziliența este și o formă sau o cale spre fericire. Mihai Țărnă este fericit?

M.Ț.: Da... Păi, fericirea se constituie din mai multe criterii. Eu cred că criteriul cel mai important pentru mine al fericirii este

---

Eu cred că criteriul cel mai important pentru mine al fericirii este că împart timpul cu cineva care-mi place. Cu tine. Aici. Cu voi. Acesta este un moment de fericire. Pentru că fericirea nu poate fi constantă.

---

că împart timpul cu cineva care-mi place. Cu tine. Aici. Cu voi. Acesta este un moment de fericire. Pentru că fericirea nu poate fi constantă. Eu cred că fericirea este totuși un termen indefinit în timp, el durează o clipă... Când actorul este în scenă, el nu poate fi tot timpul în nirvana aceea de capacitate,

de a capta Duhul Sfânt... Sunt secunde. Uite, secundele astea... Fericirea, cred că, prin aceasta și e extraordinară, fiindcă noi putem să o simțim rar și nu tot timpul. De aceea eu cred că fiecare om e fericit într-un moment dat.

M.P.: Să știți că m-am pregătit de această întâlnire a noastră și am privit cel puțin cinci interviuri cu dumneavoastră: un interviu, cred că, pe care vi l-a luat Matei Vișniec, foarte interesant, o jurnalistă din Franța și vreo patru interviuri mai magistrale, făcute la Chișinău. Foarte variate aceste interviuri și interesante. Unele chiar se repetau și nu cred că jurnaliștii se plagiază între ei, ci pur și simplu sunt preocupați de aceleași lucruri în ceea ce vă privește.

Și mulți v-au întrebat despre egoism. Și, m-am întrebat, eu vreau să vă întreb despre egoism? Și mi-am zis că pentru mine, până la urmă, ar fi o capcană, pentru că eu am privit interviurile lor și m-am gândit să vă întreb altceva. Vi s-a întâmplat să aveți senzația că publicul, breasla, țara, se comportă egoist cu dumneavoastră? Că vă vor cumva utilizat așa, utilitarist, să rupă o bucată din tine, să te pună într-un iconostas când trebuie, iar când nu trebuie – să te scoată? Ați trăit astfel de momente?

M.Ț.: Vorbiți de mine sau de individul ca atare?

M.P.: Nu, despre dumneavoastră.

M.Ț.: Nu, nu... Eu cred că-i preamărită toată treaba asta. Dar ce treabă am eu să fiu rupt în părți? Adică, eu n-am simțit aceasta niciodată, n-am simțit niciodată... Utilitatea unei persoane sau a unei personalități este atunci când îl devorează în idei, îl devorează în felul lui, în talentele lui. Eu deocamdată n-am simțit aceasta și nu pot să mă pun într-o ipostază unde egoismul cuiva mi-ar face mie curte... Nu, n-am simțit aceasta.

M.P.: Adică e în bună regulă dacă vi s-ar întâmpla? Considerați că artistul...

M.Ț.: Eu nu știu care-i criteriul de a înțelege egoismul exterior. Eu nu înțeleg cum s-ar produce el... Egoismul exterior este, de exemplu, când cineva mă sună și îmi spune: „Hai să stăm undeva să discutăm”. Dacă acesta-i egoism, atunci da, este o plăcere reciprocă.

M.P.: Dar dacă aceasta vă bulversează repetiția de mâine, starea de bine într-o filmare...

M.Ț.: Eu nu răspund la telefon atunci, pur și simplu.

M.P.: Se întâmplă și din astea.

M.Ț.: Se întâmplă, sigur că se întâmplă. Dar eu cred că tot momentul ăsta egoistic este foarte propriu omenirii și eu tot vreau... egoismul, nu știu, de a avea actorii cât vreau eu când lucrez, fiindcă toți actorii vor același lucru, ca și marinarii lui Columb, acasă vor toți...

M.P.: Și bibliotecarii la fel.

M.Ț.: La fel. Când iese ultimul cititor. Apropo, dacă e să vorbim despre biblioteci, eu cred că starea de cultură a unei țări poți s-o vezi doar la biblioteci.

M.P.: Aveam o întrebare despre bibliotecă.

M.Ț.: Da, ok, atunci trec înapoi, unde eram. Eu tot sunt foarte egoist, noi toți suntem foarte egoiști, pentru că, până la urmă,

oamenii doar sunt individualiști, în tot – și în artă, și în familie. Noi oricum vrem o plăcere care să ne aparțină.

M.P.: Și fiindcă ziceați de individualism, de pe 24 februarie 2022...

M.Ț.: Eram aici, la Chișinău.

M.P.: Da?

M.Ț.: Da.

M.P.: Nu ați fugit?

M.Ț.: Nu.

Apropo, dacă e să vorbim despre biblioteci, eu cred că starea de cultură a unei țări poți s-o vezi doar la biblioteci.

M.P.: Ați rămas pe loc. Teatrele din Rusia se retrag tot mai mult înspre spectacole muzicale, spectacole după autori clasici, spectacole pentru copii... E fuga și evitarea unor disensiuni cu propaganda zilei. Și eu văd în asta,

și toată lumea liberă vede în asta o întemnițare a artei teatrului în acel spațiu. Vă simțiți un creator liber în ceea ce faceți în Moldova, la Paris?

M.Ț.: Da.

M.P.: Cum se manifestă?

M.Ț.: Prin aceea că tu faci ceea ce te interesează astăzi. Artă pentru mine are doar un singur timp: prezentul. Aceea că în Rusia acum se... Eu nu urmăresc, pur și simplu, eu nu știu... dumneavoastră sunteți mai versată. Dar eu am frică de așa o fugă și o retragere de la cultura rusă fiindcă, din păcate, Dostoievski n-are nicio treabă cu ceea ce se întâmplă acum în politica exterioară. Fiindcă este stat și este țară. Noi încurcăm statul foarte des cu țara.

M.P.: Dar nu vi se pare că anumite scrieri ale lui Dostoievski au cultivat acest imperialism și această imagine de sine a mării Rusii și a marelui rus?

M.Ț.: Eu cred că orice scriitor, care este un patriot, glorifică țara sa și aceasta putem găsi în orice...

M.P.: Nu și Cehov.

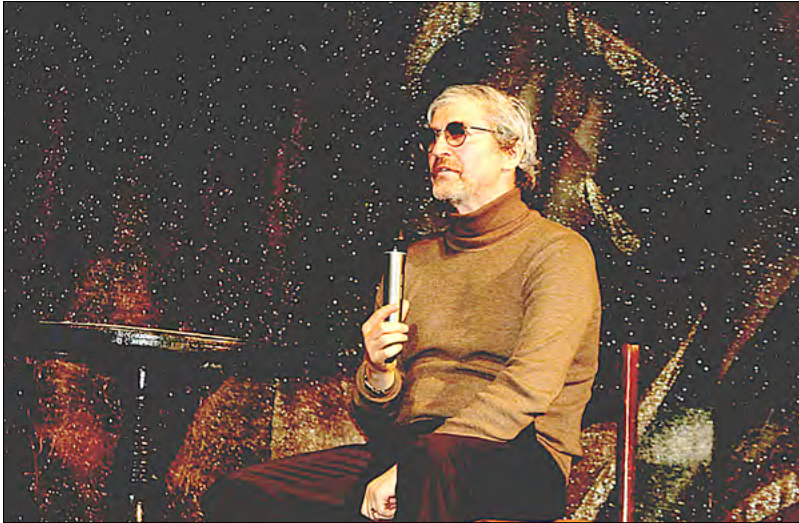
M.Ț.: De ce? Cehov tot are glorificarea viitorului Rusiei.

M.P.: A unui viitor ideal pe care și-l proiectează el...

M.Ț.: El tot timpul vorbește de un ideal care va veni. El nu vorbește despre idealul din altă țară. El vorbește despre ei.

M.P.: Era o întrebare retorică.

M.Ț.: Da... Dar cred că nu pot să vă răspund, pentru că eu nu sunt atât de cultivat în ale literaturii și așa mai departe. Eu citesc

mult, dar rețin doar emoția. Nu rețin și temele, nu întotdeauna le rețin.

M.P.: Și fiindcă ziceați de literatură, am observat că aveți o reticență față de tot ce înseamnă „mioritism”.

M.Ț.: Da.

M.P.: Prostul gust în artă. Marea jelanie și lamentație pe care o trăim pe-aici. Nu riscați astfel să păreți un snob venit de la Paris?

M.Ț.: Sigur că da. Dar ce e rău în snobism? Snobismul urât e atunci când tu ignori. Eu nu ignor nimic. Eu pur și simplu îmi spun poziția mea. Pentru mine mioritismul tot timpul este fascinant. Mioritismul câteodată ne face să facem pași înapoi, pe când eu cred că lumea cosmopolită, în care noi ne aflăm, fiindcă noi suntem niște reflecții ale culturilor care ne înconjoară... Deci, nu putem să ne închidem în Zidul Chinezesc și să creăm doar, nu știu, balade. Chiar dacă eu cred că baladele noastre, dacă ar fi puse în scenă, ar avea deja foarte multe compartimente și componente moderne, fiindcă, cum n-ai da, totul evoluează. Adevărul evoluează. Deci, de ce n-ar evolua și tradiția, de ce n-ar evolua și mioritismul, pentru că poate fi și un mioritism mai dur.

M.P.: Sau mai elevat.

M.Ț.: Sau mai elevat.

M.P.: În cheia lui Blaga. Pentru că Blaga a propus o formulă sănătoasă de spațiu mioritic. Care nu ar trebui să deranjeze. Nu e în cheia în care discutăm noi, da? Mioritismul ca un fel de determinism și un fel de lăsare a mâinilor în jos.

M.Ț.: Eu doar nu despre aceasta am vorbit. Dacă ar fi să mor... acolo... sau cum? Capul plecat sabia nu-l taie... Eu vorbeam și despre altceva, fiindcă acestea sunt niște dogme, care te duc la o idee... că tu nu ai dreptul să ridici capul. Și de aceea pe mine aceasta cel mai mult mă atinge. Că noi suntem un popor cu un glorios trecut și cu foarte multe momente de care putem să fim mândri. Și aceasta nu se discută. Noi discutăm tot timpul cam... Vă dați seama, balada lui Manole, când noi o închidem pe... Sacrificiul acesta pe care îl avem noi. Este excepțional. Este major. El este cristic. Noi suntem un popor...

M.P.: Da, dar o feministă o să spună: de ce sacrificiul îl suportă femeia, de ce nu e sacrificat un bărbat în zid?

M.Ț.: Nu cred că aceasta... Trebuie de văzut și din alt punct de vedere, că, totuși, până la urmă, cuplul este menținut de femeie. Femeia dacă vrea un cuplu, ea o să-l aibă. Ea deja se sacrifică și se crucifică pe cuplu. Cuplul adevărat este o crucificare a femeii.

M.P.: Ați inventat o poveste foarte drăguță pentru noi, femeile. Nu știm dacă noi o s-o acceptăm.

M.Ț.: Nu acceptați, dar așa se întâmplă.

M.P.: Și fiindcă vorbeam despre cultură și mioritism, am să întreb și eu așa, ca culturalul din mica cultură (dar mică nu ca valoare, ci ca spațiu, ca impact): noi, cei din Republica Moldova, nu zic România, nu spațiu românesc, dar Republica Moldova, în cinematografie, în teatru, prin ceva măcar... dumneavoastră, venind de la Paris, puteți să spuneți că: „Iată, moldovenii sunt mai buni sau sunt mai tari prin asta, iată ei au asta și acolo nu e și ar fi bine să fie”. Întreb și eu așa, dintr-un complex al micii culturi.

M.Ț.: Maria, mă puneți într-o situație foarte, foarte...

M.P.: Țăsta era scopul.

M.Ț.: Foarte bizară. Eu nu pot să spun așa ceva. În primul rând, părerea mea este una subiectivă, și eu văd aici foarte multe valori care în Paris nici prin vis nu le-au trecut. Văd foarte multe momente artistice – și cinematografice, și teatrale, și de cânt, și de scriere – care nu există acolo, fiindcă ele-s unice, precum și ceea ce există acolo este unic. Or, noi luăm un centru cultural pe care îl declinăm, fiindcă Parisul, totuși, atrage foarte multe minți. Și atunci relația sau, nu știu, numărul minților de acolo nu este același ca și aici. Deci este o altă corelație de aritmetică. Da? Fiindcă, totuși, o țară cu 64 de milioane de oameni are cu mult mai multe șanse să obțină niște gene, decât o țară cu 2 milioane, sau cu 5, dintre care

3 sunt cu totul în altă parte. De aceea eu nu pot să răspund la așa o întrebare. Eu sunt atât de mândru, eu le spun tuturor că eu sunt român din Basarabia, eu le spun tuturor acolo așa. Ceea ce avem noi n-au ei, ceea ce au ei noi, de asemenea, n-avem. Nu, eu nu cred că pot compara sau spune, de ce aceasta nu-i aici sau... Eu cred că unicul moment pe care trebuie să-l cultivăm, aceasta mie mi se pare, este profesionalismul și ocuparea locului meritat. Ei sunt foarte tehnocrați: dacă omul acesta are de făcut doar aceasta, el o să facă doar aceasta. În schimb, de la el poți cere de ce nu s-a făcut foarte bine, fiindcă el trebuie să facă doar aceasta. Pe când... Poate că asta-i, uite, vorbind cu dumneavoastră, am ajuns la ideea că noi câteodată facem mai multe lucruri, dar de fapt ar fi bine să ne canalizăm doar pe ceva pe care-l știm bine să-l facem. Uite aceasta cred că este o diferență.

M.P.: Ați făcut un spectacol după García Márquez.

M.Ț.: Da. Două.

M.P.: Cum s-a întâmplat asta? Ați avut pile, cum s-a întâmplat?

M.Ț.: Da, la Barcelona l-am contactat pe agentul lui García Márquez și el a făcut legătură cu Mexico. Și García Márquez ne-a dat dreptul la două reprezentații. Două reprezentații ale unui *Un veac de singurătată*. Noi l-am făcut, a durat nouă ore, un spectacol l-am jucat la Teatrul de Novotel, pe marile bulevarde. A fost o amintire foarte frumoasă, fiindcă însuși García Márquez ne-a binecuvântat. Și apoi am făcut – și am fost aici, la BITEI, apropo, cu studenții – patru nuvele de-ale lui García Márquez. Se numea *Dragostea e eternă atât cât durează*. Și era compus din patru mari nuvele ale lui Gabriel García Márquez. Am fost la Chișinău cu el.

M.P.: Cred că într-un interviu am auzit că la mormântul lui Brâncuși vi s-a întâmplat...

M.Ț.: Da...

M.P.: Dacă puteți să ne povestiți...

M.Ț.: Brâncuși. Ei sunt înmormântați alături, la cimitirul Montparnasse, sunt înmormântați trei mari români: Cioran, Ionesco și Brâncuși. Când treceam pe lângă mormântul lui Brâncuși, am văzut o doamnă care ștergea lespedea și credeam că-i fiică-sa, la sigur, pentru că după ani, așa era, avea peste șaptezeci... Și eu mă apropii, acuși am să fac cunoștință cu familia lui Brâncuși... Mi-a dat o lecție majoră doamna, o mare lecție de patriotism. Și eu am început să-i vorbesc în limba franceză cu un accent special, așa mai accentuat, ca să vadă că nu sunt din... Și o

întreb în limba franceză: „Sunteți din familia domnului Brâncuși?”
 Și ea, tot cu un accent foarte românesc, mi-a spus: „Nu, eu sunt româncă”. Și uite aici eu am înțeles că n-a reușit intrarea pe ușa mare și-am plecat pe ușa mică. M-am întors și am plecat. Nu e numai-decât să fii din familie pentru ca să ai grijă de istoria ta. Ceea ce s-a întâmplat, de exemplu, și cu aceeași biserică de lemn. Noi suntem o familie întregă cu toții.

M.P.: Apropo, inițial am înțeles că ați făcut specialitatea de păpușar la Chișinău.

M.Ț.: Da, da. La domnul Titus Jucov, Dumnezeu să-l ierte. Am stat patru ani.

M.P.: Și apoi ați plecat la Moscova.

M.Ț.: Apoi am făcut doi ani la domnul Veniamin Apostol, de regie. Apoi am plecat. Am avut șansa să stau, foarte puțin timp, dar am stat lângă Anatoli Vasiliev.

M.P.: La Moscova. Și apoi ați ajuns la Paris. De ce ați ales Parisul și nu Moscova?

M.Ț.: Talentul este o alegere. Eu am spus despre aceasta. Cu aceasta am început. Nu știu, cred că mai puțin Cehov e în mine și mai mult Molière. Poate că de aceea. Nu știu. Trăim timpurile lui Tartuffe. Noi suntem înconjurați de Tartuffe-uri peste tot, oameni care pur și simplu intră și te domină și te manipulează. M-a atras prin nu știu ce. Eu nu pot să explic. Aceasta nu se explică. Eu n-am stat foarte mult la Moscova. Țin minte că domnul Baracci, Dumnezeu să-l ierte, mi-a spus: „Hai, Mihai, că este un loc”. Și noi am făcut actele necesare și am plecat. Ceva nu se lipea, iaca nu se lipea, pur și simplu. Și când mi-a venit și răspunsul – fiindcă am dat examen la Școala cinematografică, la Școala Internațională de Film din Paris – că sunt acceptat, eu deodată mi-am dat seama că eu încolo am să plec. Nu știu de ce. Nu știu. Nu știu. Uite, acum îmi dau seama că ar fi totul poate altfel, dar noi niciodată nu știm pe ce parte, în care cotitură o să te duci. Idee nu am... Apoi, am făcut doi ani la Petersburg. Deci, s-a compensat. Făceam doctorantura, dar nu am mai făcut-o, că-s lenos ca orice actor. Dar am stat, am stat cu el.

M.P.: Înger și demon. Sunteți conștient de această ipostază dublă a dumneavoastră?

M.Ț.: Nu. Știi cum, doar Lucifer a fost mâna dreaptă, da... Și apoi, noi nu știm când sunt căderile și când – înălțările. Fiindcă eu cred că starea adevărată a unui artist este dubla cetățenie între demon și înger. În *Faust* este așa o vorbă: „Eu sunt partea rea

care tot timpul face bine”. Nu știu cum se întâmplă totul. Mie îmi place foarte mult romanul lui Merejkovski „Hristos și Antihrist”. Acolo este un moment, mai ales în al doilea volum al lui despre Leonardo da Vinci, unde el picta marile sale picturi, „Cina cea de taină”, unde el nu-l găsea pe Hristos și toți s-au întors de la el și i-au spus: „Tu n-o să-l găsești, fiindcă tu nu-l ai pe Hristos în tine”.

Lui așa i s-a spus. Și când au descoperit într-adevăr pânza aceasta mare (e o frescă într-o biserică) și toți când l-au văzut pe Hristos pe-adevăratalea, ei au spus: „Uite, omul acesta, pe care toți îl socoteau lipsit de Dumnezeu, de fapt,

---

Trăim timpurile lui Tartuffe. Noi suntem înconjurați de Tartuffe-uri peste tot, oameni care pur și simplu intră și te domină și te manipulează.

---

era plin de El”. De aceea noi nu putem judeca: tu ești mai demonic sau mai cristic... Este un paradox, pe care noi cu toții îl purtăm, cred că. În fiecare zi noi ne ciocnim de momentul nostru cristic și de momentul nostru din Iuda. Noi în fiecare zi îl avem.

M.P.: Da, cred că arta este bogumilică și nu degeaba ziceați despre *Meșterul Manole*...

M.Ț.: Da... Aceasta cred că-i cel mai fain, pentru mine, subiect care ar putea fi făcut în scenă. Dar nu sunt gata de așa ceva.

M.P.: Păi da, întârziati, n-ați venit cu ofertă în acest sens. Ar fi interesant, un *Meșter Manole*...

M.Ț.: Eu cred că-i foarte, așa...

M.P.: O amintire dintr-o bibliotecă.

M.Ț.: O amintire dintr-o bibliotecă?

M.P.: Sau cu o bibliotecă, despre o bibliotecă.

M.Ț.: Cu o bibliotecară am o amintire.

M.P.: Cu o bibliotecară, chiar vă rugăm.

M.Ț.: Se făcea acum douăzeci și doi de ani. Am intrat într-o bibliotecă și am văzut-o pe ea... Mint, n-am avut eu... Eu glumesc. Eu, de fapt, sunt foarte ingrat. Eu citesc doar ceea ce cumpăr pe la colțuri, așa. Copiii mei sunt foarte „bibliotecofili”. Ei pleacă încolo, și eu cu ei mă duc, și mai schimbăm cărțile. Mie ce-mi place în bibliotecă este că toate femeile din bibliotecă, cel puțin franceze, ai impresia că ele sunt mute și-s surde. Și ele fac așa: „Șșș... șșșș...” Voi nu știu dacă aici, la fel... Voi scanați cărțile? Auzi numai „Pi... pi...” Parcă ești la supermarket. Și ele îți iau și-apoi îți dau altele și câteodată... Eu făceam *Micul prinț* și la biblioteca din Paris trebuia să găsesc ceva despre Saint-Exupéry. Și ele au căutat... Femeia aceea s-a ridicat, scârțâia masa, oasele, și s-a dus încet... Și eu zic:

„Dumnezeule, de ce am rugat-o să se ridice?” Eu zic: „Arătați-mi cu degetul”. Ea: „Taci”. S-a dus și 45 de minute eu am așteptat. Și n-a găsit. Și eu mi-am dat seama că omul care lucrează în bibliotecă câteodată are timp mai mult decât noi. Așa-mi pare mie. Și eu deja stăteam și mă uitam la ceas. Și zic: „Dați-mi voie...” Am aflat că are trei copii, doi nepoți, mi-a povestit totul. Și m-a întrebat de ce-mi trebuie Saint-Exupéry, că este Camus... Eu zic: „Bine, aceasta-i altă temă”.

Dar iată cred că chestia asta tot a fost foarte faină. Să văd că acolo timpul se oprește. Iată oprirea timpului în biblioteci este fantastică. Eu am avut ocazia să intru în biblioteca din Praga. Uite, am fost în biblioteci, dar n-am citit nimic. Nu pot să mă laud că... Dar e superb când vii în biblioteci și iei o carte și vezi acolo că oamenii stau și citesc. Și eu îmi dau seama că oamenii din biblioteci le urmăresc citirea. Fiindcă eu am văzut așa o chestie: deci, unul citea așa, mai repede, căuta ceva, cred că își căuta un subiect oarecare. Altul citea mai încet, dar altul pur și simplu nu citea nimic, dar stătea cu mâna pe carte. Și iată că aceasta mie mi-a fost foarte interesant și eu mă uitam la doamnele din bibliotecă. Cred că ele așa sunt de versate în a urmări psihologia lumii, că ele pot fi și pictorițe, și regizor de teatru, ele pot fi tot ce vrei. Ele cred că și scriu deja. Păi dacă vinzi carne, mai mănânci din carnea ceea. Așa și aici – cărți, cărți. Nu știu. Dar aceasta am observat în biblioteci: o mare, mare... Un mare moment de observație. Uite, observația timpului și conservarea timpului cred că face parte din marele mister al bibliotecilor. Uite așa.

M.P.: I-ați cucerit pe colegii mei și apreciem că știți să vă faceți foarte drăguț și plăcut. E o prezență de spirit...

M.Ț.: *Noblesse oblige.*

M.P.: *Exactement.* Fiindcă ziceați despre copii, veniți dintr-o familie frumoasă, aveți o familie frumoasă, trei fii...

M.Ț.: Da.

M.P.: O soție actriță.

M.Ț.: Da.

M.P.: Vreau să vă întreb: un regizor, zic eu bun, este regizorul propriei vieți sau i se întâmplă?

M.Ț.: I se întâmplă.

M.P.: Pur și simplu?

M.Ț.: Da, pur și simplu i se întâmplă, dar întâmplarea noi doar o chemăm. Poate, chemarea întâmplării și este... Tu îți programezi ceva. Fiindcă, iată precum v-am povestit, am avut ocazia. Poate că la Moscova mă făceam și eu un, nu știu... Poate lucram și eu undeva acolo. Dar a fost altfel să fie, altfel... Uite, bifurcarea aceasta cred că-i... Unde plecăm... De aceea și socot că întâmplarea și este alegerea. Șapte note stau pe portative, dar Vivaldi a ales o succesiune. Cuvintele în fiecare zi noi le spunem aceleași, dar niciodată n-o să le vorbim ca Sorescu. Niciodată. Noi ceva construim în noi și aceasta vine din toată bogăția sau nimicnicia pe care o vedem în jurul nostru... Nu, nu știu cum să vă spun, fiindcă nu putem să ne regizăm viața, nu putem. A făcut întâmplarea să ne vedem aici, fiindcă dumneavoastră ați conlucrat... Sau, nu știu, sunteți implicată în Biblioteca Municipală unde cuvântul „rezilientă” a dat un ecou în cunoștința noastră și v-am spus că am un film care se numește *Reziliența*. Iată aceasta ce-i? Noi ce, ne-am programat? Nu. Păi aceasta e... Dar acum noi ne-am programat, și iată întâmplarea a făcut să stăm în fața unei cortine absolut excepționale unde s-au jucat mari spectacole. Uite așa.

M.P.: Într-o discuție, îmi spuneți mie și lui Ivan Pilchin că țineți neapărat într-un spectacol de teatru să aduceți actualitatea, prezentul.

M.Ț.: Numai decît, da.

M.P.: Indiferent de autor, indiferent de epoca autorului.

M.Ț.: Da, da.

M.P.: Spectacolul în scenă trebuie să fie despre prezent și actualitate. Dar, pe de altă parte, arta teatrală este, în general, efemeră.

M.Ț.: Da.

M.P.: Două dintre cele trei filme pe care le-am văzut astăzi sunt deja pe YouTube, ele pot fi văzute. Spectacolele sunt niște

efemeride, ele dispar și e un lucru trist. Cum vă raportați la acest aspect?

M.Ț.: Cu bucurie. Fiindcă măreția teatrului este în aceea că el nu poate fi reținut. Doar noi nu putem să avem în fiecare zi primul sărut. Dar acel prim sărut tot timpul rămâne undeva, într-un colț al tău. Și aceasta și îți face căldura dragostei, căldura că simți ceva. Spectacolul, dacă e înregistrat, nu mai este spectacol. Fiindcă tu nu mai respiri cu oamenii același aer... Tu ești în acel moment când tu intri și ești vrăjit de acel actor sau de acea mizanscenă, de acea lumină, de acea muzică care sună și îți dă asociații ș.a.m.d. Efemeritatea teatrului și este marele cadou pe care l-au născocit

---

**Măreția teatrului este în aceea că el
nu poate fi reținut.**

---

grecii. Fiindcă noi, atunci, ne trecem altfel. Noi atunci simțim altfel timpul, suntem altfel, noi devenim altfel, fiindcă noi ne dăm seama cât e de fragil totul. Fragilitatea teatrului, aceasta și este

măreția și puterea lui. Acesta-i paradoxul, da? Cu demoni și îngeri. Prin fragilitate suntem rezilienți. Tot încolo ajungem.

M.P.: Vă întreba o jurnalistă așa, foarte provocator, despre ochelarii dumneavoastră fumurii.

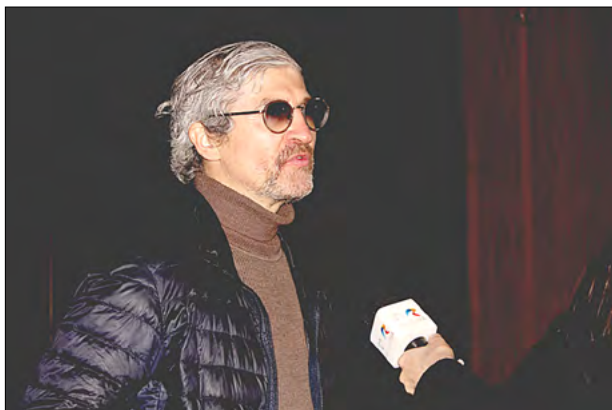
M.Ț.: Da.

M.P.: Care probabil că și ei contribuie la imaginea aceluia enigmatic demon. Eu n-o să vă întreb despre ochelari.

M.Ț.: Îs de văz. Îs de văz! Dar pot să-i scot. Dar așa văd doar o masă, nu văd nimic așa.

M.P.: Vreau să vă întreb dacă sunteți conștient de o optică, o viziune proprie asupra vieții, asupra lumii, asupra artei.

M.Ț.: Normal.

M.P.: Sau tot vi se întâmplă? Aici nu vi se întâmplă?

M.Ț.: Nu, nu. Normal că am o viziune, doar văd ce se întâmplă în jurul meu și eu... Nu poți să fii suspendat undeva într-o imponderabilitate, doar alături mor oameni, acolo-i

pandemie, în altă parte e foamete, oamenii caută apă pe lună, pe când în Sahara oamenii mor de sete. Așa-i un paradox – lumea noastră. E paradoxală. Și nu poți să nu observi toată treaba asta. Eu nu pot să nu observ că pur și simplu un râu, da, un râu, care are zece metri, a împărțit lumea noastră, și ne-a împărțit pe noi din Est și din Vest. Nu-i vorba acum de Prut, e vorba și de același Zid al Berlinului ș.a.m.d. Eu doar văd toată treaba aceasta. Și încă o dată vă spun că tot momentul acesta și face dintr-un artist – artist. Așa cred eu. Fiindcă noi suntem ecoul zilei de astăzi. Dacă astăzi s-a făcut, nu știu, s-a întâmplat ceva în Piața Marii Adunări Naționale, ceva, nu știu... Eu când vin la repetiții și dacă am trecut și am văzut, aceasta este în repetiția mea. Eu nu pot să mă detașez de ceea ce văd eu, nu pot. Precum Cehov spunea acolo, prin Trigorin: „Eu când văd un nouraș care seamănă cu un pian, eu sunt afectat de aceasta”. Eu sunt atins. Eu tot timpul vorbesc de Rossellini, care a fost un mare, mare pictor cinematografic. El spunea că dragostea pentru realitate este mai puternică decât realitatea însăși. Și atunci eu mi-am dat seama că, de fapt, arta este citirea realității și îndrăgostirea de realitate. Cel puțin, așa-i pentru mine. Eu, când mă îndrăgostesc de realitate, atunci am poziții și păreri despre ceea ce fac. Dar numaidecât trebuie să ai o poziție și o părere. Fiindcă, pentru mine, totul se împarte în două lucruri: cât timp dau și pentru ce dau.

M.P.: Ca o rimă la Rossellini, vreau să vă întreb... Știu că ați fost la mormântul lui Federico Fellini...

M.Ț.: Da...

M.P.: Cum a fost? Poate, ne povestiți.

M.Ț.: Superb a fost. El e înmormântat în Rimini și noi eram acolo cu teatrul. La Rimini. Și eu știam. Și le-am spus la băieți: „Haideti cu mine”. Și vreo doi au mers. Dar nu le-am spus unde. Și acolo erau niște flori foarte multe în fața cimitirelor, ca în toate orașele. Și erau niște madone din astea... În Rimini toți se cunosc. Și când acolo, se oprește și ies niște oameni așa... Așa, ies... Și eu zic: „Dați-mi șaizeci de...” Am cumpărat multe crizanteme, erau o căldare întreagă. Și ei toți se uitau: „Tu ce, ai pe cineva aici?” „Da, am pe cineva aici, am pe cineva...” Și a venit paznicul cimitirului și m-a întrebat: „Dove?” („Unde?”). Și eu i-am spus: „Fellini...” „Andiamo”. Și ei deja au auzit. „Fellini, Fellini, aici e Fellini”. „Numai, vă rog, nu vă uitați în sus, eu am să vă arăt ceva absolut extraordinar”. Și noi mergeam, mergeam. Și el ne-a dus, ne-a dus,

nu mai găseam mormântul. Tot ca prin bibliotecă, așa m-a dus. Fiindcă acesta tot e un fel de bibliotecă, acolo tot citești. Și el mi-a spus: „Acum priviți”. Și eu am ridicat ochii și era pur și simplu fascinant. Fiindcă mormântul lui Fellini e făcut de un mare arhitect, și-i făcut ca botul unei nave. „E la nave va...” La nave Fellini vine peste tine. E pur și simplu fantastic. Și noi am pus florile acestea și am stat foarte mult timp. Și tipul acesta, care era de la poartă, era fascinat, ne-a întrebat de unde, de-a cui... Știi cum în sat oamenii: „De-a cui ești?” El era fascinat că noi am venit. Niciodată n-a văzut să vină cineva pur și simplu așa, să-i pună flori. Pentru mine Fellini este cel mai mare.

M.P.: Am să vă întreb o chestie foarte, așa, ciudată...

M.Ț.: Până acum a fost totul normal, da? Atunci, ce-o să mai fie și acum...

M.P.: Nu, voiam să vă întreb dacă vă e frică de moarte și unde ați vrea să fiți înmormântat – la Chișinău sau la Paris?

M.Ț.: Eu nu știu... Cineva o spus aceasta, nu eu... Eu am cunoscut un tip absolut excepțional. se numește Teodor Currentzis – un mare, mare dirijor de muzică. Am avut șansa să-l cunosc. Și el a spus o chestie și, uite, eu cu el sunt absolut de acord: „Eu aș vrea așa să dispar – ca o bulă de săpun. Pac, și nimeni să nu știe mai mult despre tine”. În genere, te-ai trecut și nu știe nimeni, nimeni nu știe, pur și simplu rămâne... Doar, cum spunea Stănescu, „după noi rămân doar sentimente”. Iată sentimente aș vrea să rămână. Dar aceasta, unde și ce și când – eu la aceasta... Nu știu, nu mă încântă treaba aceasta, deloc. Adică, e o temă care eu îmi dau seama că... toți merg spre asta, dar eu nu cred că aceasta mi-ar da acum niște gânduri. Iată m-ați întrebat, și eu acum noaptea am să mă trezesc pe la patru și am să zic: „Dar unde totuși să-mi rezerv ceva?” Mai ales că acum, știi: iei una și îți dau două cu același preț.

M.P.: Marketing. Știi că vă consumă rutina repetițiilor, pentru că în ajunul acestui eveniment am mai comunicat și mereu sunteți în repetiții, în ședințe de teatru. Nu vă consumă cumva această rutină?

M.Ț.: Copiii nu te consumă doar (măcar că te consumă). Faci doar totul fiindcă vrei, nu fiindcă trebuie. Eu acum lucrez la Teatrul „Licurici”, unde pregătim *O noapte furtunoasă* în păpuși... Eu doar am început cu păpuși, dar niciodată n-am fost atât de copleșit de treaba aceasta. Cred că nu mă copleșește păpușa aceasta care pur și simplu bucură ochiul copilului. Pe mine m-a copleșit păpușa,

fiindcă am avut ocazia să-l văd pe Rezo Gabriadze, pe Philippe Genty, pe Stanislav Jelezkin de la Moscova – mari păpușari. Am avut ocazia să văd spectacolele lor... Eu am văzut spectacolul lui S. Jelezkin, *Cenușăreasa*, făcut cu șapte flaconașe de parfum. Vă jur... Eu stăteam și plângeam... Eu zic: „Ce-i asta?” Aceasta pur și simplu te duce în altă lume... De aceea întâlnirea cu păpușa... O să veniți, spectacolul este în curs de a fi făcut, el e foarte complicat, e foarte neobișnuit. Mai ales Caragiale. Pentru mine e cel mai temut, cum spunea Ionesco. „Cel mai mare dramaturg necunoscut al lumii e Caragiale” – așa spunea Ionesco. Dar el, într-adevăr, e mare. Și acolo atâtea găsești, atâtea modernitate și atâtea zi de astăzi ca la nimeni altul găsești. Atemporalitatea marilor scriitori se manifestă atunci când ei scriu, știind ce

---

„Noi nimic nu luăm cu noi”, fiindcă noi într-adevăr nu luăm nimic cu noi. Noi doar lăsăm, și acesta cred că este un mare, mare slogan al artei. Noi nimic nu luăm cu noi și trebuie să lăsăm cât mai multe.

---

o să fie, ei sunt într-un fel prevestitori. Nu vreau să fac spoilere, dar o să fie foarte neobișnuită toată treaba aceasta. Și normal că tu intri încolo, tu te îndrăgostești de toată lumea aceasta care crede în păpușa aceasta, care crede în ceea ce spui tu. Și normal că aceasta te împinge să mergi cu ea înainte. Sau, peste câteva zile, cu părintele Curnic noi începem o nouă filmare, despre un alt moment spiritual al omenirii, care se numește *Noi nimic nu luăm cu noi*. Aceasta despre moarte, apropo. „Noi nimic nu luăm cu noi”, fiindcă noi într-adevăr nu luăm nimic cu noi. Noi doar lăsăm, și acesta cred că este un mare, mare slogan al artei. Noi nimic nu luăm cu noi și trebuie să lăsăm cât mai multe.

M.P.: Eu mai am două întrebări, dar mă gândeam poate cineva din sală ar vrea să adreseze o întrebare sau două.

Vasile Botnaru: Mihai, dumneavoastră sunteți mai bun actor sau mai bun regizor? Am văzut cum v-ați produs în mini-spectacolul acesta despre bibliotecă și mi-am dat seama că nu degeaba sunteți șef de catedră sau predați arta actoriei. Poți să fii regizor bun dacă nu ești și actor bun? Doi: poți să fii și regizor de film și regizor de teatru? Rar cine reușește. Dumneavoastră sunteți un exemplu care le îmbinați, deși noi, profanii, credem că sunt meserii diferite. Și ultima întrebare, pornind de la reziliență. Noi,ăștia sovieticii, știm că reziliența, de fapt, în vremea sovietică însemna „сопромат” și se spunea așa: dacă ai dat „сопромат”-ul, poți să te însori. Așa era un banc, al studenților. „Соппротивление

материалов”. Acum, mesajele dumneavoastră, pe care le-am văzut aici, nu întâmpină „сопротивление” la noi, la generația care suntem mai mult sau mai puțin... Credeți că există deja reziliența unei generații care nu vrea și nu acceptă mesajele acestea? Aveți așa o problemă în familie, cu tinerii? Noi, de exemplu,ăștia, începem a vedea că oamenii tineri nu întotdeauna acceptă să-i înveți, să le spui ce-i bine, ce-i rău, decalogul etc. Aveți problema asta, ca regizor?

Mihai Țărnă: Sigur că da. Eu am să încep cu ultima întrebare, fiindcă o consider extraordinar de interesantă. Sper să n-o stric cu un răspuns stupid. Eu am să vorbesc despre două soiuri de reziliență. Și primul care mă sperie este că toată lumea s-a deprins cu aceea că în lume e război. Noi ne-am deprins cu aceasta. Noi trăim, acolo undeva este război și noi știm asta, ca și cum deja este o normalitate. Și asta tot e un fel de reziliență, absolut macabră, dar ea există. Și nu trebuie să spunem că nu există. Noi suntem conștienți de aceea că noi știm că undeva se luptă, undeva se moare, dar noi nu facem mare diferență între aceea ce-a fost ieri sau ce este astăzi. Cineva a zis, un psiholog, că sunt de ajuns trei zile ca omul să se transforme în ceva absolut diferit de ceea ce este el în viață. Adică, el poate să devină ucigaș, el poate să devină narcoman, el poate să devină dependent, el poate să devină... cult. Cred că în trei zile e imposibil să devină, dar noi vorbim despre niște stări radicale. De aceea reziliența aceasta, prima despre care vă spun, că noi suntem deprinși, ne deprindem foarte repede cu ceva și trăim ca și cum aceasta nu există și noi suntem într-un fel indiferenți, mă duce la ideea lui Stanisław Lem care a spus că doar compasiunea poate salva lumea. Deci, aceasta-i altă reziliență. Aceasta-i numărul doi. Compasiunea care pe noi ne înconjoară, fiindcă dacă am vorbit de García Márquez, el avea așa o vorbă: „Pot să mă uit de sus în jos la un om doar într-un singur caz – când îl ajut să se ridice”. Noi aceasta n-o facem. Noi dimpotrivă putem să călcăm peste el. Și aceasta tot sperie.

Deci, există două feluri de reziliență. Desigur că generația care vine acceptă doar greșelile proprii, ea nu poate să învețe de la alții pentru că noi trebuie numaidecât să trecem prin experiența noastră. Fiindcă experiența noastră e plină doar de greșeli. Foarte puțin de victorii. Și când mama ne spune, ți-am spus să nu faci, tu oricum faci. Dacă o ascultam, poate că nu nimeream în această groapă. Reziliență cred că și este însuși mersul lumii. Însăși istoria

care ne produce pe noi. Fiindcă dreptul la reproducere este, în fond, după părerea mea, o parte a rezilienței. De aceea eu aş rămâne la ideea că reziliența este o parte misterioasă a lumii. Și ea pe noi oricum ne ține, și ne străpunge, și ne plimbă prin noi.

Noi suntem rezilienți. Noi vrem, noi tindem cel puțin la aceasta. De aceea eu cred că să-i dăm Cezarului ce-i a Cezarului și fiecare generație să-și inventeze reziliența sa.

Apoi, în ceea ce privește a doua întrebare. Fiindcă toți spun că filmul a apărut din teatru, dar eu nu sunt de acord absolut deloc. Uite, aici am să mă mai laud cu câteva nume pe care le-am avut în fața mea. L-am avut și pe Bertolucci la lecție și Kusturica a fost la un stagiu – adică oameni care au marcat cinematografia. Am avut ocazia să-l cunosc pe Emil Loteanu, cu care am discutat, și nu puțin, măcar că eram foarte-foarte tânăr. Eu cred că filmul totuși este... mașina timpului. Noi am oprit timpul, timpul se oprește în cadru. Omenirea a reușit să facă mașina timpului, numai că nu știu dacă noi putem să ne transportăm sau nu, dar cel puțin clipa e oprită. Fiindcă eu, când îl privesc pe Charlie Chaplin în foarte multe filmulețe de-ale lui, cred că ele sunt făcute acum în 2023, pe când ele au peste o sută și ceva de ani. Și eu acolo văd aceeași lume, același miracol al descoperirii lumii, aceeași, nu știu, emoție. Cinematografia este un conglomerat de arte. Fiindcă, când îl privim pe Visconti (pentru mine el e marele esthet al cinematografeii) sau pe Bertolucci... doar e aceeași punte care vine de la Da Vinci sau de la Michelangelo, Caravaggio – ei discută în același fel, ei discută la același nivel cu noi, ei ne dau scenele biblice altfel, scenele mari, scenele veșnice. Muzica, plastica, pictura. Desigur că este actorul, Măria Sa actorul care, și în teatru și în film, este primordial, numai că e cu mult mai dificil în teatru să duci rolul de patru ceasuri, pe când în cinematografie un film de trei ore se filmează timp de trei-patru luni. Și atunci tu privești trei-patru ceasuri care s-au făcut în timp de trei-patru luni. E altceva. Până

când actorul nu intră, până când el nu șlefuește rolul, tu poți să faci zece-cincisprezece reprize, pe când în teatru tu ai un timp restrâns. În schimb, teatrul poate fi re-făcut. Pe când filmul, dacă e făcut, atât rămâne.

V.B.: Cum combinați?

Reziliență cred că și este însuși mersul lumii. Însăși istoria care ne produce pe noi. Fiindcă dreptul la reproducere este, în fond, după părerea mea, o parte a rezilienței.

De aceea eu aș rămâne la ideea că reziliența este o parte misterioasă a lumii. Și ea pe noi oricum ne ține, și ne străpunge, și ne plimbă prin noi. Noi suntem rezilienți. Noi vrem, noi tindem cel puțin la aceasta.

M.Ț.: Eu nu știu cum le combin. Cum îmi vine, nu știu. Adică, eu de fapt am învățat film, eu mai mult sunt regizor de film decât de teatru, fiindcă în teatru sunt niște chestii pe care eu le descopăr în fiecare zi. Dar cred că aceasta și este definiția mea a teatrului, fiindcă eu fac teatrul meu. Lumea care lucrează cu mine zice: „Dar așa nu se face, așa nu se poate de făcut”. Și eu cred că teatrul e așa cum nu trebuie, pe când filmul are niște legi ale sale. Eu nu știu cum le combin, nu știu. Cred că vi-

ziunile oricum vin și în teatru, fiindcă teatrul meu e așa, foarte... Eu nu pretind să știu cum e teatrul meu, fiindcă mi-e greu să vorbesc despre mine, dar eu cred că el e un pic cinematografic. Nu știu cum se întâmplă, dar în teatrul pe care îl fac, la un moment dat, eu pot să scot cuvintele și el o să fie clar. Iată așa-mi pare mie. Fiindcă, de fapt, pentru mine cuvântul este cu mult mai puțin important decât emoția care naște cuvântul. Pe mine mă interesează emoția care naște cuvântul, pe când în cinematografie imaginea naște, la fel... Mă rog, ele-s foarte apropiate. Eu nu știu, domnule Botnaru, cum eu le mărit pe ambele, dar iată că se întâmplă când iese, câteodată. Nu pretind că tot timpul, e foarte dificil să te judeci și să vorbești despre ceea ce faci. Mie-mi place. Cred că asta-i măritul cel mai important. Eu iubesc asta. Eu chiar mai mult am să vă spun. Mai mult decât „a iubi” este „îmi trebuie”. Eu am nevoie să fac asta.

V.B.: Actor și regizor?

M.Ț.: Actor și regizor... Eu nu știu. În primul rând, eu tare aș vrea să joc în teatru. Și eu într-un interviu am spus: eu tare aș vrea să joc în teatru cu Petru Vutcărău. Aceasta-i adevărat, e adevărat.

Petru VUTCĂRĂU: Vino la o repetiție!

M.Ț.: Noi, când repetam *Lear*... E adevărat, fiindcă domnul Vutcărău este absolut... Eu cu dânsul am lucrat o singură dată și până acum mi-aduc aminte că-i aduceam atâtea chestii și el era

foarte democratic. Dar câteodată mai striga la mine, asta tot țin minte. Eu tot mi-am permis și am strigat și eu o dată. Tare aș vrea să joc, dar cred că pentru aceasta trebuie timp, iar regia... Nu știu care-i mai mult în mine. Cred că totuși... regia e mai mult. Fiindcă tu lucrezi cu spațiul, cu timpul, pe când actorul, el e cu corpul, el e cu ceea ce e înăuntru, cu acel care-i lângă tine, cu microfonul. Acum doar eu joc teatru, un pic, nu tare, eu-s sincer, dar sunt foarte incomodat de acest interviu care-i neobișnuit, fiindcă nu suntem la televiziune. Pentru prima dată, nu, mint, am mai făcut așa în Franța, de vreo două ori. Dar cu oameni absolut necunoscuți. Dar aici, e așa, este un pic de teatru și aici. Nu știu cum le mărit, dar întrebările îmi plac, mersi mult.

Lidia KULIKOVSKI: Domnule Țărnă, pentru că suntem într-un teatru, spuneți-mi, vă rog, ceva: ce înseamnă un teatru rezilient? Nu mă refer la perpetuare, la istorie, la memorie, ci la adaptare. Aceasta-i prima întrebare. A doua întrebare: ce ar trebui să facă teatrul ca să devină unul rezilient, că despre bibliotecă tare bine ați vorbit și noi tot am înțeles. Vă gândiți că spectatorul are aceeași părere față de reziliența unui teatru ca și cei care lucrează în teatru?

M.Ț.: În primul rând, eu am să încep cu aceea că reziliența este totuși un efect în timp. Reziliența nu este de moment. Termenul de reziliență poate fi considerat doar în timp. Noi rezistăm nu o singură dată. Deci, când noi avem... Știți cum se spune: că ai căzut – e fizică, că te ridici – e caracter. Timpurile teatrului sunt mereu reziliente. Fiindcă teatrul ca structură de existență e foarte, foarte dificil să existe, fiindcă niciodată guvernarea nu se gândește că teatrul are și el nevoi. Tot timpul noi ne gândim la altceva și teatrul, într-un fel, e marginalizat. Cel puțin, așa văd eu. Eu cred că totuși reziliența în teatru este... Iată am să vă dau un exemplu: publicul când intră la un spectacol, nu se cunoaște (bine, au venit doi cumetri și doi veri, ok, există acolo zece oameni care au venit). Aici, în sală, se adună cinci sute, șase

sute de persoane, sunt săli de opt sute de oameni. Ei nu se cunosc, ei nu se știu, și când colo – se stinge lumina, se deschide cortina, și ei încep, în același timp, la unison, să plângă, să râdă, să tacă, să gândească, să închidă ochii. Și ei devin dintr-o necunoscută o societate. Pentru mine, acesta-i un gest de reziliență. Pentru mine, acesta-i un gest de unificare. „Pentru mine aceasta nu-i o școală, eu vreau să-i învăț viața...” – nu există așa ceva. Fiindcă omul, dacă vrea, singur o să învețe. Dar faptul că o sală întregă începe să vibreze, emotiv și emoțional, la o chestie pe care noi, aici, o repetăm de luni de zile, de zeci și zeci de ore în care stăm și repetăm, cadențați, și în emoții, și în precizie, și în mizanscenă... Câteodată oamenii vin și spun: „Dar ce, mai primesc și ăștia leafă? Ei ce fac aici? Pur și simplu se strâmbă?” Aceasta nu-i adevărat. Depinde la ce teatru plecați. Dar sunt teatre unde pur și simplu ieși altfel. Eu am văzut spectacole care au schimbat viața mea. Am devenit altfel. De aceea, pentru mine, primul punct al rezilienței teatrului este atunci când teatrul transformă sala într-o unitate. Într-o unitate de măsură care poate fi socotită societate.

Ninela CARANFIL: Dragă Mihai, am urmărit frapată filmele tale și mi-amintesc că, în anii de studenție, ție nu-ți plăcea poezia, adică îți plăcea mai mult poezia cântată – cântai din Păunescu, din mai mulți poeți. Și uite că pe mine mă uimește și mă bucură enorm schimbarea asta a ta. Trebuia să pleci tu în lume, ca să aduni atâta dor în tine, pentru că din părinții tăi, care iubesc neamul până la sacrificiu, trebuia să se nască un asemenea creator. Și eu cred că

dorul te-a readus acasă, pentru a mărturisi durerea, suferința și sacrificiul neamului nostru. E minunat că vorbim aici și despre credință, pentru că întâi și întâi este credința. Dacă nu este credință, părinte – nu există nimic. Omul fără Dumnezeu nu e om; s-a transformat iată în fiară, așa cum am văzut noi în film. Și de aceea eu mă bucur că tu ai revenit acasă... Ai pomenit de Brâncuși... Brâncuși tot și-a realizat lucrările sale din mare dor pentru țară, pentru neam, pentru tot ceea ce este românesc. La fel și tu ai venit să ne mărturisești dorul tău pentru neam, pentru ceea ce ai acumulat tu, mergând prin lume, cu acest dor în cârcă. Îți mulțumesc pentru că ai revenit cu această durere și suferință a noastră a tuturor. Îți mulțumim din suflet. Asta am vrut să-ți spun eu.

M.Ț.: Mersi mult, doamna Caranfil, mersi din suflet. Eu vreau să mulțumesc tuturor și vreau să mulțumesc Mariei Pilchin, fiindcă această inițiativă vine din partea dumneaei și eu pur și simplu am fost surprins că atât de plăcut s-a organizat această întâlnire, fiindcă și aceasta este un fel și un soi de teatru rezilient. Mersi mult, Maria!

M.P.: Și fiindcă întreba Vasile Botnaru despre regie, ați spus că puneți la cale cu părintele Curnic un film...

M.Ț.: Da.

M.P.: Hai să forțez eu și să întreb. Și altceva ce mai puneți la cale? Alte proiecte cinematografice?

M.Ț.: Eu am realizat în 2017 un film de lungmetraj care încă n-a fost scos nicăieri, nimeni nu l-a văzut. Adică foarte puțină lume l-a privit, fiindcă am făcut o singură proiecție. Se numește *Ogma*. Și dacă vorbim deja despre aceasta, ca protagonist este regretatul Ștefan Bouroș care a plecat atât de devreme și atât de neașteptat, și el n-a văzut filmul acesta... El face un rol absolut de excepție. Și vreau numaidecât să-l arătăm filmul acesta, pentru că eu sunt sigur că foarte multă lume o să se regăsească în el. E o lume aparte, e o parabolă. La fel, un film foarte spiritual, dar e și comercial în același timp, fiindcă filmul acesta se privește foarte ușor. Și altceva... Noi am realizat, în 2018, alt film de lungmetraj care se numește *Dincolo de noi*, un film despre ceea ce se întâmplă astăzi în lume, și în Ucraina. E același subiect, e haosul, fiindcă noi trăim timpul haosului după marele imperiu. Imperiile când cad, haosul guvernează. Și, apropo, dacă am vorbit de *Dincolo de noi* și de domnul Petru Vutcărău, el face acolo rolul central (profesorul Frigmor) și eu sunt sigur că, când va ieși filmul, o să-l admirați, fiindcă este absolut *époustouflant*. Suntem în căutare de niște fonduri, fiindcă filmul este filmat pe fond verde și la timpul când l-am filmat aveam susținerea și a Ministerului Culturii, și a Guvernului, iar apoi totul a căzut și cei care au venit nu ne mai susțin și așa mai departe. Dar cred că, totuși, până la urmă, cum a spus Bulgakov: „Manuscrisele nu ard”. Eu sper că filmul o să vadă lumina zilei, fiindcă, în primul rând, este sincer, este despre noi și are niște lucrări artistice absolut incontestabile.

M.P.: Tot Bulgakov zicea: „Să nu cereți nimic. Cei de sus vor da și singuri”. Și acum, întrebarea finală, întrebarea capitală, care chiar aș vrea să oprească acest dialog al nostru, abrupt. De ce, totuși, Shakespeare?

M.Ț.: Doamne...

V.B.: În următoarea oră aici suntem...

M.Ț.: Fiindcă el a spus cea mai mare replică, după părerea mea, care definește toată... tot sensul nostru: „Și restul e tăcere..”. Mersi.

M.P.: Vă mulțumesc.

3 aprilie 2023,

Teatrul Dramatic de Stat Rus „A.P. Cehov” din Chișinău

Descifrarea dialogului: Elena TARAGAN

Foto: Dumitru CECAN

VLAD POHILĂ – GLASUL LIBERTĂȚII NOASTRE

*Elena UNGUREANU, dr. hab.,
șefa Secției Studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

Când se vorbește despre Vlad Pohilă, cei care îi invocă numele ezită un pic în a-i prezenta înțâietatea specializării: scriitor, publicist, traducător, lingvist, prozator, redactor de carte, luptător pentru limba română de linia întâi din Basarabia... Întrebarea e: ce a fost întâi de toate? Oare poți fi un bun lingvist dacă nu ești și redactor de carte, și promotor al cărții, scrisului, lecturii, bibliotecii, oamenilor cărții, cuvântului? Vlad a fost... Dar să ne înarmăm cu o afirmație care nu va plăcea multor din breaslă, și anume că „Vlad Pohilă este, după Mihai Cimpoi, *prima noastră minte enciclopedică* (aici și mai jos, sublinierea noastră – *E.U.*)”, o calificare ce-i aparține regretatului Ghenadie Nicu [11]. Se cade, așadar, să-i găsim locul. Mai exact, să-l repunem la locul convenit printre cărturarii cu care am avut onoarea și bucuria de a fi contemporani. Să reținem deci: Mihai Cimpoi – printre criticii literari, Vlad Pohilă – printre lingviști. „Noastră”, adică basarabeană. Ar fi „prima noastră minte enciclopedică” din perioada postbelică, probabil, căci marii „noștri” lingviști s-au născut și înainte de război, în secolul trecut (E. Coșeriu), și în secole trecute (B.P. Hasdeu). Fără a îndrăzni să-l alăturăm lor, constatăm doar că Vlad Pohilă avea un respect enorm atât față de marele Coșeriu, cât și față de marele Hasdeu. A fi enciclopedist e o calitate de care nu se bucură prea mulți, presupunându-se cunoașterea multor limbi, o viziune integratoare, gândire de rețea etc.

Îmi permit să mă înscriu printre cei care ar putea afirma, cu admirație: „Pe Vlad Pohilă l-am cunoscut și eu!” [15, p. 6] și să sintetizez câteva *gânduri* din alte *gânduri* scrise în alte rânduri despre un mare iubitor de Țară și de Limba Română.

Adăugăm aici (dar o confirmă din plin toate titlurile de carte!) că tot în categoria lingviștilor îl pune și Grigore Vieru, atunci

când afirma: „Un remarcabil *lingvist*, dar și strălucit publicist este Vlad Pohilă, care s-a ascuns în adâncul unei modestii rar întâlnite la noi” [22, p. 5]. Și reductabilul lingvist Valentin Mândăcanu, cel căruia datorăm trezirea noastră din amorțirea ideologică, avea să observe: „De-am avea mai mulți *mânuitori de condei (și de idei)* ca Vlad Pohilă, soarele românismului din Basarabia nu s-ar mai lăsa înghițit de vârcolacii guvernării comuniste” [10, p. 4]. Directoarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în perioada 1989-2013, Lidia Kulikovski, cea care l-a ținut sub aripa ei ultimele două decenii, o adevărată protectoare și susținătoare a „adânc modestului lingvist”, a recunoscut că anume Vlad a fost, la catedră sau la tribună, la radio sau la bibliotecă, „*profesorul nostru de română*”. Tot dumneaei afirma, cu un fel de îngrijorare și mirare: „Vlad Pohilă poartă o povară ceva mai mare decât el (vrând să spună, probabil, decât poate duce un singur om pe umerii săi – *n.n.*) – *grija limbii române*” [7, p. 489].

În fine, o spunea chiar Vlad Pohilă: „Mă încercă o anumită jenă când cineva mă prezintă ca scriitor, sunt *om al scrisului*”. O modestie exemplară din marginile căreia n-a ieșit niciodată, l-a caracterizat până la capătul existenței sale lumești. S-a mulțumit cu puțin, i-a fost de ajuns întreaga limbă română, căreia i-a slujit cu un fel de sfințenie.

Vlad Pohilă s-a născut la 6 aprilie 1953, în com. Putinești din raionul Florești (fostul județ Soroca), al șaptelea din cei nouă copii ai lui Ion și Ileana Pohilă. Țărani simpli și mărinimoși, părinții au transmis, cu siguranță, o bunătate infinită celui care a luptat cu toată ființa sa la sfârșit de secol XX pentru limba și scrisul părinților care-i dădura suflare. Alfabetul latin, puncta el într-un interviu, e un semn de respect pentru mama și, în același timp, un omagiu adus limbii române. „Cine se apucă să scrie despre limba romană – că o elogiază, că o apără de prigoană, că încercă să o cultive – ar face bine să abordeze fațete de maximă sensibilitate, aspecte ce ar viza pe vorbitorii ei autentici, nu pe cei «de serviciu» sau rătăciți. Și, esențial – despre limbă e necesar să se scrie corect. (...) Totul începe și totul culminează, în existența mea, cu fascinația pentru limba mamei, adică pentru română” [12, pp. 80-81].

A făcut secția de ziaristică a Facultății de Litere a Universității de Stat din Moldova, pe care a absolvit-o în 1975, iar imediat după absolvire a urmat, la Moscova, Cursurile de muzeistică și studiul artelor (1976). Calitățile sale de ziarist s-au remarcat încă în anii

studentției, când începe a tipări articole în ziarele *Viața satului* și *Tinerimea Moldovei* (1973-1974).

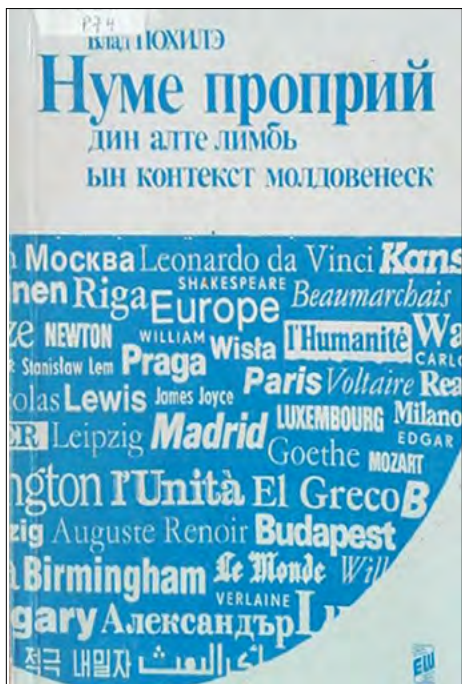
Enciclopedismul lui Vlad se deduce și din experiența sa de „ghid de clasa întâi” și „interpret (translator) în turism” (în română din alte limbi și viceversa), specializat pentru marile muzee de artă din Moscova și Leningrad (Sankt-Petersburg) (1975-1981), activitate care i-a solicitat o bună cunoaștere a istoriei și a artei universale, dar și abilitatea de a vorbi și înțelege și alte limbi decât româna. Anume în această perioadă „turistică” simte nevoia ca, pe lângă rusă și franceză (pe care le cunoștea din școală și de la facultate), să studieze mai multe limbi slave (bulgară, sârbă, croată, polonă, cehă), dar și limbile baltice (lituaniană, letonă), precum și culturile acestor și ale altor popoare.

Revenit acasă, mănâncă din pâinea ziaristului și a redactorului pe la diverse publicații periodice din Chișinău: activează la ziarul *Noutăți editoriale* (1981-1983), apoi e secretar de redacție al revistei *Limba și literatura moldovenească* (1987-1990), devenită ulterior *Revistă de lingvistică și știință literară* a Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei (actualmente *Philologia*, Institutul de Filologie Română „B.P. Hasdeu”), revistă care, pur și simplu, era obligată să se remarce prin scris îngrijit sub toate aspectele.

Munca unui ziarist sau a unui redactor la Chișinău nu a fost niciodată prea bine plătită. De aceea se vede nevoit să înceapă, în aceeași perioadă, odiseea unui doctorat în lingvistică (în anii 1984-1987), la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei, alegând o specializare de istorie a limbii prin prisma scrisului/ortografiei (problemă care i-a deschis și mai mult ochii în legătură cu grafia nefirească a limbii „moldovenești” practică la acea vreme). Din păcate, evenimentele se succed rapid și nu mai apucă să definitiveze doctoratul cu o teză susținută public, care poate i-ar fi schimbat oarecum destinul, dar cine știe... Studiile s-au încununat totuși cu o carte foarte căutată la vremea ei – *Nume proprii din alte limbi în context moldovenesc* (1988), apărută înainte de anul de grație 1989, în grafie chirilică, bineînțeles, și care ar fi meritat o reeditare în grafie latină (dar nu a fost să fie).

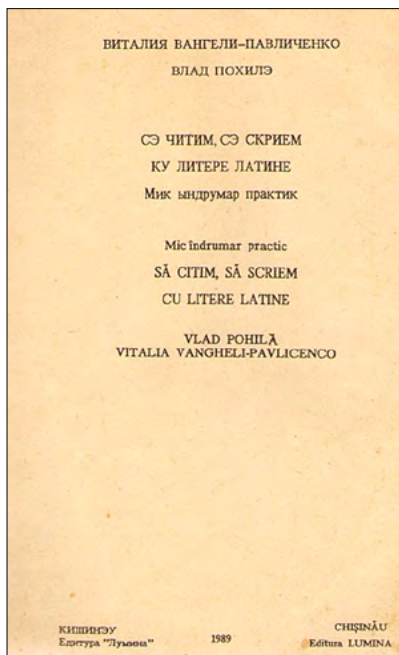
Documentarea însă i-a servit ulterior în pregătirea, alături de cei mai buni specialiști în ortografie din republică (printre care Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk, Ion Ețcu, George Rusnac, Vitalia

Cartea de debut a lui Vlad Pohilă (1988), cu o copertă sugerând latinitatea

Pavlicenco etc.), a unor materiale didactice pentru publicul larg, când revenirea la scrierea în grafie latină a creat o penurie în domeniul editării de carte și surse de tip autodidact. În plin an 1989, îi apare de sub tipar subțirea, dar extrem de necesara carte: *Să citim și să scriem cu litere latine* (în colaborare cu Vitalia Vangheli-Pavlicenco) (apărută într-un tiraj fabulos – cca un milion de exemplare!) și *Grafia latină pentru toți* (1990), cărți care au făcut istorie și prin care s-a produs, realmente, alfabetizarea și inserția de cărturărie în rândul populației

Manuscris al unei cărți (în 2 grafii) cu tiraj de un milion de exemplare – *Să citim, să scriem cu litere latine* (1989)

Carte de alfabetizare pentru românii basarabeni
– *Grafia latină pentru toți* (1990)

scăpate, în sfârșit, de povara unei scrieri străine, dar care încă nu stăpâna scrierea în alfabet latin decât la nivel intuitiv.

În vara lui 1988, împreună cu matematicianul Viorel Ciubotaru și cu lingvistul Emil Mândăcanu (feciorul lui Valentin Mândăcanu), elaborează și redactează *Scrisoarea celor 66* (după numărul semnatarilor, ultimul pe listă fiind însuși Vlad Pohilă), scrisoare care mai tulbură inimile și mințile unor academicieni și deputați până în prezent, fiind adusă periodic în centrul

unor discuții interminabile, în legătură cu tot contextul elaborării și semnării, dar și cu greutatea distincțiilor pe care le-au meritat sau le-ar fi meritat semnatarii.

Scrisoarea „semnala situația dezastruoasă în care ajunsese limba noastră prin restrângerea domeniilor de întrebuințare, degradarea ei inadmisibilă și propunea drept căi de ieșire din situație adoptarea de urgență a trei măsuri radicale: proclamarea drept limbă de stat, revenirea la scrisul latin, recunoașterea unității limbii vorbite în Republica Moldova și în România socialistă de atunci. Temerarul memorandum, adresat Comisiei interdepartamentale pentru studierea istoriei și problemelor limbii moldovenești de pe lângă Sovietul Suprem al R.S.S.M., se încheia cu speranța că «prin activitatea Comisiei se va pune capăt unui capitol rușinos al lingvisticii conjuncturiste din republică – teoria celor două limbi romanice din nordul Dunării» [9, p. 98]. Acest

Scrisoarea deschisă a celor 66 de intelectuali publicată în ziarul *Învățământul public* din 17 septembrie 1988

apel – de un curaj și o mobilizare fără precedent – a fost preluat imediat de *Literatura și arta*, *Tinerimea Moldovei*, de alte ziare și reviste, declanșând o impresionantă campanie de colectare a sute de mii de semnături, din toate colțurile republicii, în favoarea acestor deziderate, grăbind astfel adoptarea Legilor cu privire la funcționarea limbilor în istorica zi de 31 August 1989.

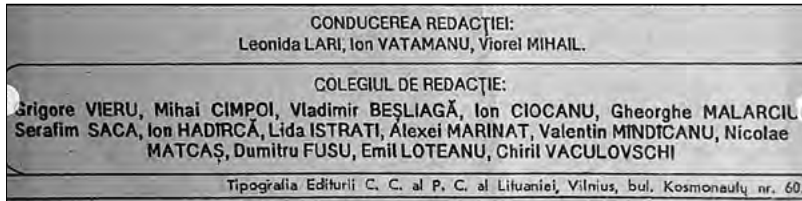
Sunt multe de spus despre istoria acestei scrisori, dar nu avem spațiu să le reproducem aici. După lungi discuții, în 2021, pe fațada clădirii Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (de pe str. 31 August 1989) a fost dezvelită o placă memorială în onoarea acelor bravi intelectuali, printre care figurează (în ordine alfabetică, de astă dată) și numele celui care a ticluit-o. Până la ora actuală, e singura formă de înveșnicire oficială a numelui distinsului lingvist basarabean.

Glusul... cu alfabet latin

Însă „ora astrală ziaristică” a lui Vlad avea să fie *Glusul* (1989-1995, ulterior, cu titlul *Glusul Națiunii*) – prima publicație în grafie latină în Basarabia ieșită de sub ocupație sovietică. Vlad e cel care a participat, împreună cu Emil Mândăcanu și alți prieteni, la

Vlad Pohilă (al doilea din stânga), cu colegii și prietenii Iurie Zavadschi, Leonida Lari, Eugenia Duca, Valeria Grosu, Ion Vătamanu și Sergiu Puică, cu primul *Glusul* adus acasă (1989)

Colegiul de redacție al ziarului *Glasul* (1989), cu mențiunea editării la Tipografia Editurii din Vilnius, Lituania

Începutul anului 1989, la tipărirea, în condiții clandestine, a primelor numere, care se vindeau ca pâinea caldă. Primul număr a apărut la Riga (Letonia), deoarece la Chișinău editarea revistei era imposibilă, neexistând tipografii dotate cu garnituri cu litere latine. La Riga s-au tipărit 60 de mii de exemplare, care au fost aduse la Chișinău cu un camion la 13 martie 1989, de tipărirea și transportarea ziarului ocupându-se dna Eugenia Duca, femeie de afaceri, doamnă (cu o poveste aparte) de care pe Vlad l-a legat o strânsă și afectuoasă prietenie. Deși nu figura în conducerea redacției, tânărul „revoluționar” a activat cu sârg și cu o bucurie de nedescris la facerea fiecărui număr de ziar, de parcă ar fi fost copilul lui de suflet.

Despre această tribună a renașterii noastre spirituale s-a scris destul de mult, iar astăzi tot ce a rămas din ziar e istorie. Vlad își amintea astfel despre ideea și apariția ziarului: „*Glasul* a apărut în condițiile unei lupte pentru recăpătarea limbii române și a alfabetului latin. Și în aceste discuții, Ion Druță, la Uniunea Scriitorilor, a lansat ideea aceasta. Se discută: «Haideti să facem o revistă de probă. S-o numim *Glasul*, în consonanță cu *glasnosti* (în rusă: *гласность* – politică de transparență, promovată de Mihail Gorbaciov, conducătorul Uniunii Sovietice de la acea vreme – *n.n.*). Și dacă va lua foc, dacă va ține, va prinde această idee, vom mai scoate. Dacă nu, încetăm discuțiile». A spus asta în toamna târzie a anului 1987 și a plecat la Moscova să-și scrie romanele”. Și ideea a fost preluată imediat de poeta Leonida Lari și ziaristul Viorel Mihail.

Cel de al doilea număr al *Glasului* a fost tipărit în iunie-iulie 1989, la Vilnius (Lituania) (având un tiraj de tocmai 100 de mii de exemplare); iar cel de-al treilea număr a fost tipărit toamna, în Moldova, la Orhei, după ce limba română și grafia latină fuseseră oficializate, redând GLASUL populației venite să-și strige adevărul istoric în Piața Marii Adunări Naționale.

Micul Dicționar de nume proprii străine (din colecția „Dicționarele ARC”)

Într-un interviu dat la Bălți, în 2001, celebrul nostru conațional Eugeniu Coșeriu spunea atât de adevărat: „Cine știe cum ar fi arătat cultura română astăzi dacă mai mulți ar fi avut toate aceste posibilități: să faci școală la Mihăileni, să faci școală la Bălți, să înveți în primul an de universitate la Iași, să ajungi apoi să înveți în Italia!.. Ce tristețe că nu le-au avut și cei care apoi s-au mistuit, au dispărut, fără a se putea afirma. Mă bucură că reușim să păstrăm acest regret, pe care l-am regăsit la mai mulți, inclusiv la Ion Druță, care spunea în primul număr al revistei *Glasul*, apărut cu ca-

ractere latine la Riga, că acest «glas» nu e numai *glasul celor care scriu acolo, dar e și glasul tuturor aceluia care au dispărut*. Toate aceste posibilități le-ar fi avut și alții, dacă li se deschidea drumul să se dezvolte într-o lume liberă” [4, p. 6].

În același an 1989, Vlad Pohilă se implică, cu trup și suflet, în opera de culturalizare a maselor, ținând cursuri de ortografie a limbii române pentru profesorii din diferite sate și orașe din Moldova, precum și din Nordul Bucovinei (din 1944 – regiunea Cernăuți, încorporată Ucrainei). De asemenea, a predat cursuri de limbă română la Universitatea de Stat „Ion Creangă” (1995-1997), de stilistică și cultivarea limbii – la Universitatea Liberă Internațională din Moldova (2004-2005). Apoi drumurile lui Vlad s-au împrăștiat de la o editură la

Vlad Pohilă omagiat de Valentin Mândăcanu în rubrica *Surse de lumină* (Flux, 2011, 1 iulie)

4 1 IULIE 2011

Între ACASĂ și ACASĂ

SURSE DE LUMINĂ

Valentin Mândăcanu

2088
Grigore Vieru despre Vlad Pohilă

• Vlad Pohilă mi-e drag și pentru faptul că, fiind o valoare intelectuală, este discret în viața de toate zilele. Am stat de vorbă o singură dată cu el. În schimb, am văzut de o mie de ori suta de mediocrități care se bagă mereu în față. Acesta este Vlad Pohilă și de aceea mi-e drag...
(...)

Pohilă este un remarcabil lingvist, dar și un strălucit publicist, care s-a ascuns în adâncul unei mândri rar întâlnite la noi.
Martie, 2008

Valentin Mândăcanu despre Vlad Pohilă

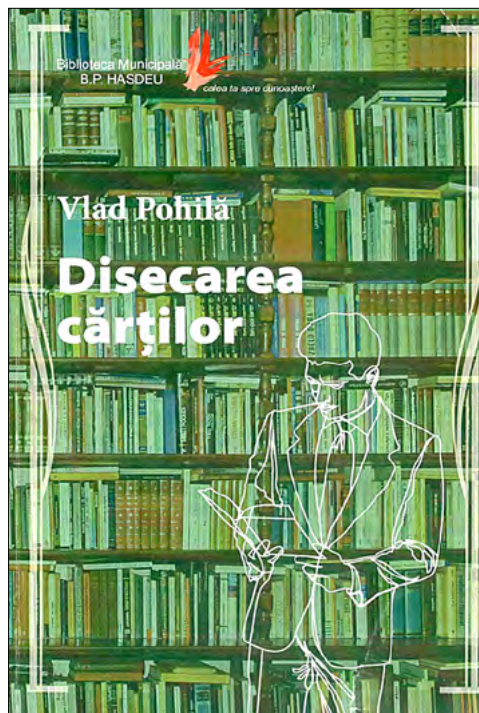
• Urmărind excepționala prestație științifică și publicistică a acestui pilon de nădejde al românismului basarabean, care este Vlad Pohilă, stau și mă întreb: „Cum se face ca Domnia Sa încă nu este nici măcar membru al

• Ateii sunt niște nenorociți. Ei nu pot pătrunde în lumea de dincolo de materie...
• Valentin Mândăcanu își trăiește destinul de român basarabean la cote maxime...
(...)
• Sursele sale de lumină trebuie privite (așa au fost concepute!) ca niște sanse pentru cunoaștere și creativitate.
• Grigore Vieru a fost născut

alta, de la un ziar la altul, de la o bibliotecă la alta. Mai bine de un sfert de veac (din 1997) a fost redactor și coautor al *Calendarului Național*, elaborat sistematic de Biblioteca Națională și considerat unica sursă de referință, enciclopedică, românească, anuală, din Republica Moldova – fapt care și el îi justifică o dată în plus calitatea de enciclopedist basarabean. (Simțim nevoia să adăugăm aici că editarea *Calendarului* cu referințe electronice active, în versiune hipertextuală, l-ar fi bucurat pe Vlad și dincolo de moarte, un conținut digital relaționat fiind cu mai multă relevanță și cu șanse mai mari de impact.)

Criticul literar și editorul Eugen Lungu scria undeva că munca redactorului este o muncă ingrată, deoarece *nu se vede* – de regulă, *se vede* atunci când redactorul a lipsit dintr-o carte! Vlad a fost un redactor „de top”, căci, pe lângă faptul că redacta rapid, adăuga textelor eleganță, strecurând prin ele toată cunoașterea lui, făcând din texte nepublicabile texte care să nu tragă cu obrazul. A făcut această meserie și de plăcere, și de nevoie, încă din 1995, când era redactor-șef (1998-2001) al săptămânalului *Mesagerul*; apoi redactor la revista *Viața Basarabiei* (2001-2002), apoi redactor-șef adjunct la revista *Limba Romană* (2002-2003). Adeseori nici nu mai miza pe munca altor redactori, îngrijind revistele cum știa mai bine. Din 2003 pân la moarte (deci, vreme de aproape două decenii), cu o experiență pe care și-ar fi dorit-o orice publicație serioasă din Republica Moldova, dar cu o reputație scrijelită puțin de depresiile care îl apăsau, Vlad acceptă, ca salvatoare, funcția de redactor-șef al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis*, editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău, la propunerea dnei Lidia Kulikovski, pe atunci director general al bibliotecii. Nu și-a precupețit pentru nicio clipă puterile pentru a-i da o ținută apreciabilă, prin lectura meticuloasă a materialelor, dar mai ales datorită editorialelor revistei, pe care le-a scris cu toată dedicația și cu sentimentul că are cititorii săi fideli, pe care nu avea dreptul să-i trădeze. Merită apreciere în acest context ideea șefilor Bibliotecii Municipale de a-i fi scos de sub tipar câteva cărți valoroase în care au încăput toate editorialele pe care le făcea ca un responsabil om al cărții, din tagma profesioniștilor de care duce mare lipsă jurnalismul basarabean. Căci Vlad Pohilă a fost „un intelectual desăvârșit, un adevărat cavalier loial și protector al demnității cuvântului scris și rostit. Pentru el, scrisul nu a fost niciodată o rutină a profesiei de publicist: se

apropia de cuvinte cu o grijă și înțelepciune părintească instinctivă, preocupat de a le păstra rostul și frumusețea predestinată” [13, p. 376]. Iată titlurile celor 4 volume: *Și totuși, limba română*: (articole, eseuri, prefețe, recenzii). Chișinău: Ed. Prometeu, 2008; *Arta de a pasiona cititorii*: (Editoriale din revista *BiblioPolis*, 2002-2012). Chișinău: S.n., 2012.;

Elogiu lecturii: Editoriale din revista *BiblioPolis* (2003-2015). Chișinău: S.n., 2017; *Disecarea cărților*: (recenzii, consemnări, prefețe, postfețe). Chișinău: S.n., 2018¹.

Până însă să-i fi apărut aceste cărți, din 2006, este redactor și membru al colegiului de redacție al anuarului Muzeului Național de Istorie a Moldovei *Tyrageția*, transformat în 2007 în *Revistă de istorie*. Biografia sa publicațională se compune, de asemenea, din numeroase colaborări cu publicații periodice de limbă română din Chișinău: *Tinerimea Moldovei*, *Viața satului*, *Literatura și arta*, *Florile dalbe*, *Țara*, *Flux*, *Timpul*, *Jurnal de Chișinău* etc.; *Moldova*, *Femeia Moldovei*, *Nistru* (ulterior *Basarabia*), *Orizontul* (*Columna*), *Viața Basarabiei*, *Limba Romană*, *Clipa siderală*, *Stare de Urgență* ș.a. A publicat în ziare și reviste din București (*România Liberă*, *România literară*, *Flacăra*, *Neamul Românesc*, *Monitor cultural*), din Iași (*24 de ore*, *Cronica*, *Convorbiri literare*), din Cernăuți (*Zorile Bucovinei*, *Concordia*, *Plai românesc*, *Septentrion literar*), în

¹ O elegantă prezentare a celei din urmă cărți făcută de dna Lidia Kulikovski se poate găsi pe YouTube la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=FEJWS-zUcFg>

publicații ale diasporei românești din Germania, Franța, Canada, SUA etc. (inclusiv la unele versiuni electronice).

Multe din tabletele de cultivare a limbii, dar și multe interviuri au fost difuzate de mai multe posturi de radio, cu care a avut colaborări de durată: Radio Moldova (până în anul 2002), Radio Antena C (până în 2007), Radio Vocea Basarabiei, Radio România Actualități, Radio România Cultural, Radio România Internațional, Europa Liberă, Radio France Internationale, BBC; TV Moldova, Euro TV – Chișinău, TVR-1 etc. Nu există deocamdată o platformă de nivel național cu înregistrări ale vocii lui Vlad care spunea vorbe pline de înțelepciune. Există în acces deschis 20 de tablete excepționale de cultivare a limbii ale lui Vlad în fondurile postului Radio Chișinău, cu care ar putea începe opera de reconstituire (la care să se adauge înregistrările din fonoteca Radio Moldova, din fondurile TV Moldova etc.).

Mai multe interviuri prețioase cu Vlad Pohilă se găsesc și pe site-ul Studioului Flacăra TV & Film, o organizație obștească specializată în realizarea și pregătirea producției audiovizuale în limba română (dar și alte limbi) pentru posturile de televiziune și radio profesioniste din Republica Moldova, România și din lume (care s-a lansat în iunie 2014).

Vlad Pohilă și nevoia impetuoasă de lectură/bibliotecă

„Rămân un adept ferm al opiniei că triada *carte – lectură – bibliotecă* constituie un subiect major, mereu demn de atenția celor care scriu sau cultivă alte forme de promovare a unor aspecte de prim rang ale existenței noastre – în trecut, acum și în viitor” [16, p. 6]. Vlad Pohilă a respectat mai mult ca oricine biblioteca/bibliotecile – loc pe care nu doar îl vizita, ci în care trăia, locuința proprie fiind ea însăși o bibliotecă, care-și așteaptă stăpânul să o valorifice.

Toată existența lui Vlad avea la bază principiul *Dacă lectură nu e, nimic nu e!* Având o formație serioasă încă din anii tinereții, s-a impus ca autor de articole, reportaje și interviuri pe cele mai variate teme culturale (literatură, artă, istorie, învățământ, lingvistică, starea limbii române în Republica Moldova, sociolingvistică, etnologie, bibliologie și biblioteconomie etc.).

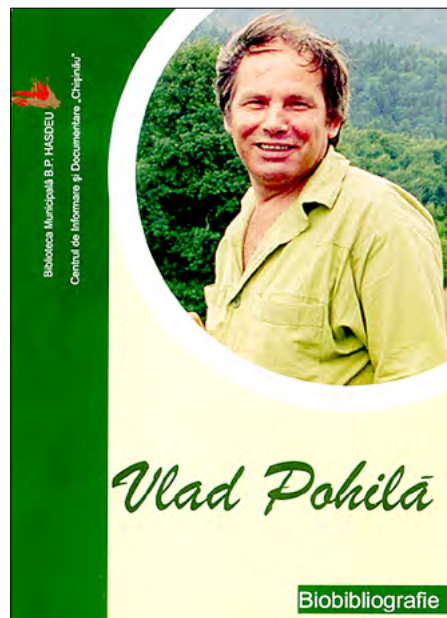
Își semna multe dintre editoriale, notițe, prezentări sau recenzii drept: Comentator, Cronicar, Lector, Literator, Redactor, Reporter,

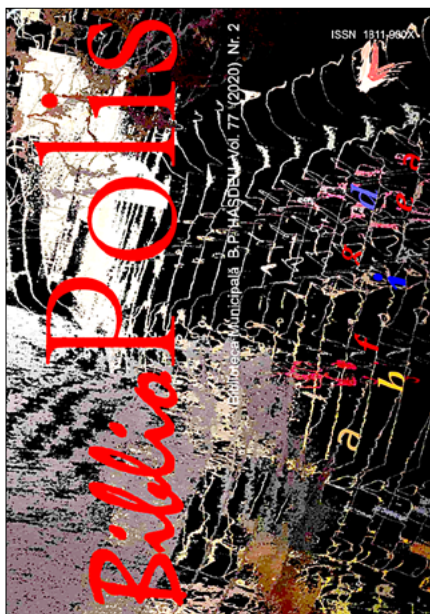
Observator, fără să se afișeze excesiv; altele însă purtau pseudonime alese după numele satului în care s-a născut (Putineșteanu) sau după numele mamei (Prisăcaru) etc.

Având un acut simț al limbii, a trudit el însuși la elaborarea de dicționare și studii, dar a scris în cunoștință de cauză și cu mult respect despre munca altor lingviști: Sextil Pușcariu, Mioara Avram, Silviu Berejan, Raymund Piotrowski, Alf Lombard, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Graur, Flora Șuteu, Nicolae Corlăteanu, Eugeniu Coșeriu, Nicolae Raievschi, Arcadie Evdoșenco, Maria Cosniceanu, Anatol Eremia, Vasile Bahnaru, Ion Ețcu, Irina Condrea, Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș ș.a.

În 1998, tipărește *Mic dicționar de nume proprii străine*, reeditat în câteva rânduri; este unul dintre autorii *Dicționarului greșelilor de limbă* (Ed. ARC, 1998). În 2008, editează volumul de eseuri *Și totuși, limba română*, cu o prefață de Grigore Vieru și o postfață de Lidia Kulikovski. De asemenea, Vlad Pohilă era un foarte apreciat și căutat stilizator, dar și corector cu ochi de vultur (nu a purtat ochelari niciodată, citea și corecta întotdeauna, obligatoriu, manuscrisele doar pe hârtie!). Sute de manuscrise au trecut pe sub ochiul său vigilent, cărora le-a înnobilit scrisul, lăsând acolo urma modestului său nume de redactor sau traducător. În timp ce-și scria editorialele, citea și redacta mormane de articole ale unor modești bibliotecari, care își ocupau nestingherit locul alături de eseurile unui mare publicist. Într-un excepțional editorial, Vlad Pohilă recunoștea că, chiar dacă dispunea de versiunea electronică, totuna scotea, așa cum mărturisea, „textele la imprimantă, căci numai așa le pot citi *ca lumea*, numai așa pot intra în esența lor. Din principiu, categoric, nu citesc cărți în formă electronică – pentru a-mi cruța ochii, dar, mai ales, pentru o percepere adecvată a mesajului, a stilului, a portretizărilor, a analizei psihologice, a dialogului, a ritmului etc. – percepere pe care o

Vlad Pohilă: *Biobibliografie*. Chișinău: Grafema Libris SRL, 2010.

Revista *BiblioPolis* (in memoriam
Vlad Pohilă), Vol. 77, Nr. 2, 2020

am cu adevărat numai când văd textul pe minunea născocită de chinezi și numită la noi printr-un cuvânt de origine grecească – hârtie” [18, p. 229].

Ieșirea în lumea largă a revistei *BiblioPolis* se datorează, în primul rând, lui Vlad Pohilă, care i-a fost redactor-șef din 2003 până în 2019, când fatala clipă a trecerii l-a prins tot deasupra unui manuscris. Din 2020, la cârma revistei *BiblioPolis* vine scriitorul Ivan Pilchin, care și-a început activitatea cu un număr de revistă în memoria lui Vlad Pohilă (2020, nr. 2) [1].

Totuși acest publicist de forță merita „o tribună mai mare”, așa cum avea să constate Maria Vieru-Ișaeu [23, p. 63]. Ideea de a i se dedica o biobibliografie îi aparține aceleiași echipe de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, care a editat până în 2020 peste 200 de biobibliografii [8]. În special, prin străduința dnei Claudia Tricolici, a fost editată o lucrare dedicată exclusiv „redactorului-șef” al revistei și totodată angajat al Bibliotecii Municipale, apărută în 2010: *Vlad Pohilă: Biobibliografie / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, ediție îngr. de Lidia Kulikovski, alcăt.: Claudia Tricolici. Ch.: Grafema Libris SRL, 2010. 288 p., care cuprinde peste 1700 de descrieri bibliografice. În anul 2024, urmează să i se editeze o Bibliografie completă, care depășește cifra de 2500 de publicații, inclusiv un CD cu înregistrări audio.*

A fost autorul sau consultantul unor surse de referință, precum: *Dicționar enciclopedic moldovenesc* (DEM, 1989), enciclopediile *Chișinău* (1996), *Femei din Moldova* (2000), *Dicționarul universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu (1998), *Dicționar rus-român* (2000), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române – DEXI* (2007), *Almanah universal* (2008) etc. Circa 50 de (bio)bibliografii editate sub egida Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dar și alte cărți – de artă, literatură didactică și pedagogică, juridică, monografii, ghiduri ale unor localități din Republica Moldova și

din România – poartă sub pielea lor cuvântul corectat sau scris de Vlad Pohilă. Numai *DEXI (Dicționar explicativ ilustrat al limbii române)* cât face! Un dicționar care a spart piața lexicografică, fiind unul dintre cele mai căutate datorită actualizărilor cu neologisme, dar și migalei cu care a fost elaborat.

A excelat prin studii, articole și emisiuni radiofonice de cultivare a limbii, precum și în specia eseului literar-artistic, tipărint număratoese eseuri (inclusiv prefețe și postfețe) consacrate lecturii, cărții, bibliotecii, dar și unor personalități marcante ale spiritualității naționale (Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu, Mihail Sadoveanu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Aureliu Busuioc, Ion Druță, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Andrei Vartic; Sextil Pușcariu, Mioara Avram², Silviu Berejan, Raymund Piotrowski; Constantin Brâncuși, Maria Tănase, George Enescu, Raoul Șorban, Gheorghe Zamfir, Eugen Doga ș.a.) și ale celei universale (Fiodor Dostoievski, Albert Camus, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Lilli Promet, Konstantin Paustovski, Ivo Andrić, alți zeci de scriitori, inclusiv laureați ai Premiului Nobel pentru literatură). A tipărit în ziare și reviste din Chișinău mai multe povestiri, nuvele, schițe literare (informație pe care o preluăm din *Calendarul Național*, pe care îl îngrijea cu multă dedicație).

Buna pregătire în domeniu, vastele lecturi, simțul ascuțit al limbii și al stilului se pot desprinde încă de la lectura titlurilor sugestive pe care le lucra cu un fel de plăcere a scrisului orientat spre cititor. *Te uită cum trag în decembrie/ „Te uită cum ’pușcă-n decembre...”*; *Unde comunism nu e... cam totul e; Poliția nu crede în lacrimi...*; *Nasc și la Moldova mecenați* – iată doar câteva care deschid cititorului apetitul pentru lectură. Nu avem aici spațiu pentru a face o analiză a acestora, nici a stilului lui Vlad Pohilă, care tindea tot mai mult spre acel inconfundabil, care îl remarcă printre jurnaliști și scriitori. Dese, argumentative și încărcate de referințe și nume celebre, textele scrise de Vlad emanau cunoaștere, obligau la cunoaștere și respect pentru cultura română și civilizația universală.

Actualul redactor-șef al revistei *BiblioPolis*, Ivan Pilchin, reia mesajul revistei de suflet a lui Vlad Pohilă exact de acolo de unde

² Mioara Avram l-a marcat adânc pe Vlad, semnând o prefață cu adevărat prețioasă pentru *Dicționarul greșelilor de limbă* (Ed. ARC, 1998) al colegului său Valentin Guțu, volumaș în care au încăput și o parte din tabletele semnate de Vlad Pohilă.

o lăsase responsabilul ei redactor până în ultimul ceas, cu convingerea că o preia de la *un om al bibliotecii*: „cel care și-a făcut o bibliotecă din propria casă și și-a găsit casa într-o bibliotecă, care a crezut, în timpul vieții, în forța salvatoare a bibliotecii și a cărții, în forța salvatoare a cuvântului viu și cultivat, va fi, cu siguranță, salvat de acel Cuvânt, prin acea Carte a Vieții, în acea Bibliotecă a Lumii” [15, p. 6].

Cei care l-au văzut mai mult în ultimele două decenii sunt cei mai în drept să-l caracterizeze: „Un tip cu o geantă grea, plină cu cărți și manuscrise – e *omul-limba română*, e *omul-dicționar*, e *omul-carte* – le scrie/crează, le citește, le promovează, le valorifică, le recomandă, le redactează (în faza de pre-apariție). Vlad Pohilă atât de mult s-a identificat cu cartea că ne pare că vine din carte... Vlad Pohilă este *norocul nostru*, e *arhitectul lecturii* (...) și *arhitectul recenziei* cu toată diversitatea de forme și metode. Ne oferă o carte (o spune chiar el) «consacrată recenziei ca modalitate sigură, verificată în timp și prin experiența unor înaintași de seamă, de a populariza cartea, lectura, trăirile umane și miraculoasa lume a cunoștințelor văzute prin prisma frumosului «dostoievskian» – cel care, credea neasemuitul scriitor și psiholog rus, va salva omenirea»” [6, pp. 117-118].

Vlad Pohilă și copleșitorul internet

Țin să adaug acestor notițe încă un aspect pe care am avut cândva bucuria să-l studiez și să susțin un anumit punct de vedere. Am fost plăcut surprinsă să găsesc printre editorialele semnate de Vlad Pohilă unul cu titlul *Elogiu Internetului* din volumul *Elogiu lecturii*. Voi cita copios, cu convingerea că merită a fi citit cu mare atenție.

Scris de un om „de modă veche”, așa cum se autocaracterizează Vlad, „care s-a apropiat de internet relativ târziu, ca să nu zic – foarte târziu (...), în linii mari, pentru (alde) mine, internetul, această culme strălucitoare a tehnologiilor moderne, a inteligenței umane adică, se reduce: a) la comunicare, mai exact, la corespondență cu prietenii, colegii și rudele...; b) la informare – pentru a face documentări sau precizări referitoare la diverse personalități, evenimente, fenomene și chiar simple cuvinte ori fraze din română. (...) Însă supărarea mea cea mai mare – chiar dacă îmi dau seama perfect că nimănui nu-i pasă de ea – este că internetul a copleșit mințile și sufletele a miliarde de pământeni, mai ales pe ale tinerilor. Creând o apreciabilă comoditate pentru utilizatorii

de orice vârstă, cu orice interese sau gusturi, internetul – fără a putea fi acuzat de culpă – dezvoltă, concomitent, și un ciudat soi de lenevie. (...) Partea proastă e – cred eu – că acest timp restant este utilizat, de obicei, de cei mai mulți internauți ai mileniului trei, tot pentru a naviga în rețeaua virtuală! Astfel, internetul a devenit, într-un anumit sens, pentru o vastă categorie de utilizatori, un drog luat abuziv – și în timp, și prin cantitate. Consecințele acestui abuz sau, de vremeți, ale acestei obsesii se fac simțite astăzi, dar și mai grave se vor vedea repercusiunile mâine, peste câțiva ani, peste câteva decenii. În pofida acestor rezerve, care pot fi percepute și ca niște neliniști pur subiective; dincolo de faptul că sunt doar un umil (prea puțin implicat) cetățean al Regatului Virtual, țin să fac internetului *un sincer, mare, nesfârșit elogiu*. Să-mi exprim recunoștința pentru că ne pune la dispoziție cea mai diversă și (totuși!) mai completă sursă de informare, într-o epocă în care dacă nu ești informat, riști să devii un ratat – sub aspect profesional, dar și din punct de vedere strict uman. Unde mai pui că în «politica informațională» a «păienjenişului mondial», de regulă, accentul cade pe cunoștințele cu adevărat utile omului sănătos, gânditor, *normal*, homo sapiens, cum i se mai spune; că, prin internet, se promovează totuși în proporții copleșitoare și primordial, lucrurile frumoase. (...) Internetul este o adevărată mană cerească pentru autodidacți, pentru toți cei care doresc să știe ceva mai mult decât îi oferă liceul, colegiul, universitatea sau academia. Nu sunt un mare amator de literatură fantastică (SF), dar știu că englezul Jonathan Swift (1667-1745), francezul Jules Verne (1828-1905), alt englez, Herbert G. Wells (1866-1946), americanul Ray Bradbury (1920-2012) sau polonezul Stanisław Lem (1921-2006), alți scriitori din aceeași categorie, au prevăzut, au intuit sau, pur și simplu, au zugrăvit multe din miracolele tehnologice ale epocii actuale. Nu cred să fi imaginat însă cineva din autorii fantaști această miraculoasă sinteză care este Internetul (chiar că merită a fi scris cu majusculă!). Căci prea de tot complicată, amplă, diversă, pluriaspectuală, atotcuprinzătoare este sinteza aceasta, îmbrățișând concomitent și oferindu-ne extrem de generos și film, și carte, și muzică, și teatru, și radio, și TV; muzee, galerii de artă, săli de teatru și de concerte, agenții de turism, case de bilete... – atâtea altele! «Păienjenişul mondial» ne relevă cele mai dosite colțuri ale inteligenței umane, ale culturii, științei, economiei, politicii și... chiar ale activității serviciilor secrete! Oferta lui este atât de bogată, atât de generoasă,

Vlad minunându-se de CARTE, împreună cu pictorii Gleb Sainciuc și Valentina Rusu-Ciobanu

atât de frapantă, încât nu poate lăsa loc pentru supărări sau frustrări – rămâne doar să știi a căuta ce îți dorește inima sau mintea. Mai rămân, desigur, unele probleme, inclusiv, dacă nu în primul rând – cea a discernământului: nu înghiți tot ce-ți vine la îndemână, din internet, ci alegeți de acolo ceea ce nu îți va provoca indispoziție, derută sau decepție. Există și problema dozării – dacă omul rațional știe măsura, pot pierde acest simț mulți copii, adolescenți,

Vlad Pohilă sărbătorit la 65 de ani, la Biblioteca care l-a avut ca cel mai bun redactor de carte

tineri (firește, și adulți ce se află încă sau ajung în mintea copiilor). ...Și pentru că și cel mai avid doritor simte nevoia de a se mai relaxa, internetul îi oferă, iată, omului, și cele mai incredibile forme, modalități, posibilități de relaxare. (...) De aici și magnetismul rețelei virtuale, de aici și atașamentul (după cum am menționat mai sus, pe alocuri exagerat) a sute de milioane de pământeni față de internet” [17, p. 9].

Într-o prezentare a prețioasei sale cărți, colegul de breaslă al lui Vlad Pohilă, (acum și el regretatul) Valeriu Rață nu găsisese o formula mai potrivită decât a scrie, la rândul-i, *Elogiu unui... elogiu* [19, pp. 189-195].

De ce ne-a fost drag Vlad Pohilă?

Mai jos vom da curs unor aprecieri valoroase, de care s-a învrednicit de-a lungul timpului. Cităm, ca să fim mai convingători: Vlad Pohilă, pentru Maria Cosniceanu, a fost *domn al cărții* (chiar și numele-i corespunde vocației, fiindcă *Pohilă* înseamnă „înclinat, aplecat”, deci aplecat asupra cărții) [2, p. 126]. Pentru Valentin Mândăcanu, „*un voievod*, dar unul de travaliu asiduu, de efort continuu; *un latifundiar*, dar unul cu sapa mereu în mână (...) pentru a stârpi buruienile de pe ogorul românismului” [20, p. 4]. Pentru Gheorghe Pârlea, Vlad era un *om de o generozitate rară*, care nu cunoștea aroganța superiorității în raport cu simplitatea semenu-lui, „*un bun samaritean*, căci întindea larg brațele, cu palmele-i bătătorite de buchiile miilor de cărți și reviste (citite, scrise și dăruite de el), spre a îmbrățișa frățește și pe sărac, și pe bogat” [14]. Pentru Luminița Dumbrăveanu, Vlad a fost „*un model de conștiință și rezistență umană, intelectuală*” [3, p. 63]. Pentru Ghenadie Nicu, Vlad avea „un soi de *bonomie fundamentală*, de dinaintea oricărui precept, dacă vreți. Și, totodată, *o puritate aspră, de stirpe monahicească*: stilul de limpezimi urca dintr-o inocență originară, are o motivație mai profundă decât stau să admită cultura și temperamentul” [11]. Pentru bunul său prieten Vasile Șoimaru, nu era altcineva decât „un român din Basarabia, dar unul fără de pereche. (...) Vlad nu respiră oxigen, el respiră românism” [24, p. 10]. Și pentru Efim Josanu, „Vlad Pohilă rămâne dincolo de efemeritatea acestei lumi, mai presus de orice, *o simțire și o conștiință de neam*” [5, p. 11].

Evident, s-ar mai putea completa acest pomelnic de aprecieri cu multe altele, mai mustoase sau mai metaforice, cert e că a purtat

în el și vicii, dar și responsabilități pentru un neam întreg. „Absența lui Vlad am simțit-o în iarnă, când s-a îmbolnăvit... Atunci am realizat ce volum de muncă duce Vlad pe umerii săi – practic fără Vlad suntem ca și fără oxigen. Acum nu ne imaginăm Biblioteca Municipală fără Vlad. Cred că nimeni din cei 364 de bibliotecari nu concep activitatea BM fără contribuțiile lui. În aceasta constă marele „viciu” – *noblețea* lui Vlad Pohilă” [24, p. 231].

Încheiem această scurtă evocare, aducere-aminte și aducere-în-față, în onoarea distinsului om de cultură Vlad Pohilă (deși mai multe studii și-l încep cu ea) cu ampla „laudă” pe care i-a adus-o Grigore Vieru (înșirând 15 motive pentru care i-a fost drag mai tânărul său coleg într-ale scrisului) (cităm doar două): „12. Pentru că orice instituție de cultură și știință, fie Academia, fie Universitatea, fie Uniunea Scriitorilor, fie Televiziunea, s-ar putea mândri cu el încadrat în activitatea lor. (...) 15. În fine, mi-e drag și pentru faptul că, fiind o valoare intelectuală, este totuși discret în viața de toate zilele. Am stat de vorbă o singură dată cu el. În schimb, am văzut de o mie de ori o sută de mediocrități care se bagă mereu în față. Acesta este Vlad Pohilă și de aceea mi-e drag” [28, pp. 14-16]. Din păcate, modestia și discreția nu se poartă nici azi, nici altădată.

Cu 4 luni înainte de plecarea într-o lume mai bună, lui Vlad Pohilă i-a fost dat să treacă printr-un fel de umilire publică (culmea!) din partea breslei jurnalistice, întâmplare despre care îndrăznesc să scriu aici din simplul motiv că astfel de episoade ar trebui nu doar să ne pună pe gânduri, dar și să ne mobilizeze să reparăm astfel de ofense. Această tânără breaslă școlită într-o lume a senzaționalului și a supunerii, fără să-și dea seama, i-a întors realmente spatele în timp ce distinsul cărturar vorbea despre Eminescu, într-o zi care era a lui Eminescu – 15 ianuarie, zi în care o delegație de la primăria București era întâlnită de primarul de Chișinău. Apariția delegației în preajma monumentului a întrerupt abrupt și total nepoliticos discursul unui Om al Cărții, al Limbii Române, al Bibliotecii. Imortalizarea momentului penibil a ajuns să poarte titlul *Fotografia zilei*, cu câteva sute de distribuiți și comentarii, având gustul amar al lipsei de respect pentru valoare într-o lume în derivă.

O fotografie cât un destin de „țară” (realizată de Ecaterina Alexandr),
15 ianuarie 2020 (preluat de pe Facebook)

L-am prețuit de-ajuns? Despre onorurile care l-au fâstăcit...

Vlad Pohilă a fost membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din 1990), iar din 2007 – membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor din Moldova; membru al Comisiei pentru ocrotirea onomasticii naționale (de pe lângă Ministerul Educației al Republicii Moldova), membru al Consiliului Științific al BM „B.P. Hasdeu”, membru al colegiilor de redacție ale mai multor reviste de la Chișinău și București. A fost prezent în câteva din topurile *Cei mai buni publiciști din Republica Moldova* (2000, 2003); numele lui figurează în *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia. 1812-2006* (2007); a fost Laureat al săptămânalului *Literatura și arta* – pentru publicistică (2000, 2003) și pentru știință (2007, 2008, 2009), dar și Laureat al *Galei Timpul 2008*.

Pentru unele cărți / pentru întreaga activitate / pentru colaborare i s-au înmănat multe distincții și diplome de onoare: Diploma Salonului Internațional de carte la categoria *Eseu* (2008); Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru cartea *Și totuși, limba romană* (2009), Diploma Salonului Internațional de carte din Chișinău – pentru volumul *Și totuși, limba romană*, inclusă în „Topul celor mai solicitate cărți ale anului 2008 în Republica Moldova” (septembrie 2009), Diploma „Ordinul Ziariștilor”, clasa

Vasile Șoimaru ridicând Premiul pentru promovarea limbii române acordat post-mortem scriitorului, publicistului și lingvistului Vlad Pohilă

I (aur), „Pentru competență în activitatea jurnalistică”, acordată de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (august 2009).

În anul 2010, împreună cu alți meritoși luptători pentru limba română și libertatea ei, a fost decorat cu Ordinul Republicii, distincție, despre care mi-a mărturisit că... l-a fâstâcit și a considerat, cu proverbiala-i modestie, că nu-l merită. În 2014, Președintele României, Traian Băsescu, l-a decorat cu Ordinul Meritul Cultural, în grad de Ofițer, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la oficializarea limbii române și a revenirii la alfabetul latin în Republica Moldova și în semn de înaltă prețuire pentru prestigioasa activitate pusă în slujba promovării limbii și literaturii române. Jurnalistul Gheorghe Budeanu îl numește pe Vlad Pohilă, în contextul acestei aprecieri, „ofițer al limbii române în Basarabia...”

La finele anului 2020, în cadrul *Galei TVR Moldova*, distinsului scriitor, publicist și lingvist Vlad Pohilă i-a fost acordat post-mortem Premiul pentru promovarea limbii române. O întâmplare istorisită pe întinsurile Internetului despre crucea-i de mormânt cu numele într-o formulă nefirească limbii române ne obligă să corectăm, măcar în ceasul al doisprezecelea, greșelile față de un adevărat luptător pentru statutul și demnitatea limbii.

Deoarece s-a identificat cu ea, „Cartea fiindu-i lui Vlad Pohilă, artizanul revistei, însăși *FAMILIA*, un substitut sufletesc al acesteia. Cartea era prietena lui cea mai statornică, una deosebit de acaparatoare, ca o iubită geloasă, iar Cărturarul nostru, subjugat Cărții, i se dedica ei zi și noapte, după cum îmi mărturisea dr. Vasile Șoimaru, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Vlad Pohilă, cel care mi-a revelat ființarea acestui om, a unui așa Om, «un accident măreț al peisajului» uman (sintagma împrumutată fusese dedicată unei alte apariții umane rare). În cercul apropiatilor săi era etichetat ca fiind «omul-biblioteca». Iar protagonistul acestei mari iubiri își recunoștea el însuși dulcea sa povară: «Ce mit frumos, dragostea de carte!»” (Gheorghe Budeanu).

Numele de pe cruce i-a fost corectat. Dar un monument al lui Vlad Pohilă ar însemna un monument al luptei pentru limba română din Basarabia. E timpul să-i fie înălțat.

Referințe bibliografice

1. *BiblioPolis*: Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură, editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău. Director fondator conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI. Director dr. Mariana HARJEVSCHI. Red.-șef Ivan PILCHIN. Chișinău. 2020, vol. 77, nr. 2. 260 p. In memoriam Vlad Pohilă. ISSN 1811-900X.
2. COSNICEANU, Maria. Vlad Pohilă – proeminent om de cultură. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2, pp. 126-127. ISSN 1857-4300.
3. DUMBRĂVEANU, Luminița. Un model de conștiință și rezistență. In: *Limba Română*. 2003, nr. 2-3, pp. 63-64. ISSN 0235-9111.
4. Eugeniu Coșeriu: „Știința este o formă de împărtășanie...”. Interviu realizat de Gheorghe POPA, Nicolae LEAHU și Maria ȘLEAHTIȚCHI. In: *Semn*. 2003, nr. 3-4, pp. 6-7. ISSN 1857-0429.
5. JOSANU, Efim. Iată că a plecat dintre noi și Vlad Pohilă, omul din altarul cărții. In: *Literatura și arta*. 2020, 21 mai, p. 11. ISSN 1837-3835.
6. KULIKOVSKI, Lidia. Un volum plin de splendori: *Disecarea cărților* de Vlad Pohilă. In: *BiblioPolis*. 2020, vol. 77, nr. 2, pp. 117-118. ISSN 1811-900X.
7. KULIKOVSKI, Lidia. Vlad Pohilă poartă o povară ceva mai mare decât el – grija limbii române. In: Vlad POHILĂ. *Și totuși, limba română: (articole, eseuri, prefețe, recenzii)*. Chișinău: Prometeu, 2008, pp. 489-493. ISBN 978-9975-919-69-2.
8. KULIKOVSKI, Lidia. Publicațiile bibliografice ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”: Bibliografie de bibliografii. Chișinău: Garomont-Studio, 2022. 362 p. ISBN 978-9975-134-81-1.

9. MĂTCAȘ, Nicolae. Ion Dumeniuk, căzut în marea bătălie pentru limba română din Basarabia. In: *Nicolae Mătcaș: Risipă și măsură: Biobibliografie*. Chișinău: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, 2020, pp. 82-130. ISBN 978-9975-3358-8-1.
10. MÂNDĂCANU, Valentin. Surse de lumină. In: *Flux*. 2011, 1 iul., p. 4. ISSN 1154-2721.
11. NICU, Ghenadie. Gratuitatea ca sfidare. In: *Ziarul de Iași* [online]. 2010, 10 ian. [citată 20.12.2021]. Disponibil: <https://www.ziaruldeiasi.ro/opinii/gratuitatea-ca-sfidare~ni62be>
12. „Nu mă mai satur de frumusețea și bogăția limbii române...”. Interviu cu Vlad POHILĂ realizat de Irina NECHIT. In: *BiblioPolis: In memoriam Vlad Pohilă*. Chișinău, 2020, vol. 77, nr. 2, pp. 47-50. ISSN 1811-900X.
13. PALII, Sergiu Petru. Demnitate și speranță. În amintirea lui Vlad Pohilă. In: *Limba Română*. 2020, nr. 2-3, pp. 375-378. ISSN 0235-9111.
14. PÂRLEA, Gheorghe. De ce ne-ai făcut una ca asta, dragul nostru Vlad Pohilă?! In: *Armonii culturale* [online]. 2020, 18 mai [citată 20.12.2021]. Disponibil: <https://armoniiculturale.ro/gheorghe-parlea-de-ce-ne-ai-facut-una-ca-asta-dragul-nostru-vlad-pohila/>
15. PILCHIN, Ivan. Un om al bibliotecii: In memoriam Vlad Pohilă. In: *BiblioPolis*. 2020, nr. 2, pp. 5-6. ISSN 1811-900X.
16. POHILĂ, Vlad. Deschizând ușa din față a casei... In: Vlad POHILĂ. *Elogiu lecturii: Editoriale din revista BiblioPolis (2003-2015)*. Chișinău: Foxtrot, 2017, pp. 5-9. ISBN 978-9975-89-063-2.
17. POHILĂ, Vlad. Elogiu Internetului. În: *BiblioPolis*. 2014, nr. 3, pp. 7-10. ISSN 1811-900X.
18. POHILĂ, Vlad. *Elogiu lecturii: Editoriale din revista BiblioPolis (2003-2015)*. Chișinău: Foxtrot, 2017. 276 p. ISBN 978-9975-89-063-2.
19. RAȚĂ, Valeriu. Elogiu unui... elogiu. In: *BiblioPolis*. 2016, nr. 1, pp. 189-195. ISSN 1811-900X.
20. Valentin Mândăcanu despre Vlad Pohilă. In: *Flux*. 2011, 1 iul., p. 4. ISSN 1154-2721.
21. VIERU, Grigore. De ce mi-e drag Vlad Pohilă. In: *BiblioPolis*. 2020, nr. 2, pp. 14-17. ISSN 1811-900X.
22. VIERU, Grigore. Limba Română, oastea noastră națională: (Testament). In: *Literatura și arta*. 2007, 20 sept., p. 5. ISSN 1837-3835.
23. VIERU-IȘAEV, Maria. „Eu?... Eu să scriu despre Vlad Pohilă?...”. In: *Dacoromania* [online]. 2019, nr. 94, pp. 62-65 [citată 20.12.2021]. Disponibil: http://www.dacoromania-alba.ro/nr94/nr94_.pdf
24. *Vlad Pohilă: Biobibliografie*. Chișinău: Grafema Libris, 2010. 288 p. ISBN 978-9975-52-077-5.

„SABIA DE MIRESMĂ” A LUI EUGEN SIMION SAU CULTUL PENTRU BASARABIA ȘI CĂRTURARIILE EI

Traian VASILCĂU,
cercetător științific, Centrul Academic Internațional
„Mihai Eminescu” din Chișinău

De la început, trebuie să specificăm faptul că Eugen Simion nu a scris, printre alții, și despre basarabeni, ci, conform spusei lui Mihai Cimpoi, „a avut constant în câmpul atenției sale «lumea basarabească», trăind «la marginea anxietății, în mijlocul unui vârtej de scenarii politice» și fiind reprezentată de scriitorii ei uriași și talentați”.

Scriam, cu prilejul aniversării a 90-a de la nașterea criticului, că în el a vibrat o mare dragoste pentru Basarabia. Nu una declarativă, formală, ci una substanțială și adevărată. Ea a pătruns, în urcare, de la izvoarele culturii și literaturii basarabene până la contemporaneitate. Nicolae Dabija zicea că „Eugen Simion a scris opere, citind opere și a scris capodopere, citind capodopere”. Eu așa zice că Eugen Simion a poposit la marile izvoare, de oriunde ar fi fost ele, dar n-a uitat nici de basarabeni Hasdeu, Stere, Goma, Vieru, Dabija, Matei, Cimpoi...

Despre Vieru a scris cel mai mult, începând cu faptul cum l-a cunoscut în casa lui Stănescu și Sorescu din București. Prin el i-a aflat și pe Ungureanu, Strâmbeanu, Matcovschi, iar din *Istoria deschisă a literaturii române din Basarabia* a lui Mihai Cimpoi – pe noi toți!

Despre el au scris, în schimb, basarabeni Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Valeriu Matei, Victor Crăciun, Petru Soltan, Ion Ciocanu, Mihail Dolgan, Elena Tamazlăcaru, Nina Josu și alții.

Cândva, am luat cu împrumut colecția „Scriitori români de azi” și volumul *Dimineața poezilor* de la consăteanul meu, scriitorul Serafim Belicov, și, citind, m-am cutremurat cu câtă dragoste putea să scrie Eugen Simion despre poeți și, mai ales, despre poeții Basarabiei.

Eu cred că el a fost un critic cu aureolă de poet. Altfel zis: un critic dublat de o pană de mare poet.

Iată ce scria Eugen Simion despre Vieru. Redau doar câteva fraze: „Vieru mi se pare, într-adevăr, un poet al bunătății și, după

o vorbă a lui Noica, un poet al singurătății bucuroase. Chiar și atunci când poartă o sabie în mână, sabia lui este de miresme”.

Nu e minunat spus? Nu e un ciorchine de metafore toată Opera lui Eugen Simion?

Trebuie să constat că la cei 90 de ani postumul deja Eugen Simion rămâne la fel de viu și proaspăt în cărțile pe care le-a scris; un poet al criticii literare, aș mai adăuga, care trebuie continuu descoperit.

„Mă uit la spectatorii aceștia cu chipurile supte de suferință”, scria Eugen Simion despre noi, basarabeni, foarte receptivi „la Eminescu sau Ștefan cel Mare, cele două mituri tutelare ale lor”.

Despre Mihai Cimpoi nu uită să afirme că este „o natură stabilizatoare și un spirit critic profund, părănd un răzeș din oastea lui Ștefan cel Mare, rătăcit în timpurile moderne”. Apoi ne anunță că Mihai Cimpoi este primejdios, din cale afară de primejdios, deoarece el „duce lucrurile la capăt”, drept dovadă – „catedrala pe care o începuse deja și voia s-o ducă până la acoperiș, se cheamă Eminescu”.

În același context, criticul evidențiază modul caracteristic tot nouă, basarabenilor, de a fi „emoționați, triști, căliți de o lungă suferință, veniți la București nu să se plângă, ci să mărturisească”. Un neam de vrednici mărturisitori de Dumnezeu, de Limba română, de idealul veșnicei Reuniri care arde în inima lui, a neamului, ca o lumânare fără sfârșit, transmisă drept moștenire urmașilor urmașilor săi.

Și tot Eugen Simion vine să ia apărarea scriitorilor basarabeni, „calomniați, contestați, demolați în presa postrevoluționară” din Țară, menționând că ei „ne-au dat o lecție, avertizându-ne că, într-o istorie confuză, talentele n-au voie să se piardă într-un interminabil și impur proces în care nu se mai caută adevărul, ci doborârea valorilor”.

Eugen Simion vede chemarea și alegerea proniatoare a poeților Basarabiei drept o „misie apostolească: aceea de a cuprinde într-un cântec încăpător eternitatea lumii”.

„În Hasdeu trăiește un mare spirit întemeietor”, notează criticul Eugen Simion.

Constantin Stere este pentru Eugen Simion un „talent ce se bizuie pe puterea de pătrundere a unui moralist de tip mesianic, interesat totdeauna de condiția omului în lume și de mântuirea lui”.

„Paul Goma a deschis un capitol nou în literatura română postbelică și cărțile lui trebuie analizate cum se cuvine”, adeverește Eugen Simion.

Mesianismul național, reprezentat de Vieru, Lari, Dabija și alții, capătă un limbaj accesibil poporului oropsit. Modelul liric și moral al lui Vieru rămâne Eminescu, asta chiar în vremea când Eminescu este lovit din nou în chiar patria lui.

Eugen Simion stabilește și o nouă definiție a martirului, spunând că „omul care jelește în poeme muzicale tragediile neamului său este, în felul lui, un martir”. Vieru e un martir. „Eminescianismul în el”, continuă criticul, „este încă puternic (și așa va rămâne mereu)”, tot el „născut fiind de miresmele și durerile pământului său, așezat în calea răutăților, nu se rușinează să-și poarte tragedia și iubirea pe față”.

Ceresc de frumos!

Dar la Eugen Simion o metaforă este întotdeauna urmată de un roi de metafore fără de ac în peniță.

Astfel ne uluiește pe noi, cititorii lui de ieri, de azi, de totdeauna.

Vieru, „însoțit totdeauna de violoncelul său liric”, e nevoit să scrie nu doar „doine jalnice, dar și versuri aspre și pedepsitoare în buna tradiție a lui Eminescu, Goga și Arghezi”.

„Ce zvonuri poate zmulge poetul de la Pererâta dintr-un violoncel liric?”, întreb. Și răspunsul vine tot de la Eugen Simion, care zice maiestuos: „Vieru își slujește tribul său fără a lăsa din mână violoncelul liric, care știe să treacă de la notele grave, sfâșietoare, ale bocetului la sunetele blestemului din *Rugăciunea unui dac*”.

Referitor la Nicolae Dabija ni se spune că este „un melancolic luminos, deloc resemnat, cu o mare disponibilitate retorică, care e nevoit să-și învingă duioșia structurală și să-și asume” și el (nota noastră) „un rol mesianic. Poezia lui este fluentă, rapsodică”, multe dintre lucrările poetului de la Codreni semănând cu niște alese peisaje ale sufletului.

Poetul, văzut de Eugen Simion, caută „cuvinte care luminează” și, evident, le află. Poezii, în stilul negației eminesciene, cu efect considerabil”, din care un val de mobilizare național-eliberatoare răbufnește în toți!

Autorul este impus de realitatea istorică să-și „pună talentul în slujba națiunii române”.

Și criticul se înflăcărează la sfârșitul portretului său, remarcând „un moment de grație lirică în viața hârșită a unui poet adevărat”.

„Prin singurătățile și disperările lui Valeriu Matei trece un duh de neliniște și revoltă”, menționează autorul „Timpul(ui) trăirii, timpul(ui) mărturisirii”. Poetul scrie cu ștreangul la gât, adevăratele criticul, și tot el explică modul poetului de la Cazangic de a „scrie în două registre”: unul în cheie tradițională, „cu un sentiment mai acut al urgenței și o notă pronunțată de originalitate în evocarea milenarei suferințe”, iar al doilea – „mai acut și mai explicit modern”.

Și apoi criticul își încheie portretul, remarcând faptul că aici e vorba de un „nichitian instalat în neliniște, care se hrănește cu spaima istoriei precum legendarul cal răpciugos cu jărătic”.

Nu puteam încheia această comunicare decât prin câteva des-tăinuiri ale criticului, istoricului și eseistului de la Chiojdeanca Prahovei, revărsate la rugămintea domnului Mihai Cimpoi, într-un interviu memorabil: „L-am ajutat pe domnul Perpessicius să transcrie proza și Dicționarul de rime în Colectivul Eminescu. Le-am transcris câțiva ani buni. Statutul meu era nesigur: plata cu ora din fondul nescritic. Această formulă mi-a terorizat existența timp de cinci ani. Nu mă întreba, domnule Cimpoi, cum și din ce am trăit cinci ani. Am trăit, acest fapt este important, și n-am ieșit dominat de ură din această experiență. Dimpotrivă, i-am iertat pe toți cei care voiseră să-mi rupă șira spinării... Colegi și profesori”.

Atunci Eminescu, „proba de foc”, l-a salvat, devenindu-i boală pe viață, de care, tot el spune, „nu ne vindecăm niciodată”. Eminescu devenindu-i și „o temă eternă pentru criticul român”.

Care, tot vorba Domniei Sale, „pleacă din ea, ca să aibă unde reveni”.

Și dacă o lucrare a lui Eugen Simion se numea *Eugen Lovinescu. Scepticul mântuit*, atunci putem lesne spune și noi că marele spirit critic Eugen Simion este înmiresmatul cavalier al Metaforei, cel mântuit!

ZILELE GHIBU LA BIBLIOTECA „ONISIFOR GHIBU”

Mircea CIOCHINĂ,
șef serviciu, Biblioteca „Onisifor Ghibu”

În fiecare an, Biblioteca „Onisifor Ghibu” organizează, în memoria Onisifor Ghibu, „Zilele Ghibu”, care au loc în ultima lună a primăverii. Anul acesta, „Zilele Ghibu” au fost preconizate pentru zilele 25-27 mai.

Onisifor Ghibu, născut la 31 mai 1883 (Săliște, Sibiu, România) și decedat la 31 octombrie 1972 (Sibiu, România), a fost un pedagog român, membru-corespondent al Academiei Române și politician, luptător pentru drepturile și unitatea poporului român, unul dintre participanții importanți la realizarea Marii Uniri de la 1918. Opera lui Onisifor Ghibu numără peste 100 de lucrări, printre care cele mai importante sunt *Limba nouălor cărți bisericești* (1905), *O călătorie prin Alsacia și Lorena, Țara și școlile ei* (1909), *Cercetări privitoare la situația învățământului primar și la educația populară, Despre educație* (1911), *Școala românească din Ungaria* (1912).

Ctitorul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, Octavian Ghibu, chiar de la începutul Renașterii Naționale în Basarabia, și-a dorit deschiderea la Chișinău a unei instituții de carte, dar și a unui centru cultural. Cu toată certitudinea, în baza dovezilor factologice, Biblioteca „Onisifor Ghibu”, în timp, a devenit un adevărat Centru cultural de reîntregire a Neamului.

Ideea de a fonda prima bibliotecă de carte românească la Chișinău a venit, în 1990, de la Gheorghe Buluță, directorul Bibliotecii Metropolitane „Mihail Sadoveanu” din București. Protocolul a fost semnat de primarul de atunci al Chișinăului, Nicolae Costin, și primarul Bucureștilor, Ștefan Ciurel, și contra-semnat de directorii ambelor biblioteci: respectiv, Lidia Kulikovski și Gheorghe Buluță. Pe parcursul anilor, Biblioteca „Onisifor Ghibu” a fost condusă de Romela Osoianu, Saida Oanță (interimar), Elena Vulpe (1994-2012) și Vitalie Răileanu (din 2012 până în prezent).

În mod simbolic, inaugurarea Bibliotecii a avut loc la 15 ianuarie 1992, în ziua aniversării marelui poet național Mihai Eminescu. Inaugurarea s-a bucurat de un număr extrem de numeros al oaspeților, care au participat festivitatea de înaltă ținută, de prezența

mai multor personalități notorii din România și din Republica Moldova.

„Zilele Ghibu” din acest an au debutat cu o Conferință de presă, care a dat startul mai multor evenimente culturale. La conferință au participat invitați de onoare, precum: dr. hab., prof. univ. Grigore Vasilescu; scriitorul și pictorul Leonid Popescu; prozatoarea Mihaela Perciun; poetul, prozatorul, traducătorul și publicistul Ion Anton; prozatorul și publicistul Nicolae Roibu; scriitorul Iulian Filip.

Fiecare invitat de onoare a venit cu un mesaj de felicitare, dar și cu niște cadouri. Titus Știrbu a menționat: „Mă bucur că această bibliotecă activează de mulți ani. Sper că în viitorul apropiat, în această sală, vor avea loc multe întâlniri literare”. Vlad Zbârciog, scriitor, de asemenea a evocat tangența personală cu biblioteca: „Mă leagă de această bibliotecă mai multe lucruri și amintiri frumoase. Aici au fost prezentate majoritatea cărților mele care au apărut în România”. Scriitorul și pictorul Leonid Popescu a venit alături de alți scriitori cu o donație de carte personală pentru cititori. Olga Mardari a vorbit despre portrete miniaturale.

Ca în fiecare an, patronului spiritual al Bibliotecii „Onisifor Ghibu” i-a fost adus un omagiu prin depunerea de flori la Stela Comemorativă Onisifor și Octavian Ghibu din str. Pușkin, colț cu str. 31 august 1989 a mun. Chișinău.

Activitățile culturale au continuat cu două expoziții ample: „Povești colorate în miniatură” de Olga Mardari, poetă și profesoară de arte plastice; în total, au fost prezentate 46 de tablouri în miniatură, tematica lor fiind variată: apusuri de soare, simbolul „pe lângă plopii fără soț” și alte peisaje din România; „Onisifor Ghibu – promotor al pedagogiei practice”, care s-a bucurat de o atenție deosebită, prezentând 48 de cărți, printre care cărți cu autograful autorului, cărți donate Bibliotecii de către familia Ghibu și cărți fundamentale în domeniul pedagogiei realizate de Onisifor Ghibu.

Prima zi a programului a fost încununată de Simpozionul „Europa-Moldova din perspectiva Summit-ului Comunității Politice Europene de la 1 iunie 2023: conexiuni și dialog cultural” la care au participat reprezentanți din cadrul Ministerului Justiției: Alexandra Pinzari, consultant principal, Direcția agent guvernamental din cadrul Ministerului Justiției, care a făcut o scurtă prezentare despre Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Valentin Dolganiuc, analist politic și politician; elevii claselor liceale din cadrul L.T. „Spiru Haret”, Chișinău. Moderatorii acestui simpozion au fost Vitalie Răileanu, scriitor și director al Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, și Marin Postu, doctor în filologie.

A doua zi a programului a început cu un recital poetic al cititorilor-scriitori ai Bibliotecii. La acest recital au participat: Virgil Botnaru, poet, prozator, eseist; Iraidă Darmancev, poetă; Maria Ivanov, poetă, eseistă etc. Cititorii-scriitori au venit cu un mesaj de felicitare pentru Bibliotecă, cât și cu poezii din creația proprie. De asemenea, ei au invitat cititorii la o bibliotecă care este mereu cu ușile larg deschise pentru public.

A urmat o scurtă prezentare a volumelor elaborate și editate în cadrul Laboratorului de Cercetări Literare și Biobibliografice din cadrul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, realizate de Vitalie Răileanu și Marin Postu. La prezentare au participat elevii Liceului „Mircea Eliade” din Chișinău. Laboratorul a fost fondat în anul 2011 la inițiativa directorului Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, Vitalie Răileanu, și a directorului general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” de atunci, Lidia Kulikovski. Acest Laborator de cercetări a fost și rămâne necesar pentru dezvoltarea domeniului biblioteconomic, fiind axat pe promovarea culturii și literaturii autohtone. Astfel, în perioada 2011-2023, au fost editate 23 de volume de exegeze literare consacrate unor personalități din domeniul culturii și științei:

acad. Mihai Cimpoi, criticul literar Ion Ciocanu, cercetătorul-has-deolog Pavel Balmuş; sau unor universitari: Alexandru Burlacu, Sergiu Pavlicencu, Nicolae Bileţchi; sau unei întregi pleiade de scriitori: Anatol Ciocanu, Petru Dudnic, Petru Cărare, Eugen Cioclea, Nicolae Esinencu, Ion Vatamanu.

În cea de-a doua zi a programului, activităţile culturale au continuat cu lucrările conferinţei „Summitul comunităţii Europene: perspective şi actualitate, valenţe şi valori educaţionale”, la care au participat: prof., dr. hab. Vlad Pâslaru; dr. hab., prof. univ. Grigore Vasilescu; studenţii de la Facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative a USM; elevii de la L.T. „Vasile Vasilache” şi L.T. „Prometeu” din Chişinău. Discuţia a fost moderată de Vitalie Răileanu şi Marin Postu.

„Zilele Ghibu” s-au încheiat a treia zi, cu „Conversaţii filosofice” cu Dorian Furtună, care au avut drept generic „Fericirea – limanul către care tind oamenii”. Notele finale ale programului au fost prezentate de către Vitalie Răileanu şi Marin Postu.

EXTRAS

DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
  - Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
  - Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
  - Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 89 (2023) Nr. 2

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: (022) 22-15-30; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

BiblioPOLIS

Revistă de biblioteconomie, științe ale informației și de cultură

ISSN 1811-900X

E-ISSN 2587-3113

9 771811 900001 >